

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 71.

Onsdagen den 26 augusti, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 275, med förslag till ändrad lydelse av 9 och 24 §§ i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till förordning om värnskatt; och

nr 276, angående lån till statens livsmedelskommissions förfo-
gande.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom tal-
manskonferensen bestämts, att, därest icke något oförutsett inträ-
fede, det sista arbetsplenium under denna månad skulle hållas lör-
dagen den 29, att i följande vecka endast komme att hållas plena
för bordläggning o. d. samt att arbetsplenium åter skulle hållas tis-
dagen den 8 september.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtande, nr 30,
samt jordbruksutskottets utlåtanden, nr 135 och 136.

§ 4.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 21, med förslag
till ändringar i bankoreglementet; och biföll kammaren vad utskot-
tet däri hemställt.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 22, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angå-
ende ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

I en till riksdagen avlåten, den 21 innevarande augusti dag-tecknad proposition, nr 273, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte antaga vid utlåtandet fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Ifrågavarande förslag var av följande lydelse:

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för
Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Härigenom förordnas som följer:

5 §.

Riksbankens sedlar må lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor; dock må, om till följd av inträffade utomordentliga omständigheter behovet av skiljemynt stegrats, Konungen, där så prövas nödigt, efter framställning av fullmäktige i riksbanken, medgiva riksbanken att utgiva sedlar å en krona, skolande emellertid dylika sedlar, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indragas.

6 §.

Riksbanken äger — — — miljoner kronor.

Om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

7 §.

Riksbankens utelöpande — — — — tillgångar sammanräknade:

- a) —————
 b) —————
 c) —————
 d) —————
 e) —————
 f) medel, utlånade mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b).
- Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

Denna lag träder genast i kraft.

I fråga om 6 § hade reservation avgivits av herrar *J. T. Larsson, Gelotte, Kristensson, Edbom* och *Borggren*.

Lagförslaget.

5 §.

Godkändes.

6 § föredrogs härefter. Därvid anförde:

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! De världshändelser, som upprullats under de tre senaste veckorna, ha åstadkommit, att vi här uti riksdagen fått en hel serie lagförslag, alla avseende att vid sådana kristillfällen ge regeringen makt och myndighet att förfoga på ett alldeles extra ordinärt sätt. Till konstitutionsutskottet har sålunda kommit ett lagförslag, som avser att ge Konungen rättighet att suspendera lagen om inlösen av riksbanksedlar i guld. Till lagutskottet har kommit ett annat förslag, avseende att ge Kungl. Maj:t fullmakt att vid krig eller krigsfara eller dylikt utan vidare utfärda så genomgripande förändringar i samhällslivet som en moratorielag utgör. Och nu föreligger här i dag detta lagförslag, som i fråga om § 5 ju är av mindre betydelse och som likaså i nästföljande § 7 är av mera formell beskaffenhet, men som i den nu föredragna § 6 verkligen är av ytterst genomgripande slag.

Denna paragraf avser ju, att om till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris befinnes nödigt, Kungl. Maj:t, om riksdagen ej är samlad, må äga rätt att utfärda förordning om att sedlar skola kunna utgivas till ett belopp av 125 miljoner kronor mer, än som nu är i lag stadgat. Vi veta ju, att vid krig eller krigsfara inträder eller kan inträda en militär diktatur, som lägger landets medborgare till största delen under krigslagarna, och nu ser det verkligen ut, som om man ville för all framtid stifta lagar, som skulle ge Konungen en ekonomisk diktatur av ungefär samma slag.

När skulle denna tillämpas? Jo, vid krig eller krigsfara. Men då bör, såvitt jag kan se, svenska riksdagen vara samlad. Jag tror, att vi alla måste erkänna, att det verkligen var en stor lycka

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

vid detta tillfälle, att den svenska riksdagen var samlad, och jag tror, att litet var också måste erkänna, att denna omständighet i mycket hög grad bidrog till att paniken här i landet icke blev större, än den verkligen blev, och vidare, att den var av ganska övergående natur. Ty såväl Kungl. Maj:t som också bankofullmäktige erkänna i detta utlåtande, att de *nuvarande* extraordinära förhållandena, som inträtt på penningmarknaden och som äro råddande i ett par av våra grannstater, med vilka vi stå i ekonomisk förbindelse, tyda dock på, att de största orosförhållandena nu äro över. Det erkännes på flera ställen uti den proposition, som nu föreligger till behandling.

Nu kan ju gent emot detta invändas att förhållandena kunna komma så plötsligt, att riksdagen icke hinna samlas. Till det vill jag erinra, att det synes dock vara bättre att åstadkomma sådana förändringar, som möjliggöra, att riksdagen något hastigare hinna samlas än nu med de sju dagarnas kallelsetid, såsom bestämmes i grundlagen. Jag tror, att förhållandena i vårt land verkligen ha ändrats dithän, att det tekniskt sett är möjligt att sammankalla den svenska riksdagen mycket snabbare. En mobilisering räcker ju blott ett par dagar tills den är fullgjord, och det synes mig då, som om t. ex. genom 380 telegrams utsändande sammankallandet av riksdagen skulle kunna ske snabbare än vad nu är förutsett. Vidare är att märka att det gick ju i båda våra grannländer, Norge och Danmark, att nu vid detta tillfälle sammankalla vederbörande riksdagar; och likväl påfrestades där de ekonomiska förhållandena så hårt som väl aldrig någonsin inträffat. Men det gick och man blev dock herre över situationen i båda dessa länder, trots det att de icke voro så lyckligt ställda som vi att hava riksdagen samlad.

Men för det tredje skulle ju denna rätt i ett annat fall, nämligen i följd av svår penningkris i landet komma till användning. Jag tror för min del, att det icke är lyckligt att stadga sådana här undantagsförhållanden för svåra penningkriser, utan man bör under normala tider tillse, att riksbankens sedelutgivningsrätt erhåller sådana elastiska former, att man något så när kan klara de ekonomiska eller finansiella kriserna. Jag tror verkligen, att det skall bli möjligt för svenska riksdagen och för Kungl. Maj:t att i lugn och ro vidtaga sådana anstalter, att, då den tiden kommer, man skall kunna vara något så när tryggad vad detta förhållande angår.

Jag ser för min del en mycket stor fara i att nu med en sådan hast, som faktiskt sker på alla dessa områden, riksdagen utlämnar sin ekonomiska makt och myndighet åt Kungl. Maj:t. Vi ha dock i detta land ingen verklig parlamentarism, och vi veta icke, när vi få en sådan till stånd. Hittills har den svenska riksdagen alltid varit mycket mån om att hävda och försvara det ekonomiska inflytande som den har. Det har stått många strider härom, och icke minst i fråga om riksbanken, där Kungl. Maj:t velat ha ett finger med. Han har ju också fått litet inflytande där, men riksdagen har, som nämnt, varit synnerligen mån om att själv ha

detta inflytande. Orsaken till denna riksdagens hållning är väl närmast att söka i de bittra erfarenheter, som vårt land under gångna tider fått göra, därför att Kungl Maj:t haft alltför stor enväldsmakt på det ekonomiska området.

Nu kan man visserligen häremot invända, att det ju inte är så farligt, att riksdagens inflytande i detta fall förminskas, ty det står ju dock här i 6 §, att Konungen ej äger rätt att vidtaga en sådan åtgärd, med mindre fullmäktige i riksbanken gjort framställning därom. Denna garanti synes mig emellertid vara ganska litet värd. Det är inte fullmäktige, som framkalla paniken. Den kan framkallas av en hovklick eller av andra omständigheter, och så står man där, och fullmäktige ha ingenting annat att göra än att komma med en dylik framställning. Den garantien synes mig därför, som sagt, icke vara synnerligen mycket värd.

Nu påstår man å andra sidan, att det dock är nödvändigt att nu vidtaga denna åtgärd. Sedelreserven har sjunkit från vad den var före dessa händelser, nämligen 128,960,384 kronor till, enligt den sista rapporten, som jag har här, 51,008,406 kronor. Ja, det är visserligen sant, att den under den värsta veckan sjönk med nära 80 miljoner. Men det är dock icke mindre än omkring 50 miljoner, som återstå i reserven. Och vidare ha ju såväl fullmäktige som också Kungl. Maj:t erkänt, att det, såvitt man kan se, är föga troligt, att detta stadgande skulle behöva komma att tagas i användning. Atminstone kan jag icke utläsa någonting annat ur den kungl. propositionen. Det synes därför icke föreligga tillräckliga skäl för att riksdagen nu skall för all framtid lämna i Kungl. Maj:ts händer en makt av så genomgripande betydelse, som detta verkligen är.

Hur har det gått till vid denna lags framkomst? Den lämnades hit till riksdagen sent på lördag eftermiddag. Bankoutskottet sammankallades på söndag förmiddag. Utlåtandet var redan uppsatt. Det blev ingen nämnvärd saklig och ingående granskning där. De finansiella auktoriteterna i landet utom bankofullmäktige ha icke haft tillfälle att yttra sig om detta lagförslag. Det synes därför, att riksdagen icke bör antaga en lag, som kanske, om den befinnes olycklig — och den saken ha vi väl icke för närvarande möjlighet att i tillräcklig mån överskåda — blir mycket svår att upphäva. Ty det fordras i så fall samstämmiga beslut av såväl riksdagens båda kamrar som ock Kungl. Maj:t. Det hade därför varit vida önskligare och bättre, om Kungl. Maj:t lagt fram detta förslag i sådan form, att det gällt blott tills vidare, att det fått provisorisk natur. Då hade man kunnat reflektera på det samma.

Enligt vad jag har mig bekant, kommer i första kammaren att framställas ett yrkande om återremiss. Jag vet ju inte, om detta yrkande där vinner majoritet. Skulle så bli förhållandet, så vill jag för min del, herr talman, gå med på en återremiss, så att vi kunna ge detta stadgande en sådan avfärdning, att det gäller blott tills vidare, eventuellt till nästa riksdags sammanträde.

Om ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank.

(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

Men då jag i denna stund icke vet, huruvida första kammaren går med på en återremiss, så kan jag icke nu framställa ett sådant yrkande. Ty om återremissförslaget faller i första kammaren, och vi här skulle besluta återremiss, så blir ju följden bara den, att bankoutskottet måste uppmana denna kammare att fatta beslut. Och då stå vi där och ha icke annat att välja emellan än de två alternativen, att avslå hela paragrafen eller att antaga den såsom den här föreligger. Därför vill jag, herr talman, yrka, att vi måtte besluta, att denna paragraf endast får äga giltig kraft i vad mån den avser, att Konungen må äga den befogenhet, som här stadgats, då riksdagen icke är samlad, intill nästa riksdag. Ifall första kammaren skulle antaga förslaget oförändrat och denna kammare skulle antaga ett sådant förslag, som jag tillåtit mig skissera, kan väl följden endast bli den, att bankoutskottet får lov att sammanjämka på provisorielinjen och att vi alltså senare, då nästa lagtima riksdag är samlad, få möjlighet att noga genomtänka och noga granska ett förslag, som avser att i ytterst prekära förhållanden stärka riksbankens ställning och möjliggöra, att den kan utsläppa kreditmedel i landet i behövlig grad.

Jag vill icke här riskera — om verkligen mot all förmodan det skulle kunna tänkas under den nu pågående situationen, att riksbankens sedelutgivningsrätt verkligen skulle vara så nära gränsen, att den kanske rent av behöver överskridas — att vara med om, att vi genom avslag på paragrafen kanhända skulle i onödig grad bereda svårigheter för det ekonomiska livet, ehuru jag för min del tror, att en sådan kasus icke kommer att inträffa.

På grund av vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få föreslå, att andra kammaren måtte besluta att foga ett sådant tillägg till detta förslag, som möjliggör, att det hela får provisorisk karaktär. Jag ber sålunda få föreslå, att till orden: »Denna lag träder genast i kraft» fogas följande tillägg: »Det stadgande i tillägget till § 6, som avser förhållandena, då riksdagen icke är samlad, gäller endast intill nästa lagtima riksdags början.»

Genom att andra kammaren går på den linjen möjliggöres det, att, om denna lag skulle befinnas mindre lyckligt affattad — och det har tiden icke tillåtit oss att närmare granska, och jag ber att få erinra om, att moratorielagen, som i sådan hast antogs, har man från många håll måst erkänna vara mindre lyckligt affattad, vilket synes mig vara en erfarenhet, som vi böra göra oss tillgodo — riksbanken kan träda hjälpsamt till på ett sätt, som den icke med den nuvarande lagens bestämmelser skulle kunna göra.

Jag ber, herr talman, att få framställa det ovan gjorda yrkandet.

Med herr Kristensson förenade sig herrar *Borggren*, *Berg* i *Munkfors*, *Jonsson* i *Gumboda* och *Edbom*.

Sedan jämväl återstående delar av lagförslaget nu föredragits, yttrade:

Herr Wijk: Herr talman! Den oro, i vilken vi den sista månaden levat, har vållat förändringar i de eljest normala förhållandena på vår penningmarknad, som tagit sig ganska allvarliga uttryck. Riksbankens i lag stadgade sedelutgivningsrätt, som under vanliga förhållanden varit fullt tillräcklig och till och med lämnat stor marignal över, har plötsligt tagits i anspråk på ett sätt, som väckt oro och som givit vid handen, att förhållanden kunna inträffa, då denna sedelutgivningsrätt icke motsvarar de krav, som kunna ställas på riksbanken. Det är visserligen sant, att denna gång har det hastiga fallet av sedelreserven stannat av, men det beror på att vårt land lyckligtvis ännu står utanför de allvarliga händelserna i Europa. Den nedgång i riksbankens sedelreserv, som inträffade för några veckor sedan, kunde lika lätt ha fortgått och medfört, att denna sedelresev blivit uttömd och riksbanken sålunda icke haft möjlighet att tillfredsställa landets kreditbehov.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riksbank.*

(Forts.)

Dessa förhållanden ha väckt uppmärksamhet på en sak, som teoretiskt nog stått klar för många, men som icke förut haft aktualitetens intresse. Förhållanden kunna inträffa, och vi se dem nu framför oss, då de vanliga grunderna för riksbankens sedelutgivningsrätt måste göras mera tånjbara, måste utvidgas, för att icke vårt ekonomiska liv skall råka fullkomligt i stockning.

Det är med hänsyn till dessa förhållanden, som Kungl. Maj:t kommit in med förevarande proposition. Den avser, att vid allvarliga tillfällen såsom krig, krigsfara och svår penningkris en utvidgning av riksbankens sedelutgivningsrätt utöver den normala skall kunna medgivas. Då riksdagen är samlad, förutsättes icke annat än att detta skall ske genom riksdagens och Konungens gemensamma beslut. Stadgandet i § 6 innebär i detta avseende ingenting annat än att ett sådant beslut skall kunna fattas något snabbare och i enklare form än eljest skulle erfordras, ty enligt den föreslagna bestämmelsen kan ett sådant beslut fattas inom den föreslagna lagens rämärken och utan ändring av lagen. Men i det fall, att ett sådant behov att utsträcka sedelutgivningsrätten inträffar, då riksdagen icke är samlad, eller efter utfärdad riksdagskallelse ännu icke hunnit sammanträda, måste givetvis befogenhet att vidtaga nödiga åtgärder uppdragas åt Kungl. Maj:t.

Den föregående ärade talaren ville till slut, så vitt jag förstod honom rätt, icke göra gällande, att en sådan utväg skulle vara obehövlig, men han framställde åtskilliga invändningar mot det föreslagna stadgandet. Han gjorde till och med gällande, att en sådan makt i Kungl. Maj:ts hand skulle kunna på något sätt skänka regeringen ökat inflytande över utrikespolitiken utan riksdagens hörande. Jag tror, att denna farhåga är fullkomligt ogrundad. Men jag sluter mig till att den ärade talaren själv icke vidhöll den ståndpunkten, ty då skulle konsekvensen ha fordrat, att han yrkat avslag på förslaget. Han gjorde emellertid icke ett sådant avslagsyrkande, utan han föreslog, att lagen skulle ha provisorisk karaktär för att man skulle kunna taga i övervägande

Om ändrad längre fram, om den skulle behöva förnyas i samma form eller
lydelse av 5—7 möjligen i någon annan form.

§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.

(Forts.)

Denna fråga har varit före i bankouts-kottet och där debatte-
rats, vilket icke skett så alldeles ytligt, som den föregående tala-
ren ville göra gällande. Det framhölls då, att ett provisorium
skulle vara berättigat, om man hade klart för sig att lagen endast
behöfde ha en kort varaktighet, vilket ju dock icke är fallet, eller
om man kunde förutse, att den skulle visa sig lida av brister
eller att åt densamma skulle kunna givas en lämpligare form vid
dess förnyande.

Mig förefaller det, att vad som föreslagits, är så enkelt och
klart, att jag kan icke tänka mig någon annan form därför än den
föreslagna. Antingen skall Kungl. Maj:t ha en sådan rätt mellan
riksdagarna eller icke; något tredje kan jag icke tänka mig. Be-
träffande det belopp, som föreslagits som maximum, så är ju detta
framställt på förslag av riksbanksfullmäktige, och ingen erinran
har, såvitt jag vet, gjorts emot det.

Därtill kommer, att det endast är på förslag av riksbanksfull-
mäktige, riksdagens valda förtroendeman, som sådana åtgärder
skulle av Kungl. Maj:t mellan riksdagarna få vidtagas. Banko-
fullmäktige skulle i det fallet ha initiativ. Framkomme icke ett
förslag från deras sida om utsträckning av sedelutgivningsrätten,
skulle Kungl. Maj:t icke kunna mellan riksdagarna fatta ett så-
dant beslut. Det förefaller mig, som om den trygghet, som riks-
dagen gör anspråk på beträffande inflytandet över bankens ange-
lägenheter därmed är fullt tillgodosedd.

Jag för min del kan därför icke se, att anledning föreligger
att göra lagen provisorisk och jag kan för min del icke biträda
det yrkande i sådan riktning, som framfördes av den föregående
talaren.

Däremot vill jag göra framställning om några för övrigt rent
formella ändringar i 6 §. Som herrarna veta har Kungl. Maj:t
föreslagit, att under exceptionella förhållanden av samma art, som
de här ifrågavarande, skall suspension av riksbankens skyldighet
att inlösa sedlar med guld kunna stadgas. En proposition i detta
syfte och avseende ändring av 72 § regeringsformen är inlämnad
och även behandlad i konstitutionsutskottet. Formuleringen till
ändring av 72 § regeringsformen ansluter sig i det närmaste till
den föreslagna formuleringen i 6 § banklagen, men konstitu-
tionsutskottet har däri föreslagit några formella ändringar. Det
vore på önskvärt, att 6 § banklagen i dessa delar finge samma ly-
delse som 72 § regeringsformen. De ändringar, som skulle vidta-
gas, äro endast följande. I stället för orden »till följd av krig»
skulle införas orden »med hänsyn till krig». Detta är huvudsak-
ligen en formell ändring, men möjligen innebär den även någon
ringa ändring i realiteten, nämligen den, att man icke skulle be-
höva avvakta att krig utbröte eller att svår penningkris redan in-
ställt sig för att kunna vidtaga sådana åtgärder, som genom lag-
ändringen avses. I stället för orden »efter framställning av» skulle

insätts orden »på framställning av». Orden »efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret» skulle utbytas mot orden »efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret.» Såsom herrarna finna äro dessa senare ändringar av rent formell natur.

Med dessa ändringar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till 6 §.

Om ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Blädinge, *Olsson* i Tyllered, *Lindvall*, *Juhlin* och *Carlson* i Herrlunga.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Det är ju ganska förklarligt, om man icke skulle ha varit med på ett utskottssammanträde, som tillkommit så hastigt som bankoutskottets sammanträde i söndags, då denna fråga där avgjordes. Jag har sålunda icke haft tillfälle att deltaga i utskottets behandling av detta ärende, men jag har försökt att så långt möjligt varit i alla fall bilda mig en uppfattning i frågan.

Det är givet, att utomordentliga tillfällen fordra utomordentliga åtgärder, men såsom redan förut påpekats kan det vara mycket tvivel underkastat, om dessa utomordentliga åtgärder skola sträcka sig framåt i tiden och icke begränsa sig till den tid som är. I det stycket antar jag att det icke råder någon meningsskiljaktighet, nämligen att riksbanken skall förlänas den förmåga, som kan förlänas densamma att stå det allmänna affärslivet och industrien bi på det sätt, som endast riksbanken kan göra. Och vägen dit nu är, att riksbanken får ökad sedelutgivningsrätt. Nu kan jag, i den mån jag sökt sätta mig in i saken, icke finna att denna åtgärd behöver absolut innebära att en sådan rätt *nu* skall givas Kungl. Maj:t för all framtid. I det stycket är jag sålunda ense med reservanterna.

Vad föreliggande förslag beträffar så är det en punkt i det samma, som jag särskilt fäst mig vid och som jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på.

Här är nu i § 7 stadgat, att utöver den täckning, som skall ligga i den metalliska kassan, avses som täckning för den första omgången av sedlar eller de 125 miljoner, som fullmäktige nu ha rätt att utsläppa, de tillgångar, som finnas upptagna i § 7 mom. a), b), c), d) och e). I mom. d) talas särskilt om växlar, betalbara inom eller utom riket. Med hänsyn till dessa nya 125 miljoner kronor, som skulle komma att utgivas under extra ordinära tillfällen, är för deras supplementära täckning tillagt ett nytt moment, f), upptagande medel, utlånade mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under mom. a) och b), d. v. s. lätt säljbara statspapper, allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer, ävensom andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs. Alltså skulle fullmäktige kunna bevilja lån på dessa papper och sedan låta dem ligga som säkerhet för en ny omgång sedlar till ett belopp av upp till 125 miljoner kronor. Jag kan icke finna annat, såsom jag fattar

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.

(Forts.)

innebörden av denna bestämmelse, än att fullmäktige skola kunna gå upp till den yttersta kantan av de första 125 miljonerna, som kunna täckas även med växlarna, och sedan skola de nya 125 miljonerna täckas, om icke helt så dock så mycket som möjligt med vad som nu tillkommit i detta nya moment f). Jag ser häri en ganska allvarsam fara med hänsyn till den hjälp, som riksbanken skulle lämna industrien och andra affärsföretag, medelst utsläpandet av dessa nya 125 miljoner kronor. Denna hjälp skulle bli åtminstone delvis förfelad, därför att industriidkare och affärsmän väl i allmänhet, såvitt jag kan förstå, icke ligga inne i någon större utsträckning med sådana tillgångar, obligationer m. m., som omförmålas i mom. a) och b) utan måste väl söka kredit på sina växlar. Om det föreslagna nya momentet skall tolkas så, att denna täckning uteslutande skall bestå i lån på dessa obligationer, då kommer industrien fullkomligt i privatbankernas händer och i beroende av de kassor och institutioner, som ha sådana obligationer till sitt förfogande och som kunna gå till riksbanken och få desamma belånade för att sedan i sin ordning pröva vilka företag de vilja ekonomiskt understödja.

Nu vet man att det är privatbankerna som i största utsträckning finansiera de industriella företagen och ofta hör man i dessa dagar från industriidkares sida klagan framställas över att penningar icke kunna erhållas hos dem. När därför arbetare bliva arbetslösa på grund av inställd drift, då arbetstiden förkortats eller då de få sina löner delvis innehållna och icke få ut mer än en viss procent av desamma, då anföres som skäl härtill oftast att industrien icke kan få sitt penningbehov tillfredsställt hos bankerna.

Bankerna tyckas sälla företagen och giva kredit åt dem, de vilja, och neka dem, de icke vilja giva sådan. Jag kan icke se, att räddningen ur detta kan ske på annat sätt än därigenom, att riksbanksfullmäktige mera utnyttja den rätt. som de redan ha, att träda i direkta affärsförbindelser med firmor och företag, och att i dessa fall staten med förbigående av privatbankerna genom sitt organ, som är riksbanken, träder till och omedelbart försträcker företagen penningar, så att de kunna hållas i gång så länge som möjligt och giva sysselsättning åt arbetarne och dessa få ut sina löner. Ju mera man bidrager till att dessa företag komma under ett alltför stort förmyndarskap — i dessa tider framför allt beroendet av privatbankernas lånevillighet — desto mera försvårar man för industrien att hållas i gång, och desto mer försvårar man också för arbetarne möjligheten att hålla sin ställning uppe.

Nu har ju ändå enligt den sista veckorapporten fullmäktige en obegagnad rätt att utgiva sedlar till ett belopp av 51 miljoner kronor, och dessa 51 miljoner böra ju kunna räcka ett stycke på vägen och alldeles säkert så långt, att Kungl. Maj:t hinner utarbета ett nytt förslag. Vi hörde nyss av utskottets vice ordförande, att han endast två eller tre dagar efter utskottsbetänkandets justering är färdig med att föreslå diverse förändringar i formuleringen

av 6 §, och detta ger absolut icke, synes det mig, någon trygghet för denna kammare att gå med på utskottets förslag.

Således: hjälpa affärsverksamheten, företagen och landets ekonomiska verksamhet i övrigt det vilja vi alla. Jag antar, att ingen av riksdagens ledamöter är av den uppfattningen, att icke allt bör göras vad göras kan för att i detta fall hjälpa och hålla i gång företagen under de kristider, som nu råda. Men det bär oss emot att på samma gång avhända oss Riksdagens beslutanderätt över riksbanken, i något stycke. Låt oss då, genom att nu avslå utskottets förslag giva Kungl. Maj:t tillfälle att tillsammans med fullmäktige utarbета nytt förslag, som får provisorisk karaktär och som icke inskränker riksdagens rätt att ha sin hand över riksbanken i alla väsentliga stycken — och icke minst väsentligt är det varom här är fråga när det gäller att giva Kungl. Maj:t och riksbanksfullmäktige rätt att släppa ut nya sedlar till ett belopp av 125 miljoner kronor. Om man sedan skulle finna, att det för framtiden skulle visa sig ofrånkomligt att giva fullmäktige större rätt att åt riksbankens sedelutgivning förlåna större elasticitet mellan de samlade riksdagarna, bör riksdagen hava tillfälle att något så när i lugn och ro kunna behandla en så vittgående fråga på ett tillfyllestgörande sätt och införa i respektive lag de garantier och säkerheter, som äro möjliga. Det nya förslaget bör sålunda i första hand ha den provisoriska karaktären. Därjämte skulle jag önska ett sådant förtydligande av 7 § i dess nya form att därav klart framginge att den nya täckningen icke uteslutande skulle bestå av vad som i detta förslag förmåles under mom. f.

Det kan vara möjligt att jag misstagit mig på momentets innebörd, men såsom jag fattat detsamma i förhållande till den nya utgivningen av sedlar, har det verkat på mig så, som jag här anført. Jag tror mig ha sett en fara däruti, att finansieringen av industrien och näringsarna skulle i ändå mera skärpt grad läggas i de privata penninginstitutens händer.

Från de synpunkter, som jag här framhållit, känner jag mig oförhindrad att yrka avslag på utskottets förslag. Om frågan faller i denna kammare, så bör det icke dröja så länge, förrän Kungl. Maj:t kan komma med ett nytt förslag, framför allt av provisorisk karaktär, och som fullt tydliggör huru denna nya täckning skall anordnas för att riksbankens sedelutgivningsrätt skall kunna ökas.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennersten: Herr talman! Den siste talaren slutade med ett avslagsyrkande, och jag kan förstå detta, då man går ut från den förutsättning, som talaren gjorde, men dess bättre, höll jag på att säga, är det ju icke så, som herr Söderberg syntes anse, att de under mom. f uppräknade säkerheterna skulle vara de enda, som kunna ifrågakomma som supplementär sedeltäckning för den ökade sedelutgiv-

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.

(Forts.)

ning, som det här är fråga om. Dessa säkerheter äro blott ett tillägg till alla de övriga slagen av säkerheter som för vilken del av sedeltäckningen som helst kunna ifrågakomma. Vill man sålunda det mål, som den siste talaren och som jag förmodar vi alla i detta land vilja eftersträva, nämligen att handel och näringar för att i dessa kritiska tider kunna bestå ständigt må äga tillgång till tillräckliga rörelsemedel, då bör man, synes det mig, med glädje hälsa ett sådant förslag som det ifrågavarande. Det är så långt ifrån att den anmärkning, som herr Söderberg här framställde, skulle kunna leda till ett avslag, att den tvärtom efter den upplysning, som jag här lämnat, borde gå ut på ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill vidare säga, att om herr Söderberg velat framhålla nödvändigheten av att giva åt dessa bestämmelser provisorisk karaktär, så står detta i fullständig motsats till vad det här gäller att tillgodose. Det är just på grund av den brist, som föreligger i den nuvarande lagstiftningen, som vi böra tillse att riksbanken för framtiden får rätt till större sedelutgivning än nu, för det fall att detta stadgande bör vara provisoriskt, att just den omständigheten, att ett sådant stadgande är permanent verkar lugnande på näringslivet. Folk rusar icke då i samma utsträckning som nu skett till bankerna. Det är därför nödvändigt, att såvitt möjligt äga för framtiden bestående bestämmelser, som kunna ingiva allmänheten den trygga känslan att huru det än må gå, så skall förmågan hos riksbanken att tillgodose kravet på rörelsemedel icke saknas.

Nu förefaller det mig, som om man något överdrivit betydelsen av den här föreliggande frågan ur riksdagssynpunkt. Vem är det som begär denna ändring? Jo, det är riksdagens egna förtroendemän, det har ju nyss påpekats. Och den omständigheten att deras mening biträdes av ordföranden i bankofullmäktige lär väl ej minska värdet av denna enhälliga framställning från fullmäktige, som ju dock tillhöra olika politiska partier, om vi nu skola lägga den synpunkten på saken. Att under sådana förhållanden säga nej till vad sålunda föreslagits därtill kan riksdagen icke ha något rimligt skäl. Mig förefaller det, som om det vore mycket oklokt såväl att icke bifalla förslaget som också att icke bifalla det nu och i det skick vari det föreligger, med de oväsentliga formella ändringar som herr Wijk föreslagit. Jag vill icke uppehålla kammaren med att nämna något mer om de erfarenheter som i dessa dagar gjorts angående hela vår finansiella beredskap — jag undviker med avsikt ordet krigsberedskap då jag tänker på den finansiella beredskapen i allmänhet — den är lika viktig under sådana oroliga tider som nu, då kriget rasar, som eljest under svåra kristider, men så mycket vågar jag väl säga, att hade den bestämmelse, som nu Kungl. Maj:t, på framställning av bankofullmäktige här av riksdagen begär, existerat, hade mycken oro blivit oss och hela vårt näringsliv besparad. Jag

kan ej se annat än att riksdagen har fullkomligt i sin hand allt vad den tidigare haft. Den har blott givit sina egna förtroendemän något litet vidgad fullmakt att handla, då snabb handling framför allt är av nöden.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

På grund av vad jag nu anført och utan att närmare ingå på ett bemötande av de många skäl, som här hava anförts till stöd för ett avslag, vill jag tillåta mig att värdsammast anhålla, att riksdagens andra kammare nu ville fatta beslut i överensstämmelse med utskottets förslag med den formulering herr Wijk givit det. Ärendet har verkligen trots den snabba behandling det rönt dock blivit så pass väl förberett, att kammaren, så vitt jag kan förstå, med trygghet kan taga denna formulering. Den omständigheten, att inga finansiella auktoriteter yttrat sig om saken behöver icke tillmätas så stor betydelse, då jag kan försäkra kammaren, att jag på flera håll varit i tillfälle att övertyga mig om att de finansiella auktoriteterna anse, att detta är en fullständigt nödvändig åtgärd.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag med den av herr Wijk givna formuleringen.

Herr Branting. Herr talman! Det var verkligen icke utan förvåning jag hörde vissa delar av herr finansministerns nu hållna anförande, först och främst den passus, där den ärade herr finansministern ville göra gällande, att om vi nu hade denna lag, det skulle ha varit ett betydligt lugnande moment i vår beredskap och den panik eller den panikstämning åtminstone, som i vissa kretsar rätt, skulle icke då ha tagit sig så svåra uttryck. Det förefaller mig ändock underligt, när man besinnar, vad man här vänt sig emot ifrån vårt håll och från deras sida, som hysa betänkligheter mot denna lag, nämligen den utvidgning av Kungl. Maj:ts befogenhet, som skulle inträda, då riksdagen icke är samlad, att herr finansministern då kan påstå, att om man nu hade haft den bestämelse, som här föreslås, en bättre stämning skulle ha varit rådande i detta avseende.

Nu har ju under den kritiska tiden riksdagen hela tiden varit samlad. Sålunda har Kungl. Maj:t när som helst, såvitt jag kan förstå, haft rättighet och möjlighet att hastigt operera i denna sak och med riksdagen vidtagna de nödiga åtgärderna.

Jag nämnde, att vad som här väcker betänkligheter, det är icke i och för sig den bestämmelse, som här skrives ut och vilken ju kan sägas vara ganska självklar, nämligen att konung och riksdag samfällt kunna få medgiva riksbanken att utgiva ett visst belopp; det är icke för den tiden och för de omständigheterna, som invändningar och betänkligheter mot tillägg till 6 § komma, utan det är den alldeles ostridiga utvidgningen i Kungl. Maj:ts rätt över riksbanken, som skulle komma att inträda genom den mellanmening, som där står »eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret» etc. Det är väl alldeles gi-

Om ändrad
lydelse an 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

vet, hur man än för övrigt tänker beträffande befogenheten, som bör läggas på det ena och det andra hållet hos statsmakterna, att här föreligger en mycket viktig utvidgning av Kungl. Maj:ts befogenhet vid kritiska tillfällen, då riksdagen ej är samlad. Det är, som utskottets vice ordförande yttrade, enkelt och klart. Ja, det är mycket enkelt och klart, att här är det meningen att lämna åt Kungl. Maj:t ett ytterligare insteg i bestämmanderätten över riksbanken, och det har ju dock varit tradition i andra kammaren sedan långa, långa tider att med alla sådana steg måste man vara ytterligt försiktig.

De äldre här minnas, vilka strider det kostade, innan Kungl. Maj:t fick så pass mycket insteg i riksbankens ledning som ordförandetillsättandet innebär, och hur andra kammaren i det längsta av omtanke för kamrarnas och svenska folkets rätt att bestämma över sin egen bank, stod mot den utvidgningen. Det är väl då bra underligt, om denna andra kammare skulle i en sådan situation utav absolut undantagsförhållande som nu föreligger, besluta icke blott den provisoriska åtgärd, som man ju möjligen kan finna fog för, utan även besluta en åtgärd, som för all framtid fastläser en sådan rätt hos Kungl. Maj:t. Ty därom gör sig väl ingen någon illusion, att ifall denna bestämmelse har blivit fastslagen, en gång antagen nu i riksdagen i en ganska hastig vändning, så kommer sedan Kungl. Maj:t och första kammaren att sörja för att några ändringar, även om andra kammaren vid närmare prövning skulle finna sådana önskvärda, icke komma till stånd.

Det är därför det synes mig vara så nödvändigt, att man här med bestämdhet fasthåller åtminstone vid denna lags provisoriska karaktär. Jag må tillägga, att för mig skulle det ha varit ganska mycket tilltalande att gå på den rena avslagslinjen, därför att jag icke kan se annat än att under de oroliga förhållanden, som för närvarande råda ute i världen, det för Kungl. Maj:t bör vara angeläget att hålla riksdagen samlad och kunna ha tillfälle att fortfarande liksom hittills handla på olika vägar i samförstånd med riksdagen och under full visshet om, att den har riksdagen bakom sig. Det är under sådana förhållanden, synes det mig, kanhända icke nödigt ens, att man för denna situation tänker sig något sådant provisorium, men jag skall ändå, sådan som ställningen är, låta det vara osagt, hur därmed kan vara. Det kan ju tänkas någon kortare tid långt fram, strax före nästa lagtima riksdag, då i alla fall icke ens formellt riksdagen är samlad att en sådan situation skulle kunna hastigt inträda, då regeringen skulle kunna bli i behov av ett sådant bemyndigande; men att vi nu skulle besluta en sådan lagstiftning, som här är föreslagen och därmed för all framtid avhända oss den rätt, riksdagen nu har, det synes mig vara mycket betänkligt, minst sagt.

Det talades av den ärade finansministern om att här är det ju ingen fara: riksdagens egna delegerade i riksbanken är det ju, som skola taga initiativ. — Javäl, men det står ingenstades i lagen, att det skall vara något slags *enigt* initiativ från de delegerade.

rade. Det kan mycket väl tänkas i alla fall — jag säger visst icke nu — att om vi fastslå denna lag, en situation kan uppstå där ett kommande Kungl. Maj:t får med sig en majoritet av riksbankens delegerade för en framställning, varigenom Kungl. Maj:t får i sin hand en sådan här betydande utvidgning av sedelstocken. Det kan också tänkas, att detta sker uti en situation, då eljes landet ropar på att riksdagen skall sammankallas, men Kungl. Maj:t — uti en framtid i någon tänkbar situation — kanske icke ens är benägen att ögonblickligen lyssna till ett sådant rop. Skall man då ifrån andra kammaren utrusta varje kommande Kungl. Maj:t på förhand med en sådan befogenhet att ytterligare kunna hålla allting flytande utan riksdagens sammankallande, är det skäl att göra sådana åtgärder, är det skäl att vi nu vidtaga sådana bestämmelser, som på detta sätt binda framtiden? Mig synes, att det minsta varmed man kunde låta sig åtnöja vore, att man i förlitande — det säger jag öppet — på denna regerings goda vilja att handla i samförstånd i dessa viktiga ting med riksdagen, helt provisoriskt godkänner förslaget men överlämnar åt nästa lagtima riksdag att, som vi få hoppas, under lugnare förhållanden pröva, huruvida ej riksdagen för utlämnande av denna befogenhet åt Kungl. Maj:t kanhända bör fordra ytterligare och andra garantier än den lilla initiativrätt, som här är bevarad åt en majoritet inom bankofullmäktige.

Det förefaller mig under sådana förhållanden, att det minsta man kan göra, är att bifalla det förslag, som här först framlades av herr Kristensson och till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr *Palmstierna* instämde häruti.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Vennersten: Herr talman! Jag nödgas begära ordet för att rätta ett missförstånd av herr Branting. Herr Branting framhöll, att jag sagt, att om vi hade haft denna bestämmelse, som här begäres, man hade kunnat undvika mycken oro, och herr Branting drog av detta den slutsatsen, att under sådana förhållanden Kungl. Maj:t hade bort tidigare sörja för framställning om ökad sedelutgivningsrätt. Men det var icke det jag avsåg, ty eljes skulle givetvis också jag för min del varit för, att man redan begärt ökad sådan rätt. Vad jag avsåg var den omständighet, som blivit genom erfarenheten i olika länder allmänt bekant, nämligen att blotta det förhållandet, att sedelutgivningsrätten för utomordentliga fall har vida gränser, lugnar oron och minskar benägenheten att störta till bankerna. Visserligen kan man icke helt hindra panik, och visserligen kan man icke hindra en del folk att rusa till bankerna och taga ut sina innestående medel, men de förståndigaste och erfarna se i det förhållandet, att banken har så pass vida möjligheter att tillgodose behovet på rörelsemedel, en lugnande omständighet som gör, att de avstå från att taga ut pengarna och hålla dem i eget förvar. Genom den riksbankens anpassningsförmåga som man på nu före-

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riksbank.*

(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.

(Forts.)

slaget sätt uppnår, lugnar sig stämningen betydligt lättare, och sålunda verkar blotta tillvaron av en sådan bestämmelse på samma sätt som den ökade sedelutgivningen. För övrigt tror jag, att herr Branting överdrivit den konstitutionella betydelsen av den här ifrågavarande ändringen. Det är ingen stor befogenhet, som skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand, det är snarare, som jag sagt förut, en ökad befogenhet, som lägges i riksbankens egen hand, d. v. s. hos riksdagens egna deputerade. För övrigt är denna anordning, som här ifrågasättes, av den elementära beskaffenhet, att var och en bör inse, att den måste vidtagas. Vi måste ha ökad möjlighet att under krigstider utan omgång öka sedelutgivningen, och vilken erfarenhet som än kommer efter denna dag, är jag viss om, att ingen kommer som skall lära oss, att vi i denna stund begått ett misstag, om vi taga Kungl. Maj:ts förslag, utan det är min fullkomliga övertygelse, och den grundar jag på vad man lärt i andra länder under liknande förhållanden, att denna bestämmelse är absolut nödvändig, och att riksdagen gör rätt, om den bifaller förslaget ifråga.

Herr Staff: Herr talman, jag måste erkänna, att jag nästan har den känslan att bankoutskottet kanske icke fullt uppskattat den konstitutionella räckvidden och konsekvenserna av sitt förslag. Emellertid, sådant som det nu föreligger, synes det vara svårt att instämma i yrkandet om avslag, ehuru väl därför nog skulle kunna anföras åtskilliga ganska betydelsefulla skäl. Jag vill alltså icke göra detta, utan jag vill ansluta mig till yrkandet att lagen skall genom ett tillägg förklaras provisorisk. Men jag skulle dessutom för min del vilja föreslå en tillsats, ämnad att i avsevärd grad lugna den oro, som denna lag nog väckt i åtskilliga sinnen.

Jag fäste mig vid att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i sitt första anförande framhöll som en omständighet, ägnad att inverka på vår uppfattning, att detta förslag ju är tillkommet efter *enhällig* framställning av riksbankens fullmäktige själva. Det förefaller mig, att konsekvensen av den erinringen borde kunna bliva, att man även tillförsäkrade sig en sådan *enhällighet* såsom förutsättning för den åtgärd, om vilken paragrafen ifråga handlar. Det skulle man kunna göra genom inskjutande av ett enda ord i det föreliggande förslaget, så att där komme att stå:

»Om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter *enhällig framställning av fullmäktige i riksbanken*» i stället för, såsom det nu står: »efter framställning av fullmäktige i riksbanken». Då vore det ej längre blott en majoritet inom riksbankens fullmäktige, som utgjorde garantien i detta fall, utan det vore en *enhällighet*, vilket ju, som herr statsrådet så bestämt framhållit, utgör en alldeles särskild garanti; och det vill jag för min del icke bestrida.

Jag skulle alltså, herr talman, vilja föreslå, att med upptagande av tillägget, som gör lagens karaktär provisorisk, även måtte förenas det av mig nu förordade tillägget att mellan orden »efter» och »framställning» i 6 § måtte inskjutas ordet »enhällig». I övrigt ansluter jag mig till vad herr Wijk i fråga om 6 § föreslagit.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att det torde vara skäl för denna kammare att icke inskränka för mycket på sina fordringar, för den händelse en sammanjämkning med medkammaren sedan skulle åstadkommas.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga.

Jag finner då, att det är ganska tydligt, att man i allmänhet är av den uppfattningen att en sådan ökad sedelutgivningsrätt kan vara befogad, och för min del skall jag icke uttala mig om själva saken. Den huvudsakliga invändningen torde nu gälla den konstitutionella sidan av saken, d. v. s. riksdagens rätt över sina egna verk, som det heter, det vill i detta fall säga över riksbanken. Nu har det framhållits här, att det icke är så farligt med den saken, då ju riksdagen i alla fall kommer att behålla all sin rätt. Ty vad är det riksdagen gör just nu? Jo, den begagnar sin rätt över riksbanken till att förklara, att den vill eller icke vill göra en ändring i bestämmelserna som gälla för riksbanken. Det är allenast det, som riksdagen just nu gör. Kan man då säga, att denna ändring är av så oerhört stor betydelse, att riksdagen därigenom skulle avstå från sin för framtiden, fastän riksdagen ju har den tredubbla garantien att det skall vara på riksbanksfullmäktiges framställning och efter riksgäldsfullmäktiges hörande och efter Kungl. Maj:ts beslut? Nog synes det mig, att man, om så sker, icke kan säga att det är någon så betydande rätt som riksdagen här avhänder sig. Då den siste talaren säger, att denna fråga väckt oro, så vill jag erinra om att det väckt mycket lugnande känslor, att detta förslag kom fram; och jag tror, att det tvärtom skulle väcka stor oro, ifall riksdagen icke bifaller det förslag, som här blivit framlagt.

Vad beträffar tanken att gå med på det förslag, som av den siste talaren väckts, nämligen att det skulle vara en enhällig framställning ifrån riksbanksfullmäktige, så ber jag att på det bestämdaste få varna däremot. Ty då skulle det ju bara behövas, att en enda av riksbanksfullmäktige vore av annan uppfattning än de övriga, för att saken skulle vara omöjliggjord. Riksbanken har en så väldig, en så viktig uppgift i våra dagar, och denna uppgift har vuxit högst betydligt. Riksbanken har ju till sin stora uppgift gent emot hela vårt näringsliv att skydda detta; och att i kristider av det ena eller andra slaget kunna fylla denna sin uppgift, och det är ju av den allra största betydelse. Jag menar, att om icke det föreliggande förslaget bifalles, så kommer riksbanken att kunna åtminstone misstänkas för att under vissa

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

förutsättningar icke kunna göra detta; och därför skulle det verka synnerligen lugnande, om förslaget bifalles.

Jag vill tillägga, att det förslag om en provisorisk lagstiftning, som i det här fallet framstälts, icke bör komma i tillämpning. Provisoriska lagar äro överhuvudtaget icke bra; och när det rör sig om förhållandena på det ekonomiska området, är det av ännu större vikt, att man skaffar konstanta och icke provisoriska lagar.

Mina herrar, detta förslag har blivit tillstyrkt av våra förtroendemän i riksbanken, det har blivit framlagt av en regering, för vilken vi hava förtroende, och det har vidare enhälligt tillstyrkts av de båda borgerliga partiernas ledamöter i bankoutskottet. Då frågar jag: varför skulle vi då tveka att bifalla detta förslag?

Jag yrkar bifall, herr talman, till förslaget, med den ändring som herr Wijk framställt.

Herr Thorsson: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling på tidigare stadium, ber jag att få säga några ord.

Av den debatt, som här är förd, tyckes framgå, att ingen underskattar betydelsen av att riksbanken tilldelas befogenhet att öka sin sedelutgivning. Det är sålunda huvudsakligen en konstitutionell fråga, varom meningsskiljaktighet här uppstått. Då jag emellertid icke har möjlighet att intränga i dessa konstitutionella spörsmål i tillräcklig grad, för att jag skulle kunna vara någon domare mellan de olika uppfattningarna, får jag säga, att för mig är huvudsaken att riksbanken får möjlighet att vidtaga sådana åtgärder, att den kan vara en trygghet för försträckning åt näringslivet uti bekymmersamma tider. Det har varit huvudsynpunkten för mig, när jag har biträtt detta förslag att, vid ett tidsmoment då alla möjliga penningtillgångar åtstramas, riksbanken må kunna hava största möjliga förutsättning för att reglera förhållandena i landets ekonomiska liv och framför allt vara ett stöd för dess näringar.

Uti det förslag, som framlagts här under debatten, avseende att inskränka giltighetstiden för denna utökade sedelutgivning intill nästa gång riksdagen sammanträder, kan jag för min del icke se någon rubbning i riksbankens möjlighet att vidtaga nödiga åtgärder intill denna tid; och sedan får ju nästa riksdag fatta de beslut, som äro erforderliga för att riksbanken må kunna möta de ökade behov, som eventuellt inställa sig efter denna tid. Jag kan sålunda i själva sakfrågan icke se något, som skulle vara ägnat att hindra riksbanken att tillsvidare utnyttja de möjligheter, som innebäras i 6 §, och då detta för mig är den huvudsakligaste frågan, så kan jag icke se någon fara i att biträda detta yrkande.

Däremot tror jag, att det skulle väcka mycket blandade känslor ute i landet och att kanske mycket otrevliga händelser skulle bli följden, om riksdagen skulle avslå det nu föreliggande förslaget, på sätt här också har yrkats. Jag tror, att det är riktigare,

att man lägger denns sak så, att riksbanksfullmäktige få den av dem begärda möjligheten, men på viss tid. Om man på det sättet vill bevara riksdagens rätt oförkränkt, så har man ju därmed icke hindrat själva sakfrågans ordnande genom beslut i enlighet med herr Kristenssons här framställda yrkande; och för min del tror jag, att själva saken är hjälpt genom att andra kammaren biträder ett sådant yrkande.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Ehuru jag för min del icke tror, att det vore farligt att kammaren ställde sig på den rena avslagsständpunkten, så är det ju dock vanskligt att hemställa om bifall till ett sådant yrkande, då situationen kan utveckla sig på ett sätt, som man icke nu kan förutse. Följaktligen vågar jag för min del icke biträda det framställda yrkandet om avslag. Däremot vill jag framhålla nödvändigheten av att man icke här släpper efter på riksdagens makt och ställning över riksbanken.

Jag vill framhålla för herrarna, att det uppenbarligen har varit den svenska grundlagens mening att, då krigsfara uppstår och behov av försättande av vissa delar av hären eller flottan på krigsfot inträder, riksdagen givetvis skall sammanträda; och det finnes därför i den nuvarande lagstiftningen en mängd bestämmelser, som alla samfällt gå därpå ut, att riksdagen då skall skyndsammast möjligt sammankomma; och då vi varit i tillfälle att se, vilken lugnande inverkan det utövat på den allmänna stämningen i landet, att riksdagen och regeringen hava kunnat uppenbarligen fullt enigt samverka till upprätthållande av landets neutralitet, så tror jag att man måste hålla på, att så snart krigsfara uppstår, det är nödvändigt att riksdagen är samlad eller, om den icke är samlad, att den skyndsamlingen kommer tillsamman.

Nu har vid denna riksdag av Kungl. Maj:t väckts ett komplex av lagförslag, vilka gå därpå ut, att Kungl. Maj:t skall göras oberoende av riksdagens sammankallande.

Jag skall be att för herrarna få nämna en rad av lagförslag, som alla göra Kungl. Maj:t i hög grad oberoende av riksdagen, så snart krigsfara uppstår. Här föreligger nu först detta lagförslag, som avser, att Kungl. Maj:t skall kunna ordna sedelutgivningen oberoende av riksdagen. Här föreligger vidare ett förslag till ändring i grundlagen, som avser, att Kungl. Maj:t skall kunna besluta i fråga om guldinlösningsen, utan att riksdagens medverkan erfordras. Beträffande detta lagförslag vill jag emellertid för min del säga, att det ju är klart, att man får lov att antaga det, då det ju avser en grundlagsändring. Vidare är här framlagd en kungl. proposition med förslag till lag angående rätt för Kungl. Maj:t att införa moratorium. Alltså hela det ekonomiska livet skall kunna ordnas oberoende av riksdagens sammankallande; Kungl. Maj:t skall kunna göra detta på egen hand. Ytterligare föreslas i den nya värnpliktslagen beträffande ordningen för landstormens inkallelse, att de nuvarande bestämmelserna, att ifall landstormen skall mobiliseras, riksdagen skall sammankallas, för

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.

(Forts.)

så vitt den ej redan är samlad, skola ändras därhän, att Kungl. Maj:t skall få rättighet att utan att sammankalla riksdagen mobilisera landstormen, så snart som vissa delar av linjen eller första uppbådet äro uppkallade till tjänstgöring. Genom hela denna serie av lagar kommer Kungl. Maj:t, för såvitt de nämligen bifallas, faktiskt i den ställningen, att först när man hunnit till det tidsmomentet under krigsfaran, att andra uppbådet, d. v. s. reserverna, behöva mobiliseras — landstormen och linjen äro då redan mobiliserade — först i detta ögonblick inträder enligt lagen skyldighet för Kungl. Maj:t att sammankalla riksdagen. Jag har velat ställa denna fråga utan att här på något sätt vilja göra ens någon antydning om att det varit den nuvarande regeringens syfte att medvetet på detta sätt kringskära riksdagens makt och ställning och göra Kungl. Maj:t i väsentliga delar oberoende av riksdagen under krigsfara. Utan att jag därmed, som sagt, velat göra den allra ringaste antydan, att det från den nuvarande regeringens sida skulle förefinnas någon sådan mening härvidlag, vill jag dock framhålla, att det kommer dock faktiskt att bli förhållandet, ifall vi bifalla denna serie av lagar oförändrade, att riksdagen blir så att säga försatt utom funktion, intill det skede under en krigsfara kommer, att andra uppbådet, d. v. s. reserverna, skola inkallas. Och det är, mina herrar, orimligt att begära av oss, att vi skola vara med om att bifalla dessa lagförslag, försåvitt de avse att på detta sätt göra riksdagen fullständigt maktlös och ställa Kungl. Maj:t oberoende av riksdagen. Jag ber er betänka, att visserligen ha vi under denna tid haft förmånen att känna, att vi haft en regering, som helt visst icke varit besjälad av andra avsikter än fullt lojala mot riksdagen, men det kommer dock blänkare då och då i tidningarna, och det förkunnas till och med från akademiska lärostolar meningar, som helt enkelt gå ut därpå att ställa den svenska riksdagen i ett betydligt mera tillbakasatt läge och minska dess makt och inflytande. Och här kan också, ifall den s. k. ungdomern här i landet får lov att fortsätta med sin propaganda på detta sätt, komma tider, då riksdagen får kämpa som för livet för att behålla den ställning och det inflytande och den betydelse i statslivet som grundlagarna uppenbarligen ha avsett åt densamma. Skall det vara rimligt, att vi här gå med på att ge bestående karaktär åt lagförslag, som uppenbarligen äro tillkomna under en kristid och som givetvis ej kunna vara på det sättet genomtänkta som de skulle vara, ifall man hade haft tid att överlägga under mera lugna och sansade förhållanden.

Herr Lindman förklarade, att han icke älskade provisoriska lagar. Ja, men herr Lindman har som så många andra av oss i försvarsutskottet varit med om att besluta föreslå provisoriska lagar i dessa tider. Kungl. Maj:t har ju lagt fram ett stort och vidlyftigt förslag angående reglering av fältavlöningen för armén. Man förklarade därvid, att man kunde ej skjuta upp detta, därför att pengarna måste betalas ut till dem som äro mobiliserade. Men vi ha givit denna lag endast provisorisk giltighet till den 1 januari

1916. Vi ha vidare här i dag på kammarens bord en motion av herr Liljedahl, som avser att bereda understöd åt vissa stamanställda vid armén. Försvarsutskottet — och herr Lindman har deltagit i detta beslut — har beslutat föreslå i anledning härav en bestämmelse, som skulle gälla provisoriskt till 1 januari 1916. Och efter vad som upplysts mig, har även lagutskottet fattat liknande beslut, nämligen beträffande moratorielagen, i det att lagutskottet beslutat att ge denna lag en icke bestående karaktär utan karaktären av ett provisorium till den 15 januari 1915, alltså till tiden för nästa riksdags sammanträde. Det är följaktligen i full konsekvens med vad vi i övriga fall ansett vara riktigt, nämligen att för kristiden stifta övergående lagar men ej ändra lagarna på bestående sätt, och sålunda alldeles i sin ordning att herr Kristensson framställt detta yrkande.

Om ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank.

(Forts.)

Vad nu emellertid angår herr Staaffs yrkande ber jag få säga, att jag för min del biträder detta, men jag ber att få betona, att det sker utslutande i sammanjämkningssyfte, då jag ej tror, att ett sådant stadgande lämpligen bör komma med i den definitiva lagstiftningen. Men det kan enligt min mening vara i sin ordning, att man, då det tydligen måste bliva en sammanjämkning mellan kamrarnes beslut, här har så att säga ett sammanjämkningsmedel, och av den anledningen ber jag under denna förutsättning åtminstone från min sida att få yrka bifall till det förslag herr Staaff under överläggningen framställt.

Herr Schotte: Det har ju under utskottets behandling av liknande ärenden blivit uppenbart, att opinioner kunna uppstå och förhållanden inträffa, vilka icke äro förutsatta i våra grundlagar, och vilka påkalla ändringar i allmänna lagar och förordningar, utan att man vågar motsätta sig förslag som gå i denna riktning. Men därmed är ingalunda sagt, att man på samma gång skall betaga sig rätten att pröva den slutliga innebörden av sådana förslag under mera lugna och ordnade förhållanden än som kan vara möjligt vid ett dylikt kritiskt tillfälle.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Lindmans uttalande mot den provisoriska karaktären av den lagstiftning, som här är föreslagen av herr Kristensson. Jag vill nämligen erinra om, att vid behandlingen inom lagutskottet av moratorielagen, en behandling, som dock ännu ej är slutförd, var man på alla håll fullt ense om, att det bemyndigande, som man borde kunna ge Kungl. Maj:t med avseende på moratoriet, borde begränsas till tiden för nästa riksdags sammanträde, d. v. s. den 15 januari 1915. Efter den tiden skulle Kungl. Maj:t icke ha tillfälle att bevilja några dylika moratorier. Ärendet är ju inte slutbehandlat inom lagutskottet och hela denna fråga är ju förknippad med mycket stora svårigheter, men det är dock ett analogt förhållande, som jag här velat erinra om. Herr Lindman har också fått svar av herr Rydén med avseende på de provisoriska lagar, som förut förekommit, och det bör ju erinras, att herr Lindman

*Om ändrad
tydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

åtminstone för sin del tidigare mycket ivrigt arbetat för att åtskilliga lagar i Norrlandsfrågan skulle erhålla provisorisk karaktär. Jag ber att få yrka bifall till herr Kristenssons yrkande.

(Forts.)

Herr Staaff: Herr talman! Jag tror visserligen icke, att det av mig föreslagna tillägget skulle innebära den stora fara herr Lindman velat göra gällande. Då han i det avseendet gentemot mig åberopar den oro, som man skulle känna inom affärlivet och industrilivet, så vill jag framhålla, att den oron kommer man aldrig att kunna stilla, så länge riksdagen över huvud kommer att vidbliva sin ställning till riksbanken, ty den oron går ut på att söka upphäva detta förhållande.

Emellertid ber jag få framhålla — jag sade det redan i slutorden till mitt förra anförande, men de uppfattades kanske icke fullt — att jag icke avsåg att skapa någon ofrånviklig andrakammarståndpunkt med mitt förslag; jag antyde tvärtom, att det kunde vara skäl, ifall ett definitivt beslut skulle kunna framkomma efter olika beslut i kamrarna, ett definitivt beslut, som i någon mån tillfredställde denna kammare, att icke alltför mycket tillbakadraga sina positioner, utan hellre besluta något mer i sammanjämkningssyfte, än vad man strängt taget är besluten att ovillkorligen fordra. — Ur den synpunkten ber jag fortfarande få vidhålla mitt förut framställda förslag.

Herr Lindvall: Herr talman! Jag hemställer till kammaren, att icke nu framkonstruera en provisorisk lag, utan bifalla utskottets hemställan. Vad är det frågan om här? Jo, att Kungl. Maj:t i händelse riksdagen icke är samlad skulle, under krigsfara eller under svårare penningkris, på hemställan av de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret, kunna medgiva riksbanken rätt att utgiva sedlar till ett belopp utöver den eljest tillåtna kontingenten om 125 miljoner kronor av ytterligare högst 125 miljoner kronor.

Något missbruk i detta avseende kan icke här ifrågakomma, ty det är ju som sagt på framställning av bankofullmäktige, vilka män ju äga riksdagens förtroende, såsom av riksdagen själv valda, som detta skulle beslutas. Händelser kunna emellertid inträffa, som förorsaka, att riksdagen icke hinner sammankallas, innan beslut måste fattas i frågan, och detta manar oss att följa utskottets förslag med den motivering, utskottets vice ordförande här gjort, och jag ber därför att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Hildebrand: Herr talman! Det har framgått av de uttalanden, som här gjorts, först av herr Rydén och sedan av herr Staaff, att det nu icke längre är fråga om, att andra kammaren skulle fatta beslut i den riktning, kammaren anser vara lämplig och riktig, utan i en sådan riktning, att man vid en eventuell sammanjämkning skulle kunna få vad man ville. Jag undrar ändå, om det är kammaren värdigt att i en så allvarlig fråga och under

så allvarliga tider gå fram på dylika taktiska linjer. Jag föreställer mig, att det aligger denna kammare att med anledning av det betänkande, som här är framlagt, fatta beslut, såsom kammaren vill, att det skall bli, och jag tror därför, att man bör avvisa dylika grunder för beslutets fattande, som här från två håll föreslagits.

*Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)*

Jag erkänner villigt, att en sådan befogenhet, som här är fråga om att lämna, skulle i några fall kunna missbrukas, men jag är övertygad om, att i kritiska tider måste landets ledande män på ena eller andra hållet ha en maktbefogenhet större än i vanliga fall, för att kunna tillvarataga landets sannskyldiga intressen. Jag tror, att man måste ge dessa ledande män en sådan makt, även om den i något fall skulle kunna missbrukas, och jag tillåter mig att ännu en gång påpeka något som redan är framhållet här, nämligen, att Kungl. Maj:t med den avfattning denna lag har fått, icke kan göra någonting, utan att riksdagens egna förtroendemän i riksbanken hemställt om åtgärden eller utan att Kungl. Maj:t rådfört sig med riksdagens förtroendemän, riksgäldsfullmäktige. Det förefaller mig därför, att här föreligga tillräckligt betryggande omständigheter, och jag ber därför att få yrka bifall till det av utskottets vice ordförande framställda yrkandet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande 6 §, nämligen på: 1:o) bifall till utskottets förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf, 2:o) bifall till det av herr Wijk under överläggningen gjorda yrkandet, 3:o) bifall till det yrkande, som framställdes av herr Staaff och 4:o) avslag å paragrafen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 3:o) upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren beträffande 6 § i förevarande, av bankoutskottet i dess utlåtande nr 22 framlagda lagförslag bifaller det av herr Staaff under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit det yrkande, som under överläggningen framställdes av herr Wijk.

Voteringen utvisade 113 ja mot 95 nej, vadan kammaren bifallit det av herr Staaff under överläggningen framställda yrkandet.

Vidare blev efter av herr talmannen given proposition 7 § av kammaren godkänd.

Om ändrad
lydelse av 5—7
§§ i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

Slutligen framställde herr talmannen beträffande slutstadgan-
det propositioner på dels bifall till utskottets förslag till avfatt-
ning av berörda stadgande, dels ock bifall till det av herr Kristens-
son i fråga om stadgandet gjorda yrkandet; och fattade kammaren
beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Utskottets hemställan ansågs vara besvarad genom kammarens
beslut i fråga om lagförslaget.

§ 6.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsut-
skottets betänkande, nr 28, angående brännvins- samt vin- och öl-
handelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

Vid den ordinarie motionstidens utgång i början av riksdagen
hade till bevillningsutskottet hänvisats, bland annat, följande mo-
tioner, avseende brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m.
m., nämligen:

dels från *första kammaren*:

nr 14, av herr *K. J. Ekman* med förslag till ändrad lydelse av
11 och 13 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin;

nr 15, av herr *K. J. Ekman* med förslag till ändrad lydelse av
7 § i förordningen angående försäljning av vin och öl;

nr 30, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* med förslag till förord-
ning angående försäljning av rusdrycker;

nr 31, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till ny lagstift-
ning angående försäljning av rusdrycker;

nr 32, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till ändrad ly-
delse av vissa paragrafer i förordningen angående försäljning av
tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

nr 33, av herr *Kvarnzelius m. fl.* angående ändring av 13 § i
maltdrycksskatteförordningen;

nr 34, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till ändrad ly-
delse av vissa paragrafer i brännvinstillverkningsförordningen;

nr 35, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till ändrad ly-
delse av § 1 i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycks-
medel;

nr 36, av herr *von Mentzer* angående införande av vissa be-
stämmelser i en ny förordning om försäljning av rusdrycker;

nr 37, av herr *Boberg* angående skrivelse till Konungen ifråga
om möjligheten att åstadkomma lagbestämmelser avseende förbud
mot försäljning av spritdrycker med större alkoholhalt; samt

nr 38, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till ändrad ly-
delse av 7 § i förordningen angående utvidgad näringsfrihet;

dels ock från *andra kammaren*:

nr 39, av herr *Olofsson* i Ävik om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående undersökning och reglering av brännvinsförsäljningsbola-
gens förvaltningskostnader;

nr 109, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker;

nr 110, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

nr 111, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 112, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 113, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

nr 114, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juli 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

nr 115, av herr *Erlansson* med förslag till vissa bestämmelser att vid antagande av ny förordning om försäljning av rusdrycker införas i förordningen;

nr 116, av herr *Gustafsson* i Brånsta *m. fl.* om skrivelse till Kungl. Maj:t ifråga om begränsning av alkoholhalten i de spritdrycker, som må i riket försälas;

nr 118, av herr *Källman m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker;

nr 162, av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker jämte vissa därmed sammanhängande författningsändringar;

nr 163, av herr *Eriksson* i Grängesberg om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder från statens sida till understöd åt vissa arbetare, som till följd av antagande av ny förordning om försäljning av rusdrycker bliva arbetslösa; samt

nr 165, av herr *Jeansson* i Kalmar med visst förslag i avseende å eventuellt införande av kommunal folkomröstning angående försäljning av rusdrycker.

Senare under riksdagen hade avlämnats och till utskottet hänvisats följande kungl. propositioner, nämligen:

propositionen nr 242, av den 24 juli 1914, vari Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker,
2) förordning angående försäljning av svagt alkoholhaltiga samt tillagade, alkoholfria drycker,

3) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet,

4) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i för-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

ordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, samt

5) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin, och

propositionen nr 258, likaledes av den 24 juli 1914, vari Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att under förutsättning av bifall till Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.;

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1921 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels medgiva, att till den, vilken på grund av 2 mom. i övergångsstadgandena uti förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka vin eller maltdrycker, finge för rättighetens upphörande utgivas ersättning en gång för alla med belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t, dock att sådan ersättning i intet fall finge beviljas till högre belopp än vad som skäligen kunde antagas motsvara sammanlagt den behållna inkomsten av utskänkingsrörelsen för åren 1915—1919,

samt bestämma, att den, som ville komma i åtnjutande av nu nämnd ersättning, därom skulle före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid såväl styrka, att han fortfarande vore till utskänkning berättigad, som ock förebringa den utredning, han för ersättningens bestämmande ville återropa;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbeta-

las kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1921.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

I anledning av nämnda propositioner väcktes åtskilliga motioner, vilka hänvisades till bevillningsutskottet, nämligen:

inom *första kammaren*:

nr 96, av herr *E. A. Lindblad*;

nr 97, av herr *Lyckholm*;

nr 98 och 99, av herr *Thyrén*;

nr 102, av herr *Dahl*;

nr 103, av herr *G. F. Östberg*; och

nr 104 och 105, av friherre *Fleming*; samt

inom *andra kammaren*:

nr 262, av herr *Hamrin*.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242 med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker ävensom motionerna

I: 30, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.*,

I: 31, 32, 33, 34, 35 och 38, av herr *Kvarnzelius m. fl.*,

I: 102, av herr *Dahl*,

II: 109, 110, 111, 112, 113 och 114, av herr *Staaß m. fl.*,

II: 118, av herr *Källman m. fl.*, och

II: 162, av herr *Eriksson i Grängesberg m. fl.*;

med bifall till motionerna

II: 165, av herr *Jeansson i Kalmar*, och

II: 262, av herr *Hamrin*;

samt med avslag å motionerna

I: 14 och 15, av herr *K. J. Ekman*,

I: 36, av herr *von Mentzer*,

I: 96, av herr *E. A. Lindblad*,

I: 98 och 99, av herr *Thyrén*,

I: 103, av herr *G. F. Östberg*,

I: 105, av friherre *Fleming*, och

II: 115, av herr *Erlansson*;

mätte för sin del antaga vid betänkandet såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 13 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maldrycker;

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt
f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2:o) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog ovanberörda författningsförslag, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 258 om ersättning till vissa försäljare av brännvin samt vin och öl i anledning av införandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1917 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad.

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1916 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1917; samt

3:o) att motionerna

I: 37, av herr Boberg,

I: 97, av herr Lyckholm,

I: 104, av friherre Fleming,

II: 39, av herr Olofsson i Ävik,

II: 116, av herr Gustafsson i Brånsta m. fl., och

II: 163, av herr Eriksson i Grängesberg,

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet voro fogade.

dels reservationer beträffande författningsförslagen i deras helhet
av herr friherre *C. J. Beck-Friis*, *Lyckholm*, friherre *Fleming*

och *J. Östberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta:

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.
(Forts.)

1:o) att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242 samt i ämnet väckta motioner antaga vid reservationen fogade förslag till dels förordning angående försäljning av spritdrycker och vin; dels förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

dels ock förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

2:o) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd yterligare utredning för riksdagen framlägga förslag till dels förordning angående försäljning av maltdrycker dels ock bestämmelser angående beredande av full ersättning ej mindre åt tillverkare av maltdrycker på grund av förlust, som för dem uppkomme genom antagande av en dylik förordning, än även åt övriga personer, vilkas utkomstmöjligheter genom en sådan lagstiftning komme att inskränkas;

3:o) att godkänna vad Kungl. Maj:t i proposition nr 258 föreslagit med undantag för vad propositionen innehölle i fråga om utskänkning av maltdrycker, samt således, under förutsättning av antagandet av ovan angivna förordning om försäljning av spritdrycker och vin,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1921 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfalle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels medgiva, att till den, vilken på grund av 2 mom. i övergångsstadgandena uti förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av spritdrycker och vin vore berättigad att utskänka vin, finge för rättighetens upphörande utgivas ersättning en gång för alla med belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t, dock att

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

sådan ersättning i intet fall finge beviljas till högre belopp, än vad som skäligen kunde antagas motsvara sammanlagt den behållna inkomsten av vinutskänkningsrörelsen för åren 1915—1919,

samt att bestämma, att den, som ville komma i åtnjutande av nu nämnd ersättning, därom skulle före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid såväl styrka, att han fortfarande vore till utskänkning berättigad, som ock förebringa den utredning, han för ersättningens bestämmande ville åberopa;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1921;

4:o samt att de i förevarande frågor väckta motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad under punkterna 1:o) och 2:o) här ovan hemställts, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Berg* i Staby och *von Hofsten*, vilka yrkat i huvudsak bifall till Kungl. Maj:ts förslag med vissa närmare angivna tillägg; samt

av herr *Antonsson*, som föreslagit, att såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

dels ock åtskilliga reservationer angående särskilda delar av utskottets förslag och motivering.

Efter det herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Nilsson* i Bonarp som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 28 hemställes:

att först må behandlas utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker;

att IV kap. i sistnämnda förslag först upptages till behandling och att vid föredragningen av 29 § överläggningen må omfatta förslaget i dess helhet;

att därpå må föredragas 1 § och sedan övriga paragrafer med rubrik sist;

att därefter måtte föredragas övriga författningsförslag och slutligen utskottets hemställan under punkterna 1—3;

att författningsförslagets text ej må behöva uppläsas i andra delar än sådana, beträffande vilka uppläsning begäres;

att för den händelse förslagen komma att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade

behandling, i avseende å de delar, vilka blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1:o).

Förslaget till förordning angående försäljning av rusdrycker.

I enlighet med kammarens angående föredragningsordningen fattade beslut företogs först till behandling 29 §.

Paragrafen lydde sålunda:

29 §.

Genom kommunal folkomröstning må i enlighet med i detta kapitel meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omförmälas i denna förordning.

Bestämmelserna i detta kapitel äga dock icke tillämpning å de i 21 § omförmälda rättigheter till utskänkning å passagerarefartyg och järnvägståg.

Kommunal folkomröstning skall avse alla slags rusdrycker och må icke verkställas oftare än vart tredje år.

Sedan paragrafen föredragits, anförde

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Av den historik, som är lämnad uti nykterhetskommitténs betänkande, inhämtas, att från och med år 1855 till och med år 1911 hava utfärdats icke mindre än omkring 115 förordningar, stadgar, kungörelser, cirkulär, skrivelser m. m., angående tillverkning och beskattning av brännvin och därmed jämställda drycker, omkring 60 förordningar m. m. angående försäljning och tullbeläggning av dylika drycker, 16 förordningar m. m., angående tillverkning och beskattning av maltdrycker samt 17 förordningar m. m. angående försäljning av vin och öl.

Trots den oavslutliga uppmärksamhet, som sålunda från lagstiftarnes sida ägnats åt detta spörsmål, hava kraven på reformer ifråga om rusdryckslagstiftningen icke avtagit i styrka.

Nykterhetsfrågan är ingen partifråga, ty nykterhetsvänner finnas inom alla partier. Man inser fullt väl, att en lycklig lösning av denna fråga är förutsättningen för höjandet av vårt folks såväl moraliska som fysiska kraft. Så långt är man enig, men vid strävandet efter målet skiljas vägarna. Den väg, som efter

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

min mening säkrast leder till en på verklig övertygelse och känsla grundad nykterhet, är tvivelsutan upplysningens och uppfostrans väg. Det arbete, som hittills utförts i den riktningen, har visat sig vara i hög grad välsignelsebringande, då spritkonsumtionen genom detsamma nedbringats betydligt och numera är lägre än i de flesta andra europeiska länder.

Det har genom nykterhetskommitténs försorg eller möjligen genom kommerskollegii försorg utarbetats en uppgift, hur det ställer sig med förbrukningen i vårt land jämfört med andra länder. Enligt denna statistiska översikt är antalet av de främmande länder, som uppvisa högre siffra än Sverige ifråga om alkoholkonsumtionen per invånare, överraskande stort — sammanlagt 17 stater, varför Sverige först kommer i det adertonde ledet med 4,9 liter ren alkohol per invånare. Skillnaden är i de flesta fall högst avsevärd. Den högsta siffran presteras av Frankrike med 22,93 liter ren alkohol, medan Italien kommer i andra rummet med 17,29 samt Spanien i tredje rummet med 14,9 liter per invånare. Vad speciellt brännvinskonsumtionen beträffar, intager här Sverige 9:de rummet, medan Danmark står i första ledet med 10,44 liter, närmast följd av Frankrike med 8,82 liter, samt Japan i sista rummet med endast 0,60 liter. Ifråga om ölkonsumtionen uppvisar Sverige 53,2 liter, men överträffas härutinnan av åtta stater, därav Belgien står främst med 220,82 liter, närmast följd av England med 123,06 liter och Tyskland med 104,98 liter. Beträffande vinkonsumtionen är det ju påtagligt, att Sverige skall vara långt under andra länder, och det visar sig också, i det att vi konsumera endast $\frac{1}{2}$ liter per invånare, då Frankrike konsumerar 144 liter och Spanien 128 liter per invånare. Det är endast en stat, som utvisar lägre siffra än Sverige, nämligen Canada.

Ehuru en med lagstadganden påtvungen nykterhet icke torde kunna skattas så särdeles högt, bör man likväl vid sidan av upplysningsarbetet försöka fortgå med restriktiva åtgärder. Härutinnan tager det kungl. förslaget sikte på mycket genomgripande reformer av praktiskt värde. I likhet med kommitténs förslag lägges förslaget all handel såväl med spritdrycker som med vin och öl, i propositionen benämnda alkoholhaltiga drycker, under bolag. Från ölet avskiljas emellertid de lättare maldryckerna av sådana typer, som i handeln förekomma under benämningen pilsnerdricka, lagerdricka, lättöl och dylikt. Dessa benämnas lagrade drickor, och handeln därmed lämnas i huvudsak fri i enlighet med bestämmelserna i svagdricksförordningen. Såsom lagrat dricka upptagas maldrycker, som ej hålla mer än 3,6 volymprocent alkohol och ej högre extrakthalt än $9\frac{1}{2}$ %. Härigenom tror man, skulle vinnas, att konsumtionen ledes bort från det ur nykterhetssynpunkt farliga ölet till dessa praktiskt taget lättare drycker, varjämte handeln och näringarna genom den friare försäljningen av dessa drycker skulle äga möjlighet att bereda sig en ersättning för den förlust, vilken kunde lidas genom inskränkningarna vid försäljningen av det egentliga ölet.

Nykerhetskommittén hade föreslagit, att *import* såväl av spritdrycker som av vin och öl endast skulle få ske genom bolag. Då kontrollbestämmelserna ej föreslagits att gälla för vin och öl, har importen av dessa lämnats fri, vilket i fråga om vinet även ansetts önskvärt för tillvaratagande av våra intressen i förhållande till främmande länder. Även importen av spritdrycker är enligt förslaget tillåten för enskilda, men varan får icke utlämnas från tullnederlaget utan att medelst intyg från bolaget visas, att hinder mot utminuterung till vederbörande icke föreligger.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Enligt förslaget skulle de vinhandlare, vilka ej förena vinhandeln med annan handel än med spirituosa eller öl, erhålla genom övergångsbestämmelserna rätt att intill den 1 januari 1939 fortsätta handeln med vin, dock med iakttagande i tillämpliga delar av förslagens föreskrifter i fråga om utminuterung. Om rättigheten av dem missbrukas, äger Konungens befallningehavande indraga densamma. Vinhandeln i övrigt skulle enligt förslaget få fortsätta till förordningens ikraftträdande den 1 januari 1921.

Med avseende å övergångstiden vill jag gärna medgiva, att det skulle varit önskvärt, att den blivit kortare, men skall detta, i och för sig mycket eftersträvansvärda mål vinnas, då måste naturligtvis ersättning givas åt vinhandlarna i annan form än man genom övergångsbestämmelserna velat tillerkänna dem.

Det kan ju också möjligen hända, att sedan en utredning verkstälts angående detta spörsmål, det kan finnas möjligt att finansiera dessa ersättningsanspråk, och då kan det kanske bli rätt tid att överväga, om icke möjligen ett förkortande av övergångstiden skulle kunna sättas ifråga. Men till dess att denna utredning föreligger, så att man kan överskåda själva kostnadsfrågan, till dess torde det efter mitt sätt att se åtminstone vara klokast, att kammaren stannar vid den långa övergångstiden, som av Kungl. Maj:t är satt i frågan.

Utskottets utlåtande är i huvudsak byggt på nykerhetskommitténs förslag. Detta förslag har emellertid rönt en skarp kritik av de myndigheter, till vilka det remitterats. Nästan alla hava antingen hemställt om större eller mindre ändringar däri eller ock helt och hållet avstyrkt förslagens upphöjande till lag. Trots alla de erinringar, som sålunda blivit gjorda, har likväl utskottet under den korta tid som stått till buds, icke tvekat att acceptera detsamma. Huvudvikten har härvid lagts på det s. k. *lokala vetot*. Efter mitt sätt att se är det lokala vetot icke främst en nykerhetsfråga utan närmast en maktfråga i kommunala angelägenheter. Ivrarna för det lokala vetot vilja på en viktig punkt bryta sönder den kommunala röstskalan, och skulle de däri lyckas, finnes det intet tvivel, att inom kort nya områden skulle utpekas, och det är egentligen i detta avseende som vi anse, att det lokala vetot har sin största brist och där vi anse att det medfört de största betänkligheter. Till och med i den liberala pressen, som särskilt menar sig vara nykerhetsvänlig, har man emellertid medgivit, att frågan om det lokala vetot visserligen vore utan större

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

betydelse för nykterhetssaken, men man säger, att det liberala partiet har genom vallöften bundit sig vid detta. Även doktor Bratt, som ju måhända mer än andra kan räknas såsom auktoritet på detta område, har medgivit, att det lokala vetot ingalunda har någon synnerlig betydelse för nykterhetssaken. Han säger, att »vad som är det lokala försäljningsförbudets Akilleshäl, därest det skall infogas i den nuvarande försäljningslagstiftningen, är dess förhållande till ölhandeln. Bryggeriernas försäljning till avhämtning och genom kringföring är nämligen icke beroende på myndighets tillstånd, utan på rätt, tillförsäkrad genom näringsfrihetsförordningen, och kan sålunda rimligen ej frånhändas dem utan gottgörelse eller längre övergångstid.» Ja, detta uttalande synes vara ganska riktigt. För övrigt har han strukit under, att, även om sålunda icke det lokala vetot är av någon betydelse i nykterhetsavseende, så bör man kanske ändock kunna taga det, därför att det finns stora kategorier, som betrakta det såsom en slags religion.

Går man till kungl. kontrollstyrelsens berättelse år 1911—1912, som ju har blivit utdelad till oss alla, så finner man visserligen, att sammanlagda antalet försäljningsställen i riket under senaste tioårsperioden hållit sig tämligen oförändrat. Men då är att märka, att tillfälliga rättigheter ävensom de s. k. klubbrättigheterna äro medräknade. Antalet klubbrättigheter har varit rätt betydande, men ett stort antal av dessa rättigheter avser endast en kortare tid av året och en del endast några få, vissa dagar. Genom att sålunda inräkna dessa ölrättigheter får man visserligen konstaterat, att försäljningsställets antal är ungefär oförändrat. Ser man däremot på uppgifterna om särskilt de s. k. ständiga rättigheterna, d. v. s. sådana, som gälla för helt försäljningsår eller längre tid — dock som sagt ej klubbrättigheter — finner man att i städer och vissa köpingar begagnades 1901—1902 858 dylika rättigheter, medan 1911 antalet hade nedgått till 800. Antalet inbyggare för varje rättighet utgjorde för 1901 1,362 och för 1911 1,753. De privilegierade rättigheterna hade 1905 minskats till 2 i städerna och ha sedan dess alldeles upphört, men på landsbygden återstodo 1911 av dessa rättigheter 17 stycken. Av naturliga skäl komma dessa rättigheter att minskas av sig självt. Man ser sålunda, att det visserligen icke är någon så stor och avsevärd minskning i rättigheternas antal ifråga om städerna. Men minskningen är så mycket mera framträdande, när det gäller landsbygden. 1901—1902 funnos 137 ständiga rättigheter, under det att antalet 1911 nedgått till 69. Således ha på denna 10-årsperiod de ständiga rättigheterna på landsbygden minskats med 50 % i runt tal, och det är väl att förvänta, att de komma att minskas än ytterligare. Antalet inbyggare för varje rättighet utgjorde 1901 29,248, men år 1911 fanns allenast en rättighet för varje 60.000-tal inbyggare. När härtill kommer, att förbrukningen av brännvin på de senaste 40 åren nedgått från 10 å 11 till 6 å 7 liter om året pr innevånare, så måste man giva kontrollstyrelsen rätt i att utvecklingen gått i rätt riktning.

På sidan 68 i nykterhetskommitténs betänkande gör kommittén följande betydelsefulla uttalande: »Tidigare förekom rusdrycksförsäljning i större omfattning, men har tendensen vad den beträffar i allmänhet gått i den riktningen, att upplåtelse av nya rättigheter vägrats och gamla rättigheter icke förnyats. Försäljning av brännvin finnes sålunda numera endast i några få landskommuner, och försäljning av vin och öl förekommer icke heller i något större omfång, om man bortser från gästgiveriernas begränsade ölutskänkningsrätt. Det råder sålunda på de flesta ställen av den svenska landsbygden och därmed också på en mängd tätbefolkade orter ett tillstånd, som reellt sett är identiskt med försäljningsförbud.»

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Denna storartade framgång för nykterhetssaken har vunnits redan med nu gällande bestämmelser, då för tillstånd till försäljning erfordras endast enkel pluralitet på stämman. Då sådant skett, synes även detta ådagalägga, att det egentligen icke finnes något behov av det lokala vetot, även om man ser saken från den synpunkten. När nykterhetskommitténs förslag var ute på remiss, blev det underkastat en skarp kritik, och de flesta av de myndigheter, som hade att yttra sig i saken, ha, som jag förut nämnt, avstyrkt förslaget särskilt i dessa delar. Och till och med socialstyrelsen, som ju kan förväntas ha ett stort intresse för en fråga sådan som denna, vilken så nära berör dess verksamhetsområde, har avstyrkt förslaget i denna del, i det den yttrar sig på följande sätt: »Då det redan läge i den kommunala representationens makt att genomföra dylikt lokalt förbud, vilket ock skett i flertalet av våra landskommuner, samt då fullt avgörande skäl icke syntes hava förebragts för att på ifrågavarande område förr än på andra den allmänna folkomröstningen borde komma till användning för besluts fattande, ansåge sig styrelsen icke kunna förorda det lokala vetots upptagande i lagstiftningen.»

Kontrollstyrelsen yttrar sig i samma riktning och säger: »Kommittén har ej lämnat några bevis för den kommunala folkomröstningens nödvändighet. Med hänsyn till det ringa antalet försäljningsrättigheter å landsbygden måste man nämligen anse, att nykterhetsintresset redan hade tillräckligt inflytande. Därtill komme, att av de besvärsmål, som under senaste år föredragits inför Kungl. Maj:t, framgått, att länsstyrelserna vid sina beslut angående ifrågasatt försäljningsrätt plägade fästa avseende ej endast vid antalet avgivna röster, utan ock vid antalet röstande. Nykterhetsfrågor lämpade sig så mycket mindre för avgörande genom allmän folkomröstning, som dessa frågor särskilt voro ägnade att sätta lidelserna i rörelse.»

Man ser sålunda, att myndigheter med den auktoritet, som jag förmodar att socialstyrelsen och kontrollstyrelsen bära anses äga, ha uttalat sig mot det lokala vetot. Jag har förut nämnt doktor Bratts uttalande, och jag skall be att få återropa honom ännu en gång, då han säger, att en så radikal nykterhetsreform som den av regeringen nu framlagda icke har framlagts av någon europeisk

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

regering; ingen har kommit med så restriktiva åtgärder som de, vilka meddelas i här föreliggande förslag.

Under sådana förhållanden menar jag, att, om man vill visa sitt nykterhetsintresse, så gör man detta genom att ansluta sig till det förslag, som här blivit framlagt av Kungl. Maj:t. Jag kommer för min del att göra det framdeles, särskilt då 1 § föreligger. I avseende å den nu föredragna paragrafen ber jag däremot att få yrka avslag.

Herr vice talmannen, som under herr Nilssons i Bonarp ytt-
rande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter
ordet till

Herr Berg i Staby, som anförde: Herr talman! Då även jag reserverat mig mot det beslut, till vilket utskottet kommit, anser jag mig skyldig att tillkännagiva orsaken därtill och har av denna anledning begärt ordet.

Utskottet har som bekant i huvudsak ställt sig på samma ståndpunkt som nykterhetskommittén och sålunda föreslagit vidtagande av åtgärder, som kunna sägas gå i två riktningar. Å ena sidan har utskottet tänkt sig införande av långt gående restriktiva bestämmelser för försäljningen av alkoholhaltiga drycker samt å andra sidan upptagit tanken på att genom kommunal folkomröstning åstadkomma lokala förbud för all försäljning av ifrågasvarande drycker. För min del har jag ej kunnat finna, att utgångspunkten för uppgörandet av ett sådant förslag varit den rätta. Mig synes, att det samma är grundat på den uppfattningen, att det totala förbudet givetvis är det mål, vartill man bör sträva samt att man, med detta mål för ögonen om möjligt vidtager de restriktiva åtgärderna så, att de befordra förbudet. Jag delar för min del ej denna uppfattning. Det är på grund av missbruket av rusdryckerna statsmakterna måste lagstifta angående dessa drycker. Därvid kan behöva vidtagas åtgärder, som även försvåra bruket, det är sant, men att gå så långt som till att förbjuda bruket för missbrukets skull, det är en nödfallsutväg, vars beträdande ej bör tagas under omprövning, förr än alla andra åtgärder till missbrukets bekämpande visat sig ej medföra önskat resultat. Att sådana åtgärder ännu ej till fullo prövats synes mig just vara bevisat genom det förslag till restriktiva bestämmelser för rusdrycks-handels ordnande, som nykterhetskommittén uppgjort, och utskottet nu framlagt för riksdagen. Jag är sålunda av den mening, att nu böra långt gående restriktiva åtgärder med individuell kontroll vidtagas, men utan tanke på frågan om ett eventuellt rusdrycksförbud, det blir en framtidsfråga. I sin motive-ring för förslaget synes mig kommittén, som jag strax skall visa, för övrigt stå på samma ståndpunkt som jag. Jag kan sålunda säga, att jag i stort sett gillar utskottets förslag till restriktiva åtgärder i vad de icke sammanhänga med det lokala vetot. Av detta kan jag däremot ej känna mig tilltalad i första hand just

genom dess karaktär av förbud. Det synes mig dessutom som om de stränga restriktiva bestämmelserna ej passade ihop med införandet av lokalt förbud. Genom de förra torde missbruket av rusdrycker kunna stävjas i hög grad, det lider nog intet tvivel, men därmed lägges ock på bruket ett betydligt tvång. Genom eventuella lokala förbud enligt utskottets förslag skulle detta tvång ytterligare ökas och kunna göra sig kännbart på enligt min mening åtminstone mycket olämpligt sätt — nyttan av vissa tvångsbestämmelser synes ju nästan obegriplig.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Det kanske tillåtes mig att anföra ett exempel för att framhålla vad jag nu senast syftat på. Jag tänker mig, att jag bor i Uppsala, och att där införes ett lokalt veto. Då blir jag naturligtvis hänvisad till ett bolag, som exempelvis är förlagt i Stockholm. Till detta bolag får jag insända mina rekvisitioner så väl å spritvaror som å öl och vin. För att få spritvaror måste jag själv fara till Stockholm och personligen avhämta dem, men öl, eller bara dricka, sändes mig från Stockholm. Om jag nu vill ha mitt öl eller mitt dricka från det bryggeri i Uppsala där jag varit van att köpa det innan det lokala vetot infördes, så kan jag efter det lokala vetots införande icke få mig det tillskickat direkt från bryggeriet i Uppsala, utan jag måste skicka min rekvisition till Stockholm. Näja, därom har jag intet att anmärka, det gillar jag, men sedan får bolaget i Stockholm skicka sin rekvisition till bryggeriet i Uppsala — bolaget är nämligen skyldigt att ge mig den sort jag vill ha — och detta bryggeri skall skicka det kvantum öl eller dricka jag vill ha till bolaget i Stockholm, vilket sedan skall skicka samma mängd tillbaka till Uppsala till mig, och jag får betala frakten fram och tillbaka mellan Stockholm och Uppsala.

Jag kan icke finna, att denna bestämmelse är på något sätt ägnad att befördra nykterheten. Det synes mig, att detta ej kan vara lämpligt, allra minst då förbudet skulle gälla alla rusdrycker, ej endast spritdrycker.

Häremot kan invändas, att ett kommunalt veto redan existerar, att detta medfört ett torrläggande av landsorten och att det nu föreslagna vetot blott är en utveckling av det förstnämnda. Medgivas måste väl dock, att det nu föreslagna vetot har mycket mera av förbud i sig än ett kommunalt förbud enligt nuvarande förhållanden. Genom de föreslagna bestämmelserna för den kommunala folkomröstningen skulle ju t. ex. så gott som totalförbud kunna införas i stora landssträckor på grund av beslut i en kommun.

Jag skall be att åter få anföra ett exempel. Jag tänker mig, att ett lokalt förbud införes i staden Östersund. Enligt de bestämmelser, som utskottet nu föreslagit angående rusdrycksförsäljningen, skulle efter allt att döma ett stort område omkring Östersund bli för sina inköp hänvisat just till denna stad, till det bolag som där är befintligt. Så blir där ett lokalt veto infört och den försäljningen upphör. Hela den trakt, som förut varit hän-

Ang. brännvins- samt vin och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

visad till Östersund, kommer nu genom ett sådant beslut av innevånarna i Östersund att hänvisas till helt andra orter för att få sitt behov av alkoholhaltiga drycker tillfredsställt. Jag tänker mig, att det blir i Sundsvall. Vill då en person i Östersund ha en liter sprit, så får han resa till Sundsvall efter den, och andra drycker får han rekvirera från Sundsvall.

Det synes mig, att det icke är bara en kommunal angelägenhet om det blir lokalt veto för sådana städer. De kommunala veton, som eventuellt äro gällande i landssocknarna, hava införts med kännedom om och med tanke på, att man i en närliggande stad skulle kunna få köpa vad man möjligtvis vill ha av spritvaror, men skulle så denna kommun, till vilken man förut varit hänvisad, genom sitt beslut få uppriva de rådande förhållandena, så är detta en sak, som icke bara har inflytande på den kommunen, utan på ett stort område utanför kommunen, och här blir på det viset nästan totalförbud i en hel stor trakt.

Ett sådant förfaringssätt överensstämmer ej med den syn på förbudsfrågan, som jag nyss framhållit som min, och jag undrar, om ej de allra flesta av oss, som nu gå att fatta beslut i denna fråga, egentligen hava den uppfattningen, att förbudslagstiftning nu ej kan ifrågasättas, bland annat av det skäl, att den allmänna meningen ej är för förbud. Till och med nykterhetskommittén har givit uttryck för samma tanke sålunda: »Med den nuvarande rusdryckskonsumtionens omfattning lär man icke kunna omedelbart införa ett förbud i Sverige.» Att genom kommunala folkombörstningars anställande med tre års mellantid söka framtinga en för förbud stämd allmän mening torde ej gå för sig. Försök i den riktningen synas mig rent av vara riskabla, då intresset för allt arbete i och för nykterhetens befrämjande på så sätt skulle kunna slappas. Villighet att helt eller delvis avstå från bruket av alkoholhaltiga drycker torde endast kunna frammanas genom att, såsom kommittén uttrycker det: »folkseden omdanande krafter äro i verksamhet.» Jag kan dessutom ej finna, att det lokala vetot ur nykterhetssynpunkt skulle få stor betydelse. Om landsorten yttrar kommittén: »Försäljning av brännvin finnes sålunda numera endast i några få landskommuner och försäljning av vin och öl förekommer icke heller i något större antal.» Under sådana förhållanden torde man med skäl kunna fråga, varför landskommunerna vart tredje år skulle behöva utsättas för det besvär, det obehag, de kostnader, som de kommunala omröstningarna utan tvivel skulle medföra och detta till och med utan att ett knyst hörts om inrättande av försäljning inom kommunen. Så är nämligen nu utskottets förslag, som bekant, avfattat. För städerna skulle omröstningen kunna vara av mera betydelse, det måste erkännas, men även kommittén väntar ej, att förbud skall kunna införas i de större städerna, endast i en del av de mindre. Därtill skulle man aldrig kunna räkna på stabila förhållanden, då givetvis omkastningar alltid skulle kunna inträffa medförande stora olägenheter av flerahanda slag både för kommunen själv och dess

såväl som grannkommuners innebyggare. Erfarenheter från Norge med avseende på lokalt brännvinsförbud — de enda som kommittén egentligen aberopat — torde ej få tillmätas stor betydelse, när det såsom här skulle gälla förbud för alla alkoholhaltiga drycker med över $2\frac{1}{4}$ % alkohol. Mera gynnsamt för nykterhetens sak än dylika växlande förhållanden inom stadskommunerna torde vara att införa likartade försäljningsbestämmelser på alla håll. Andra skäl tala ock mot införandet av den kommunala folkomröstningen; jag har endast velat peka på de skäl, vilka på mig verkat avgörande.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handels ordnande.
(Forts.)

I utskottets förslag har jag ytterligare ej kunnat gilla, att alkoholgränsen mellan svagdricka och öl fortfarande blivit dragen vid en alkoholhalt av $2\frac{1}{4}$ vol. %. Nykterhetsvänners gamla önskan att få en god och hållbar maltdryck kan genom denna bestämmelse ej tillmötesgå. Det synes egendomligt, att kommittén ej ägnat någon uppmärksamhet åt denna sak, fastän professor Thunberg framhållit vikten så väl av att vanligt svagdricka göres bättre som av att man söker lagstifta så, att drickessorter av bättre typ kunna fritt säljas. Villkoren härför synas enligt professor Thunbergs uttalanden vara såväl att alkoholgränsen mellan svagdricka och öl drages vid något högre alkoholhalt som att möjlighet beredes att få brygga svagdricka av en vört med mer än 6 % styrka. Vid införandet av så stränga bestämmelser för försäljning av öl, framstår det för mig som alldeles nödvändigt att tillse, att allmänheten kan få lätt tillgång till en god och hallbar maltdryck, och denna borde helst kunna erbjudas av två typer: en liknande pilsnerdricka, en mera maltstark. Det vill synas som om frågan om var alkoholgränsen bör dragas för nämnda ändamåls vinnande ännu ej vore fullt klar, men mig förefaller det likväl som om man skulle kunna påstå, att alkoholhalten ej behöfve höjas mera än till 3 % volym, möjligen med någon tiondels %s latitud. Exemplet från Danmark talar därför. Till sist måste jag mot utskottets förslag göra den anmärkningen, att ersättningsfrågan ej är klarerad.

Av vad jag nu framhållit med avseende på utskottets förslag torde redan framgå, att jag för min del ej heller är i allo tillfredsställd med det andra av de föreliggande förslagen, nämligen Kungl. Maj:ts. Först måste mot detta anmärkas, att alkoholgränsen satts så högt som till 3,6 %. Ur nykterhetssynpunkt synes detta, såsom professor Thunberg även framhållit, vara förenat med en viss risk.

Vidare framstår det för mig såsom beklagligt, att kontrollbestämmelserna ej enligt detta förslag äro så effektiva som enligt utskottets. Vad spritdryckerna beträffar saknas enhetligheten i kontrollen och vad öl och vin beträffar framträder så väl, att kontrollen vid försäljningen ej är så sträng som ock särskilt olägenheten av fri import.

Slutligen tilltalar mig ej den långa övergångstiden, som är föreslagen av Kungl. Maj:t och som naturligen endast är ett sätt

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

att lösa ersättningsfrågan. Om förslaget skulle antagas, torde emellertid ersättningen till de näringsidkare, som bliva lidande genom lagens genomförande, om riksdagen skulle begära det, även om detta förslag antages, kunna komma att givas i sådan form, att övergångstiden ej behövde bliva så lång. Ersättningsfrågan är för övrigt ej heller klar, om utskottets förslag antages.

Av vad jag nu haft äran anföra torde framgå, att jag, när jag i utskottet skulle bestämma min ståndpunkt, haft att välja mellan två förslag, av vilka intetdera fullt tillfredsställt mig. Det gällde då naturligen att se till, vilketdera som låg min egen ståndpunkt i frågan närmast. Av vad jag påpekat torde även framgå att valet, trots min livliga önskan att en effektiv rusdryckslagstiftning måtte komma till stånd, ej kunde utfalla på mera än ett sätt.

Jag har icke för tillfället kunnat ställa mig på någon annan ståndpunkt än Kungl. Maj:ts, och jag ber sålunda, herr talman, när det nu gäller frågan om den kommunala folkomröstningen att få yrka avslag å de paragrafer som röra densamma.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna yttrade,

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna hava sett av bevillningsutskottets föreliggande betänkande, så har även jag låtit anteckna mig i viss mån som reservant mot utskotts-betänkandet. Min reservation gäller just den av den siste ärade talaren nyligen omförmälda ersättningsfrågan. Utskottet säger här i sitt betänkande: »Det hade givetvis varit önskvärt, att utskottet nu kunnat förelägga riksdagen förslag till lösande av ersättningsfrågan, men de utredningar, som härför erfordras, äro av den natur, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om deras verkställande. Utskottet vill därför uttala den förvissningen, att, därest det förslag till förordning om försäljning av rusdrycker, som utskottet med detta betänkande framlägger, varder gällande lag, Kungl. Maj:t kommer att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Jag vill till detta uttalande som min mening säga, att det naturligtvis också är en förutsättning för mig att biträda utskottets förslag, att den utredning, som på detta vis kommer att företagas också kommer att av riksdagen respekteras. Det är naturligtvis icke min mening att i detta fall fastslå orimliga ersättningsbelopp än hit och än dit, måhända åt personer, som haft bra litet med denna hantering att göra, men det synes mig vara fullt riktigt, att staten, som jag hoppas kommer att ganska rigoröst lagstifta i detta hänseende, också ser till, att de personer, vilkas ekonomiska intresse fullständigt hänger på betryggade förhållanden i detta fall, då de måste avstå från sina rättigheter också få ersättning i den mån sådan kan anses befogad.

Här har från den förste ärade talarens sida talats om huru många olika förordningar vi under de senare åren haft angående rusdryckshanteringen. Ja, detta ensamt visar, så vitt jag förstår, att för svenska folket nykterhetsfrågan för närvarande framstår såsom ett av de allra viktigaste och allvarligaste spörsmål, som vi hava oss förelagda att lösa. Det är ju alldeles givet, att om icke så vore, hade icke så många förslag väckts och så många förslag antagits.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Här har också talats om, att nykterheten här i landet i alla fall gått framåt, här har talats om att spritkonsumtionen gått ned, och här har talats om att varjehanda dryckesseder och svåra förhållanden som förut rått nu äro mildrade. Ja, det är sant, men detta får icke hindra oss att fortfarande gå fram på den väg, som fört till dessa goda resultat. Man har för varje gång det varit fråga om reformer i nykterhetsavseende — åtminstone enligt vad jag erinrar mig från de nio år jag varit i denna kammare — just från den sidan, varifrån man nu hör detta tal, fått höra samma visa: »Det har ju gått framåt med nykterheten, varför skall man nu vidtaga så rigorösa åtgärder, då vårt folk blir allt nyktrare?» Ja, mina herrar, om man hade lyssnat till dessa invändningar förut, så hade ingenting i nykterhetssyfte blivit gjort här i landet, och vi hade då icke kunnat påvisa de goda resultat, som vi nu kunna påvisa. Varför skulle motståndet till den nu föreliggande reformen vara mera berättigat, än vad motståndet mot föregående nykterhetsreformer varit? Jag medger visserligen gärna, att denna är mera grundlig och säkerligen kommer att lämna ett bättre resultat än någon av de föregående. Men varför skulle dessa invändningar vara mera berättigade nu? Varför skulle dessa personers anmärkningar mot det sätt, på vilket man vill stävja rusdrycksmisshuset i vårt land, vara mera berättigade nu än förut? Jag tror, att dessa personer ha orätt likaväl nu som förut. Jag tror, att det skall visa sig, att, om man får denna nykterhetsreform genomförd, det svenska folket kommer att kunna anses såsom ett ännu mer i nykterhetskänseende högtstående folk, än vad nu är fallet. Och det kan i all rimlighets namn icke vara något annat än gott att säga om att vi fortgå på den vägen.

Den punkt, som nu är föredragen, behandlar frågan om det lokala vetot. Det påstås, att det egentligen är detta, som är det orimliga och som icke skulle vara lämpligt att införa här i landet. Det påstås, att folkmeningen icke skulle vara mogen i det avseendet, och att den stora allmänheten icke skulle vara för denna reform. Men, mina herrar, nu är ju denna omröstning enligt förslaget lagd så, att det för införande av ett kommunalt veto fordras mera än hälften av alla, som äro röstberättigade — icke, mina herrar, av de röstande, utan av alla inom kommunen röstberättigade. Då är det väl, om mer än hälften av dessa röstberättigade äro med om införande av ett lokalt veto, orimligt att säga, att detta lokala veto icke har stöd av den allmänna uppfattningen bland befolkningen.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Här säges vidare i regeringspropositionen och i reservationen, att de myndigheter, som hörts i saken, nästan enhälligt ha avstyrkt det lokala vetot, och vidare yttras, att de myndigheter, som handhava upplåtandet av rättigheter, redan nu i tillräcklig grad tillgodose nykterhetsintresset. Men, mina herrar, det är ju i allmänhet så, att de myndigheter, vilkas utlåtande man här åberopar, äro just de, som handhava upplåtandet av dessa rättigheter. Och då är det ju icke så märkvärdigt, att de själva förklara, att nykterhetsintresset redan nu blir i allo tillbörligt tillgodosett. Det är klart, att en länsstyrelse, som beviljat en rättighet här och en rättighet där, själv anser, att allt är väl beställt, när den skall yttra sig beträffande huruvida det behöver vidtagas åtgärder för att frångå länsstyrelserna just denna befogenhet och i stället införa sådana bestämmelser, som här äro i fråga.

Vidare säges det här, att det lokala vetot innebär en ny form för kommunala beslutsfattande, som skulle framkalla omfattande agitation och där resultatet skulle bestämmas genom en tillfällig omröstning efter allmän och lika rösträtt. Därmed skulle även vägen öppnas för strävanden att utsträcka denna nya form till andra områden. Man skulle även på detta sätt flytta avgörandet i en viktig samhällsfråga samt ansvaret för följderna därav från lagstiftarne själva och göra saken beroende av en för tillfället uppagerade folkmening.» Införande av lokalt veto förklaras vidare vara icke alls påkallat. Jag påstår emellertid, att det är ganska kortsynt att icke inse, att just i detta fall särskilda omständigheter tala för att ordna röstförhållandena på ett annat sätt. Vad är orsaken till att vi ha en kommunal röstskala. Det är ju den, att man anser, att vissa samhällsmedlemmar åtminstone i ekonomiskt avseende ha större intressen att bevaka vid avgörandet av kommunala angelägenheter än andra. Hur är det då i detta fall? Jag vågar påstå, att skulle här förekomma någon graderad skala, så borde den skalan se ut så, att de förmögnare samhällsmedlemmarne hade en röst och att sedan röstetalet skulle ökas ju fattigare en samhällsmedlem är. Litet var förstärkt i alla fall, och det ber jag herrarne tänka på, att för en person i god ekonomisk ställning innebär rusdrycksfaran icke på långt när samma risk som för en person, som har bara sitt arbete att lita till för försörjande av sig och de sina. Det har nog litet var iakttagit, att en person i god ekonomisk ställning, med förmögenhet eller säkra inkomster, kan gå ganska långt i att hänge sig åt dryckenskap utan att bli ekonomiskt fördärvad. Han har nämligen så att säga ett ryggstöd bakom sig, som håller i ganska många vindar och väder, när det gäller att bära följderna av rusdrycksmissbruk. Men hur är det med den fattigare befolkningen? Jo, så fort en person, som tillhör arbetsklassen, hänger sig åt dryckenskapslasten, så är det icke långt till fattighuset för vare sig honom eller hans familj. Det är alldeles uppenbart, att de mindre väl ekonomiskt lottade i samhället ha mycket, mycket större intressen av en effektiv nykterhetsreform än de bättre lottade. Och därför synes det

mig, att man kan säga, att om det här skall finnas någon graderad skala, så bör den gå i den riktning, som jag nyss omför-mälde.

Vidare vill jag påpeka, att det är en annan grupp medborgare, som med de nuvarande rösträttsbestämmelserna i huvudsak ställas utanför allt inflytande på dessa frågor, därför att de sakna kommunal rösträtt, nämligen de allra flesta gifta kvinnor och, praktiskt taget, hela det stora övervägande antalet kvinnor. Då vill jag fråga: är det rimligt, att kvinnorna inte skola få ha ett ord med att säga i denna sak. Vem är det, som faktiskt får lida värst av följderna, när dryckenskapen härjar ett hem? Jo, det är hustrun och barnen. Jag är livligt övertygad, att vårt folk icke skulle varit så starkt i hygieniskt och fysiskt avseende, som det är, om icke, dess bättre, kvinnorna i vårt land hade varit så nyktra och därigenom hållit vårt folk fysiskt och hygieniskt uppe. Jag är också övertygad, att de fallen icke äro sällsynta, där hustrun sli-ter och släpar för att även ekonomiskt hålla familjen uppe och ge barnen en så god uppfostran som möjligt, när mannen är hem-fallen åt dryckenskap och försummar sina försörjningsplikter. Det skulle, synes det mig, vara mycket egendomligt att i dessa dagar vägra kvinnorna ett ord med i laget, när det gäller att avgöra, huruvida krogar skola få finnas i ett samhälle eller icke, dessa krogar, som, såsom erfarenheten visat, faktiskt sprida sådana olyckor omkring sig.

Jag skall i detta sammanhang be att få nämna såsom en kuriositet, hur några reservanter ställt sig till denna fråga. De säga, att om det vore fråga om ett totalt förbud, då skulle de kunna vara med. De yttra nämligen: »Den uppfattningen, att nykterhetslagstiftningen slutligen skulle utmyнна i ett totalför-bud, uttalas också eljest från nykterhetsvänligt håll, såsom i den av herr K. J. Ekman i första kammaren väckta motionen, nr 14, men, om man anser ett totalförbud böra komma till stånd, kan och bör väl detta ske utan att man först tillgriper 'det lokala vetot', som ju till och med skulle kunna tänkas stå i vägen för totalförbudet.» Det får jag verkligen säga, att det är ett de obot-färdigas förhinder i högsta potens. Här säga dessa herrar, som äro så rädda för det lokala vetot, där det gäller, att majoriteten av de inom en kommun röstberättigade skola få bestämma, huru-vida krogar eller rusdryckshantering i allmänhet skall få finnas inom orten, att om det gällde att över huvud förbjuda all sprit-hantering i landet, så skulle de möjligen kunna tänka på saken. Vidare påstå de, att detta lokala veto kunde tänkas stå i vägen för totalförbudet. För min del hoppas jag, att det skall visa sig, att det lokala vetot och de restriktioner i övrigt, som nu föreslås, skola visa sig ha en sådan inverkan i nykterhetsavseende i vårt land, att man så småningom faktiskt, utan att något förbud finnes stadgat, går fram mot total avhållsamhet från rusdrycker. Det är min övertygelse, att andan i vårt land skall bli sådan, när denna nykterhetslagstiftning verkat några år, att folk i allmän-

*Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.*

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

het skall anse, att det är fullkomligt naturligt och rimligt, att inga rusdrycker användas. Jag tror nog icke, att den nuvarande generationen, den äldre generationen, om jag så får säga, skall få vara med om detta, men jag hoppas, att den generation, som nu växer upp ibland oss, skall komma att se saken så, och att den nu föreslagna nykterhetsreformen skall påverka denna unga generation i sådan riktning.

Jag vill här också en smula beröra den ståndpunkt, som intas av den berömde nykterhetsvännen, professor Thyrén, nu ledamot av första kammaren. Det är nog många av oss, som minnas, hur han för några år sedan här i kammaren höll ett mycket uppmärksammat nykterhetsvänligt anförande. Det var nog många mer än jag, som med verkligt stor tillfredsställelse hörde det anförandet. Men hur har utvecklingen gått beträffande den talaren sedan dess? Jo, den har gått därhän, att han nu yrkar, att det skall införas lokalt veto endast beträffande spriten. Vad skulle följden bli, mina herrar, om man skulle inskränka dessa bestämmelser till uteslutande den egentliga spriten och sålunda handeln med vin och öl få fortgå som förut eller åtminstone lämnas jämförelsevis fri? Jo, följden skulle naturligtvis bli den, att när man icke kunde komma åt den starkare spriten, så skulle man överallt börja sälja vin, som egentligen inte är någonting annat än frukt-essenser, som uppblandats med sprit. Man kan ju redan nu, särskilt här i huvudstaden, se, hur stora kvantiteter av sådant dåligt vin med en mycket starkt rusgivande kraft försäljas till billigt pris. Sådant vin säljes på många håll här i Stockholm, där det dock finns tillgång på andra spritvaror. Hur skulle det då icke bli, om man på samma gång åtkomsten av de egentliga, starkare spritvarorna försvårades, skulle ha lättare att åtkomma vinet. Naturligen skulle denna trafik att köpa och berusa sig med dåliga viner tilltaga i mycket starkare grad, och likaså tror jag, att under sådana förhållanden konsumtionen av det starkare ölet också skulle ökas. Det vore sålunda, såvitt jag förstår, ur nykterhetssynpunkt bra litet att vinna med denna reform. Jag ber också i detta sammanhang få nämna, att jag för min del tycker, att professor Thyréns nykterhetsvänlighet gått tillbaka och icke framåt på de senare åren.

Då man nu väger skälen för och emot denna nykterhetsreform, som nu är föreslagen och särskilt för och emot det lokala vetot, varigenom det verkligen skulle bli möjligt att åstadkomma något effektivt ifråga om denna reform, får jag säga, att för mig står det klart, att skälen för reformen, om man bedömer saken ur nykterhetssynpunkt, social synpunkt och samhällssynpunkt, äro betydligt övervägande. Jag vet nu emellertid, att det bland många av mina kamrater här i kammaren icke råder den uppfattningen. Jag har hört redan nu, att några, varav en på Upplandsbänken, om vilken jag tror man kan säga, att han är ganska intresserad nykterhetsvän, ha en annan uppfattning än jag i denna fråga, särskilt vad beträffar det lokala vetot. Jag begär nu icke, att

dessa skola bliva övertygade om det berättigade i att antaga den nykterhetsreform, som nu ligger på kammarens bord, och jag är ej heller nog förmäten att tro, att jag skulle kunna övertyga dem därom. Men jag vill säga, mina herrar, att det finns ett skäl, som för närvarande kan åberopas, varför de bland kammarens ledamöter, som för övrigt icke ha den uppfattning, som jag har, skulle kunna anses böra medverka till denna frågas lösning nu. De ha ju alla under senare tider erfarit den fruktansvärda situation, som för närvarande existerar i Europa. Det har från olika håll framhållits, att under en sådan krävande situation, är det nödvändigt för vårt land, att folket samlas i enighet. Det är dock särskilt ifrån högerpartiets sida, som vi ha att vänta motståndet emot denna nykterhetsreform, ehuru jag gärna medgiver, att det finnes många av högern, som jag antar och hoppas komma att rösta för förslaget. Men, mina herrar, nu är det i alla fall så, att man även här i denna kammare finner motståndet till detta förslag — jag kan nästan säga uteslutande — bland högerpartiet, och jag påstår, att, om förslaget faller, beror det på beslutet i medkammaren, där högerpartiet disponerar majoriteten och är bestämmande för utslaget. Jag menar då, att när det verkligen är så, att just ifrån högerpartiets sida och särskilt dess press i dessa dagar ropas på, att nu bör den nationella samlingen ske, och att nu böra nationens livsfrågor lösas och i synnerhet de politiska striderna i viktiga frågor avblåsas, så bör också högerpartiet göra något härför. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att det parti jag tillhör har verkligen ansett, att det ligger något i den uppmaningen. Herrarne veta att vårt parti har i enighetens namn och på fosterlandets altare offrat en bestämd uppfattning i försvarsfrågan, som vi haft ganska djupt rotad. För min del får jag säga, att den för mig är så djupt rotad, att ingen sakkunnig kan övertyga mig om, att det är lämpligare att öva de värnpliktiga om vintern än om sommaren. Vi ha emellertid offrat denna vår uppfattning till förmån för enigheten, och det tror jag, att herrarne måste erkänna, att det varit ett ganska stort offer. Vi ha icke begärt någon tack-samhet för det, men det synes mig, att vi hade skäl begära, att när nu herrarna, som äro emot detta förslag, veta, att landet runt stora lager av befolkningen hyser en varm önskan, att nykterhetsfrågan verkligen nu skall bli löst och löst på ett sådant sätt, att stora befolkningslager bli belättna med denna reform, då synes mig, att detta offer icke är för mycket begärt av dem, som hittills stått emot denna reform, och synes mig det offret icke större utan måhända mindre än det offer, som från annat håll redan framburits på fosterlandets altare. Det synes mig, som det vore märkvärdigt, att svenska folket inför en sådan eventualitet kunde underlåta att känna bitterhet mot de personer, som väl pretendera på, att andra skola offra sin uppfattning, utan att själva gå till mötes på halva vägen, för att det skall kunna åstadkommas samling. Det vore icke underligt, om det skulle råda mycken bitterhet i sinnena, och jag ursäktar åtminstone dem, som även i dessa dagar icke kunna

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

låta de faror, som omsväva oss, överrösta den bitterheten. Jag vågar därför rikta en varm vädjan särskilt till de av kammarens ledamöter som hysa en annan uppfattning än jag, att bringa sitt offer på fosterlandets altare, och det är min övertygelse, att den, som salunda offerar något av sin övertygelse, härigenom bringar mera ljus och lycka i de många små svenska hemmen, där nöden och umbärandena är en daglig gäst, men där lyckan hittills varit sällsynt, och jag vågar försäkra, att de som göra dessa uppoffringar skola välsignas av tusen och åter tusen av våra svenska bröder och systrar, vilkas strävsamma och dagliga gärning icke mycket synes, men dock är av den allra största vikt, ja, en nödvändig förutsättning för vårt lands välstånd och framgång.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr von Hofsten: Herr talman! Då överläggningen i denna punkt skulle omfatta förslaget i dess helhet, skall jag be att nu få beröra några andra principiella skillnader mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets än vad förut här varit på tal.

Här möter t. ex. en avsevärd skillnad med avseende på de individuella restriktionerna. Det är nämligen så, att i utskottets förslag dessa restriktioner äro lagstadgade i överensstämmelse med det s. k. motbokssystemet, sådant detta är i huvudsak genomfört här i Stockholm, under det att enligt Kungl. Maj:ts förslag dessa individuella restriktioner äro mera *allmänt* angivna i 31 och 32 §§. 31 § säger, att det skall iakttagas, att alkoholhaltiga drycker icke från försäljningsställen få lämnas till dem, som kunna antagas missbruka varorna, och i 32 § är den principen angiven, att kontroll *skall* anordnas, till vilken person och till vilken myckenhet varan utlämnas. Kungl. Maj:t har således beträffande dessa individuella restriktioner angivit en allmän princip i stället för att välja något visst system. Det synes mig vara fördelaktigt, att de särskilda bolagen få rätt att efter olika lokala förhållanden ordna dessa restriktioner sådana desamma må vara för de olika handelsområdena lämpligast, antingen i överensstämmelse med motbokssystemet, genom bevis såsom i Göteborg eller med något annat system. I min hemtrakt är exempelvis för närvarande genomfört s. k. kortsystem. Det kan vara ganska ovisst, vilket av dessa system som är bäst, och har Kungl. Maj:t ock lämnat bolagen valfrihet härutinnan. Nu invänder man kanske däremot, att på många orter bolagsstyrelserna icke alltid ha lagt sin verksamhet i den anda och riktning, som varit önskvärd, men härvid inträder givetvis en förändring genom att den ekonomiska vinsten numera är skild ifrån bolagets verksamhet i respektiva samhällen.

En annan skillnad, som i detta sammanhang föreligger mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, är, att de personer, till vilka utminuterung icke får äga rum, äro i 66 § i utskottets förslag särskilt angivna och specificerade, under det att i Kungl. Maj:ts förslag det beror på bolagen att avgöra för varje särskilt

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

fall. Även där synes, som om det på nuvarande stadium skulle vara bäst, att bolagen finge mera frihet att bestämma över de individuella förhållandena. Man får ock tänka på, att bolagsstyrelserna bredvid sig ha nykterhetsnämnder, som ha förpliktelse att medverka med råd och dåd till motarbetande av missbruk. Jag menar således, att det är en förbättring, att bolagen ha denna frihet. Man kan nu säga, att systemet i Stockholm, som i huvudsak överensstämmer med utskottets förslag, visat sig effektivt och lämpligt. Det kan icke heller förnekas, att så varit förhållandet och att det i praktiken visat vara gott. Jag för min del skall därför icke tveka att bidra till att lagfästa detta motbokssystem, dessa restriktioner, sådana de i huvudsak äro angivna i utskottets förslag, om det visar sig vara det *bästa*. Jag kan dock icke medgiva, att erfarenheten ännu på detta område har givit det bestämda utslaget, att detta skulle vara det enda rätta. Det kan ju hända, såsom jag sade nyss, att det kommer att verka fördelaktigt, att bolagen få välja mellan de olika systemen, alltefter de lokala förhållandena, och jag kan icke se, att det skulle vara några avsevärda olägenheter med ett sådant förfaringsätt. Jag har den uppfattning att den enskilda individen måste underkasta sig betydliga inskränkningar i sitt görande och låtande i berörda hänseende. På grund av vad jag nu anfört kommer jag vid föredragningen av denna punkt att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avseende å restriktionerna, sådana de äro där angivna.

En annan grundskillnad, som man redan nu kan göra mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, är tiden för ikraftträdandet. Det är givetvis, förmodar jag, den anmärkning, som kommer att kraftigast riktas mot Kungl. Maj:ts förslag, att man har tilltagit en alldeles för lång övergångstid. Det medgiver jag, men detta sammanhänger med ersättningsfrågan. Det finnes två olika slags vinhandlare. Dels sådana, som ha vinhandel i förening med annan handel, vanligen s. k. specerihandel, och dels sådana, som driva handel med viner i förening allenast med spritdrycker eller öl. Man kan då inte begära, att dessa affärer skola utan vidare avstängas från försäljning av sina inneliggande lager, vilka kunna vara rätt betydande. Emellertid anser utskottet, att denna tid till år 1917 eller två år skulle vara tillräcklig som avvecklingstid för dessa affärer. Mig tyckes att även vad beträffar dessa specerihandlare, som driva vinhandel i förening med annan handel, det är väl mycket begärt, att dessa skola tvingas avveckla sina affärer under så kort tid. I synnerhet gäller detta emellertid för de äldre vinfirmor, som ha sina lagligen grundade affärer, likställda med andra affärer, att denna tid är för kort. Redan år 1917 skulle ju jämväl dessa vara skyldiga att lämna sina affärer enligt utskottets förslag.

Jag menar således, att tiden till år 1921 vad angår handeln med spritdrycker och vin i föreningen med annan handel och till år 1939 med avseende å annan vinhandel är betingad uteslutande

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

av det berättigade kravet, att innehavarna skola ha tid att avveckla sina affärer. Man bör väl ändå inte vidtaga den åtgärden att här störta dessa personers lagligen grundade existens. Den utvägen ligger alltid öppen i detta hänseende att ge dem ersättning, och den vägen skulle man kunna gå på det sättet, att Kungl. Maj:ts till följande år verkställer utredning om ersättning. Där-efter kan man tänka sig att den långa övergångstiden kan förkortas, särskilt för vinhandlarna och även eljest för lagens allmänna ikraftträdande före 1921.

Det säges nu offentligt många hårda ord mot oss för att vi inte vilja gå med på det lokala vetot. Jag skall inte upprepa de skäl, som här anförts av de föregående talarna. Men jag vågar dock säga, att det är överord, när man offentligt säger, att detta Kungl. Maj:ts förslag, sådant det här föreligger, inte skulle medföra någon avsevärd verkan i nykterhetskänseende. Jag kan icke heller förstå det resonemang, som säger, att när man inte får det bästa, man inte vill taga vad som dock måste vara en avsevärd förbättring, och att det då är bättre att låta hela saken falla. Jag vågar påstå, att vi, som vilja gå med på mycket ingående och stränga restriktioner i avseende å den personliga friheten vid köp av spritvaror, lika mycket bidraga till det, som vi alla lika eftersträva, nämligen motarbetandet av det elände, som rusdryckerna medföra i tusentals svenska hem. Åtminstone bör man enligt min mening försöka gå denna väg, innan man vidtager den åtgärd, som ligger i det lokala vetot.

Jag kommer därför herr talman att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vad beträffar de i angivna paragrafer berörda förhållandena.

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Av det föreliggande utskottsbetänkandet framgår, att samtliga utskottsledamöter från denna kammare ansett sig kunna i princip godkänna de förslag, som framlagts angående ölhandels förläggande under systembolag. Jag får bekänna, att detta förhållande varit för mig ganska överraskande. Jag kan mycket väl förstå, att man från de olika partierna gärna velat tillmötesgå de krav på restriktioner i fråga om ölhandeln, som i ordningens intresse och till förekommande av missbruk från nykterhetsvänligt håll framstälts. Men jag kan däremot inte medgiva, att tillräckligt talande skäl föreligga för den kraftiga och för ölindustrien ödesdigra åtgärd, som ölhandels läggande under systembolag skulle innebära.

Bevillningsutskottet har i sitt utlåtande medgivit, att ölet varken i fråga om dess användning eller dess farlighet kan anses vara likställt med spritdryckerna. Bevillningsutskottet har likaledes vidgått, att ölet icke missbrukats i den utsträckning som spritdryckerna. Man kan således icke på redan existerande missförhållanden grunda något krav på att handeln med öl skall i alla delar likställas med handeln med spritdrycker.

Det enda skäl — om man kan kalla det för skäl — som be-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

(Forts.)

villningsutskottet åberopat för denna åtgärd är farhågan att med strängare restriktioner ifråga om spritdrycksförsäljningen konsumtionen av öl skulle urarta till missbruk. Men även om denna farhåga skulle visa sig grundad — vilket ju är omöjligt att a priori avgöra — så borde i alla händelser till förekommande av sadant missbruk andra fullt effektiva åtgärder kunna vidtagas än att beröva bryggerierna dess fria försäljningsrätt. Detta förslag att beröva ölindustrien den rätt, som tillkommer varje annan näring i vårt land, att fritt få välja sin kundkrets och till denna utbjuda sina tillverkningar, innebär enligt mitt förmenande en rättskränkning av allra allvarligaste slag. Ölindustrien har hittills ansetts som en fullt laglig och lovlig näring. Den har uppkommit och utvecklats med samma rätt, som enligt näringsfrihetsförordningen tillkommer andra näringar. Därav bör väl också följa, att den skall åtnjuta samma skydd och samma rättigheter som andra näringar och icke godtyckligt berövas förutsättningarna för sin existens. Ty hur skulle det gestalta sig, ifall Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag skulle bli riksdagens beslut? Jo bolagen, som ensamma skola omhändervisa detaljförsäljningen av öl, skulle få i sin hand att efter behag kunna beröva det ena eller det andra bryggeriet dess avsättning, och att vid sammanslutningar sins emellan helt och hållet ödelägga ölindustrien inom vidsträckt område. Den faktiska monopolställning, som bolagen komme att intaga gent emot tillverkarna, skulle givetvis medföra att det bleve köparna och icke tillverkarna, som komme att bestämma priset på varan. Då nu härtill kommer, att bolagen icke skulle arbeta i affärssyfte, utan tvärt om verka för minskning av konsumtionen, skulle bolagen motarbeta sitt eget syfte, om de tillhandahölle god vara till billigt pris. Det är alldeles uppenbart, att sådana förhållanden äro ägnade att helt och hållet undergräva och ruinera en industri, som vuxit upp under gynnsamma förhållanden, och i vilken ägarna nedlagt kapital och arbete.

Det är icke obetydliga intressen som här stå på spel. De skattepliktiga bryggeriernas antal i vårt land uppgå till 190 stycken med bokförda tillgångar av 110 miljoner kronor och med årliga utgifter av icke mindre än 36 miljoner kronor, därav 6 miljoner i skatter och 9 miljoner kronor i avlöningar. Antalet arbetare, som äro anställda vid bryggeriindustrien uppgår till 5,000, av vilka flertalet har familj att försörja.

Om man nu också anser sig ha rätt vidtaga de åtgärder mot bryggerierna, som här äro ifrågasatta, kan man dock ha anledning fråna: har man råd till att under nuvarande förhållanden offra en industri av den betydenhet och den omfattning, som jag nyss angivit? Då jag talar om att uppoffra industrien, så syftar jag jämväl på den möjlighet, som både Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag ställa i sikte, nämligen möjligheten av att i följd av lokalt eller kommunalt veto det ena eller andra bryggeriet skulle bli nödsakat att helt och hållet nedlägga sin verksamhet. I Kungl. Maj:ts proposition har departementschefen framhållit,

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 71. 4

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

att rättigheten att försälja svagare ölsorter, s. k. pilsnerdricka, skulle i någon mån utgöra en kompensation för de förluster, som restriktionerna skulle medföra för bryggerierna. Men hur det förhåller sig med denna kompensation framgår därav, att av de skattepliktiga bryggeriernas hela tillverkning, svagare ölsorter eller s. k. pilsnerdricka uppgår till allenast 11 procent; och av hela tillverkningen svagare ölsorter faller icke mindre än omkring 75 % på våra tre största städer nämligen Stockholm, Göteborg och Malmö. För övriga skattepliktiga bryggerier blir denna s. k. kompensation fullständigt illusorisk.

Om nu statsmakterna anse sig ha rätt att vidtaga de åtgärder emot bryggeriindustrien, som här ifrågasätts, så fordrar väl också rättvisa och billighet, att statsmakterna tillerkänna denna industri full ersättning för de förluster, som därigenom tillskyndas dem. Men denna ersättningsfråga bör enligt mitt förmenande upptagas och avgöras i samband med restriktionerna. Då så icke skett vare sig i Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, så tillåter jag mig, herr talman, att ansluta mig till den reservation, som avgivits av herr Beck-Friis m. fl., och till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna debatt, herr Nilsson i Bonarp, uttalade ett varmt erkännande åt den svenska nykterhetsrörelsen, för att den hade lyckats att i väsentlig mån befördra nykterhetstendensernas framträdande i vårt land. Han framhöll som ett av de skäl, varför han icke skulle kunna biträda de motioner som blivit väckta, d. v. s. nykterhetskommitténs förslag, att vi här i Sverige ha en väsentligt mindre alkoholkonsumtion än ett flertal andra länder har.

Jag ber att få konstatera, att båda dessa uttalanden äro riktiga. Men jag ber att få påvisa något annat, som herr Nilsson i Bonarp glömde att peka på, men som nog inte alldeles gått honom förbi, och det är det sorgliga faktum, att trots den sig allt mer spridande nykterhetsrörelsen alkoholkonsumtionen stått ungefär på samma ståndpunkt sedan 1860. Det är väl i alla fall en anledning till att fråga oss, huruvida inte lagstiftningen kan och bör göra något för att de uppenbara missförhållanden, som råda, må kunna avhjälpas. Enligt den utredning, som ägt rum av kommerskollegium, var alkoholförbrukningen i vårt land, under femårsperioden 1856—1860 5,3 liter pr individ. För närvarande är den 4,9 liter pr individ. Sedan år 1860 eller på 50 år har således skett en minskning med 0,4 liter.

Det är märkligt, att under femårsperioden 1891—1895 var förbrukningen här 4,9 liter pr individ, sålunda precis densamma som under sist förflutna femårsperiod, och det har varit en höjning däremellan. När man sålunda ser, huru det under dessa femtio år med små variationer varit ungefär samma förbrukning och man samtidigt vet, att under den sista femårsperioden de helnyktras antal i vårt land varit större än någonsin förut, måste man fråga

sig, vad anledningen kan vara till detta förhållande. I dag stå nära $\frac{1}{2}$ miljon svenska män och kvinnor organiserade inom föreningar, där total avhållsambet är villkor för inträde. Utom denna halva miljon organiserade nykterhetsvänner ha vi en stor skara, som ej tillhör någon organisation men ändå är helnykter. För 50 år sedan fanns naturligtvis också en hel del absolutister, men alldeles säkert är, att inte var antalet absolutister då på långt när så stort som nu. När alkoholkonsumtionen nu är ungefär densamma som då, måste ovillkorligen alltså de, som ej äro absolutister, konsumera mer nu än då. Och jag tror, att den erfarenhet vi gjort om förhållandena inom vissa samhällsgrupper och på vissa platser ådagalagt, att till följd av den större penningtillgången och andra orsaker, rusdryckskonsumtionen snarare tilltagit än avtagit, liksom de anförda siffrorna otvetydigt peka i samma riktning, då ju de helnyktras antal ökats så avsevärt sedan den tiden. Jag tycker, att när man har sådana statistiska siffror för ögonen, bör man fråga sig, huruvida ej några kraftigare åtgärder böra vidtagas för att minska alkoholkonsumtionen just inom dessa befolkningsgrupper, där man nu måste säga sig, att den största förbrukningen äger rum.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.
(Förta.)

Samma ärade talare pekade på, att Sverige skulle stå i så gynnsam ställning i förhållande till andra länder och tog denna omständighet som skäl för att vi ej nu böra gripa oss an med någon långt gående nykterhetslagstiftning. Ja, detta är ju glädjande i och för sig, men vi måste komma ihåg, att det finnes ett flertal länder, där alkoholförbrukningen pr individ är mindre än hos oss. Jag tycker sålunda ej precis att det är glädjande att peka på, att t. ex. Europeiska Rysland, som ju är utropat för att vara ett så alkoholkonsumerande land, har en alkoholförbrukning av endast 3,41 liter årligen pr individ, under det att vi ha nära 5. Vårt närmaste grannland i öster, Finland, har en alkoholförbrukning pr individ av endast c:a $1\frac{1}{2}$ liter årligen och Brittiska Sydafrika har en årlig alkoholförbrukning pr individ av ej fullt 2 liter, och en hel del andra länder — jag vill ej uppräknat alla — kunna också uppvisa mindre siffror, så t. ex. vårt grannland i väster, Norge, som har siffran 2,37, sålunda ungefär hälften av vår konsumtion. Nog tycker jag, att man med dessa siffror för ögonen och med kändedom om den nykterhetsrörelse, som råder i vårt land, kan dra den slutsatsen, att det ej är så väl beställt i vårt land som det kunde vara och borde vara.

Den svenska nykterhetsrörelsen har ju arbetat länge och energiskt för att få till stånd längre gående restriktioner beträffande försäljningen än de nuvarande. Och det är ju för alla klart och uppenbart, att den svenska nykterhetsrörelsen anser sig ha goda skäl att ej antaga som slutgiltig lösning något annat än totalförbudet. Nu föreligger emellertid icke alls denna fråga. Nu föreligger endast spörsmålet, huru vi skola genomföra en försäljningsförordning, som bättre än den nuvarande stävjar misshandelen, och den viktigaste striden står ju om, huruvida vi skola ha lokalt

Ang. brännvins- samt cin- och öl-handels ordnande.

(Forts.)

veto eller ej. Naturligtvis behöver jag ej för kammaren påpeka, att principen om det lokala vetot i och för sig icke är någon nyhet i vår lagstiftning. Det är ju bekant, att redan 1854 års brännvinsförsäljningsförordning medgav kommunerna en viss rätt att förbjuda försäljning inom deras områden. Sedan har detta utvidgats undan för undan, men det är fortfarande på några punkter som kommunen ännu ej har full bestämmanderätt. Nu gäller striden utsträckandet av denna kommunens bestämmanderätt även till de punkter, där denna nu ej är medgiven, och vidare gäller den, huruvida denna bestämmanderätt skall utövas genom omröstning i kommunen efter andra grunder än den nuvarande kommunala röstskalan. Och det är detta senare, som populärt kallas för lokalt veto, vilket egentligen är felaktigt, varför nykterhetskommittén i sitt förslag ej velat kalla det för lokalt veto utan använt benämningen kommunal folkomröstning, vilket är det konsekventa och riktiga. Det är sålunda om denna kommunala omröstning, som striden nu närmast står.

Nu har man här från högerpartiets sida — och det gäller såväl den regering, som nu sitter, som också högerns representanter i bevillningsutskottet — ej velat acceptera detta lokala veto, och ehuru jag naturligtvis ej vill förneka, utan tacksamt erkänner, att åtminstone ett par av högerrepresentanterna i bevillningsutskottet, nämligen de, som äro medlemmar av nykterhetsgruppens styrelse, ha ställt sig på den sida, som anser, att lokalt veto bör införas i vår lagstiftning, kan man, om man bortser från dessa, säga, att högerpartiet i dess helhet ställt sig som motståndare till lokalt veto eller kommunal folkomröstning.

Jag ber då för det första att få säga, att det i någon mån förvånar mig, att debatten här i dag egentligen rört sig om detta lokala veto. När jag kom hit i morse, träffade jag en framstående nykterhetsvän — han var dock icke högerman — som sade, att han kunde inte gärna tro, att det skulle bli någon debatt här om det lokala vetot, ty inom denna kammare vore, menade han, väl meningen angående den saken utpräglad och klar. Och när nu denna kammare ej mindre än fyra gånger med överväldigande majoritet uttalat sig för en sådan lagstiftning, är det väl klart, att man ej kan tänka sig, att det skall finnas möjlighet att denna kammare nu skall gå ifrån sin förut uttalade mening. Nu har i allt fall det framkastats den tanken, att man möjligen skulle kunna begränsa det lokala vetots, den kommunala omröstningens verkningar, så att det skulle omfatta endast spritdrycker, och det har väckts en motion i medkammaren i den riktningen. Jag ber då få säga, att jag för min del åtminstone omöjligen kan acceptera en sådan lösning och detta av det skäl, att en dylik skulle, åtminstone för landsbygdens del, vara av mycket liten praktisk nytta. Det är ju så, att på landsbygden ha vi mycket få brännvinsförsäljningsställen, men däremot ej så få ölförsäljningsställen, och nog bör det väl vara möjligt att även kunna låta dessa ölförsäljningsställen läggas under denna lagstiftning.

Nu har den förste ärade talaren anført doktor Ivan Bratt, den nuvarande direktören för brännvinsförsäljningsbolaget här i Stockholm, såsom auktoritet emot det lokala vetot. Ja, nog veta alla nykterhetsvänner, och jag hoppas även alla övriga ledamöter av denna kammare, att doktor Ivan Bratt aldrig varit någon vän av det lokala vetot. Det har han för övrigt aldrig stuckit under stol med, och han har inom nykterhetskommittén accepterat detta förslag om lokalt veto egentligen för nöds skull, kan man säga. Hans försäljningssystem är ju byggt på helt andra principer. Han anser ju, att försäljning bör få vara tillåten inom varje kommun, men att den däremot endast bör ske till oförvitliga medborgare — jag menar då oförvitliga ur nykterhetssynpunkt. Det är vad som är det bärande i hans förslag, om man nämligen genomför detta fullt konsekvent. Andra länders nykterhetsvänner ha emellertid ej velat gå den vägen och de svenska nykterhetsvännerna, både absolutister och andra, ha ej velat överge detta gamla krav ifråga om restriktioner, då de ej funnit det ännu vara klart ådagalagt, att ett sådant försäljningssystem som det av doktor Bratt föreslagna skulle vara så lämpligt.

Det förefaller mig ändå besynnerligt, att man ej i Sverige ens nu kan vara med om att godtaga en bestämmelse om kommunal folkomröstning, när man gjort det i en hel del andra, större länder och där funnit en dylik vara av mycket stor effekt ur nykterhetssynpunkt. Ser man t. ex. på de uttalanden, som gjorts från auktoriteter i Förenta staterna, finner man, att en hel del där stå mycket främmande för tanken på statsförbud, under det de däremot uttalat sig synnerligen varmt för lokalförbud, d. v. s. för förbud i överensstämmelse med våra nykterhetsvänners mening. Och där har man väl ändå haft tillfälle genom olika experiment i lagstiftningssväg att kunna bilda sig en stadgad mening.

Jag vill ej vidare yttra mig om det lokala vetot, men jag ber att bestämt få säga ifrån, att jag tror ej att Sveriges nykterhetsvänner — och jag vill hoppas, att så är fallet också med riksdagens nykterhetsvänner — skola godtaga en nykterhetsreform, som ej i sig innesluter det lokala vetot. Det är åtminstone min bestämda och livliga förhoppning, och när jag uttalar detta gör jag det ur ren nykterhetssynpunkt. Det har sagts, att det lokala vetot, den kommunala folkomröstningen, ej skulle ha någon betydelse för landsbygden. Ja, men det är icke så alldeles säkert. Visserligen är det, glädjande nog, så, åtminstone i norra och mellersta Sverige, att nykterhetsvännerna i allmänhet ha majoritet på kommunalstämmorna, så att där kan man driva igenom ett beslut om förbud. Men i södra och delvis i mellersta Sverige, kanske även på sina håll i norra, är det så ställt, att nykterhetsintresset ej kan få majoritet på kommunalstämmorna. Då bör väl inom dessa kommuner den kommunala folkomröstningen ha betydelse även eluru det är fråga om landsbygden. Gå vi sedan till städerna, veta vi nog, att med de nuvarande bestämmelserna kan ej nykterhetsintresset där göra sig så gällande, som skulle ske, om röstgrunden

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

vore ordnad på annat sätt. Beträffande huruvida kvinnorna skola ha rätt att deltaga i omröstningen vill jag säga, att det är väl, som en talare förut i dag framhallit, synnerligen viktigt och nyttigt ur nykterhets synpunkt, att de medborgare i samhället, som lida mest av rusdryckseländet, också skola kunna få vara med och bestämma, om det skall få förekomma rusdrycksförsäljning inom en kommun eller ej. Det kan icke vara riktigt, att det uteslutande skall vara storbönder, godsägare och disponenter, rikt folk av olika slag, som skall bestämma i dessa ting, utan det är av större intresse att i dessa fall få höra vad de fattiga och särskilt vad de fattiga kvinnorna ha att säga. Jag ber att bestämt få understryka vad som förut påpekats här, nämligen att det är just de fattiga männen och deras hustrur och barn, som lida mest av rusdryckernas för annelse, och då kan det ej vara riktigt, såsom det hittills varit, att dessa frågor skola avgöras enligt den nu gällande kommunala röstskalan. Jag ber sålunda att få uttala som min förhoppning, att riksdagens andra kammare ej skall godtaga en nykterhetsreform, som icke innesluter den kommunala folkomröstningen. Här har nu andra kammaren haft denna fråga under övervägande i tjuguet år; det är nämligen tjuguet år sedan motion väcktes härom i denna kammare, och andra kammaren har uttalat sig för denna kommunala folkomröstning fyra gånger. Sveriges nykterhetsvänner ha på olika sätt genom samfällid aktion och på olika möten uttalat sig för, att detta bör vara det centrala i nykterhetslagstiftningen, och under sadana förhållanden kunna ej riksdagens nykterhetsvänner gärna gå ifrån den ståndpunkt, för vars vidhållande så synnerligen starka skäl tala.

Jag skall nu be att få övergå till att granska Kungl. Maj:ts förslag i övrigt. Jag hade tillfälle, när Kungl. Maj:ts proposition remitterades, att yttra mig härom, och jag skall nu be att i någon mån få komplettera vad jag då yttrade.

Det har här sagts av den förste ärade talaren, att doktor Ivan Bratt på ett folkmöte här i Stockholm — eller också var det i en tidningsartikel — skulle ha uttryckt sig som så, att regeringens förslag vore det radikalaste förslag till nykterhetsreform, som blivit framlagt i Europa. Nu vet jag icke, om doktor Bratt verkligen sagt det, men det är naturligtvis riktigt, då det har påståtts här.

Nu är jag icke i tillfälle att bedöma, om det uttalandet är riktigt; men om det också är riktigt, innebär det väl icke någonting annat än att andra nationer, andra folk äro betydligt efter vårt svenska folk i detta hänseende. När vi i Sverige stå så långt framför i nykterhetsopinion, som vi göra, böra vi icke vända våra blickar mot länder, där i flera fall knappast ännu någon nykterhetsrörelse framkommit.

Ett av de största felen, som vidlåda våra nuvarande försäljningsbestämmelser — jag fränser då, att icke kommunerna ha full vetorätt — är, att det icke är likartade försäljningsbestämmelser för olika slag av rusdrycker. Det är ju sant — sasom det påstås

— att vi antagit en hel serie av olika författningsändringar under de senaste årtiondena. Men vad ha dessa inneburit? Jo, det har varit lappar på en gammal klädnad, nya klutar här och nya klutar där. Nu är det meningen att få en ny klädnad, nya och bättre möjligheter att bekämpa skadliga dryckesvaror. Det förhållande, som nu råder med olika försäljningsbestämmelser för olika slag av rusdrycker, medför, att försäljningsrestriktionerna i stort sett bli verkningslösa just genom möjligheten att till övermått konsumera andra drycker. Skall man råda bot på detta missförhållande, finnes ingen annan möjlighet än att gå den väg kommittén föreslagit, nämligen att i stort sett tillämpa samma bestämmelser för spritdrycker som för öl och vin. Det kan väl ändå icke vara lämpligt, att det i fortsättningen skall vara ungefär såsom det nu är, att man tillämpar mycket rigorösa och stränga bestämmelser, när det gäller utminuterung av spritdrycker, men samtidigt medgiver en person, som icke får hemköpa sådana drycker, rätt att få hemköpa öl och vin i nästan obegränsade kvantiteter. Vad har man egentligen ur nykterhetssynpunkt vunnit därmed? Om man har en arbetare eller annan medborgare, som missbrukar rusdrycker, och säger till honom: »Ni får icke hemköpa sprit. Ni kan icke sköta den på ett för samhället oskadligt sätt», men samtidigt medgiver, att en sådan, när han gått ut ur systembolagets utminuteringslokal, får gå in på ett annat ställe och där hemköpa huru stora kvantiteter öl och vin han vill, kan det icke vara någon mening med sådana bestämmelser.

Nu har kommittén tänkt sig att med mera enbetyliga bestämmelser råda bot på dessa missförhållanden. Huru har Kungl. Maj:t ställt sig härtill? Jo, Kungl. Maj:t har i viss mån accepterat dessa enbetyliga bestämmelser nämligen teoretiskt men icke praktiskt. Kungl. Maj:t har accepterat idén om att systembolagen skola ha hand om utminuterungen av såväl spritdrycker som öl och vin, men därvid har Kungl. Maj:t gjort två betydande undantag. Först och främst har Kungl. Maj:t undantagit alla maltdrycker, som icke ha mer än 3,6 procent alkoholstyrka. Och vidare har Kungl. Maj:t lämnat vinhandlarna en övergångstid av 25 år. Jag vill säga, att, när man på detta sätt ger med den ena handen men samtidigt tager så fullständigt igen med den andra, är detta ett sken, men icke verklighet. Jag yttrade vid remissen av denna proposition beträffande förslaget om att svagdricksgränsen skulle höjas ifrån 2,25 till 3,6 procent — och jag ber ytterligare få understryka detta — att detta för landsbygdens vidkommande innebär en tillbakagång i nykterhetshänseende, en tillbakagång, som är ytterst beklagansvärd och ytterst bekymmerfull. Det har av den förste talaren i denna debatt antytts, att man genom att frisläppa det lätta ölet kan motarbeta det starka ölet. Nåväl, detta kan vara en sanning. Men vad gör man mera? Man kan med det lätta ölet uppfostra en alldeles ny generation av drinkare. Alla dessa ungdomar på landsbygden särskilt, som nu icke använda öl eller rusdrycker i någon form, kunna just genom den lätthet, varmed detta lätta öl

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Rösta.)

Aug. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Morts.)

kan erhållas, fostras att bli drinkare; och det är en fara av så pass stor betydelse, att man icke kan överskåda den.

Vad sedan gäller vinhandlarna, är det en betänklig lucka att medgiva vinhandlarna rätt att få försälja vin under 25 år framåt. Härigenom har man ändå icke gett lagstiftningen de enhetliga bestämmelser, som den bör ha. Nu skall jag be att få påpeka, att det kanske kan se ganska oskyldigt ut, att dessa vinhandlare få ha kvar denna försäljningsrätt, men i praktiken är det farligare. När det gäller den rena alkoholfaran, medger jag villigt, att de äkta, verkliga äkta vinerna icke äro så farliga. De kan naturligtvis vara farliga ur den synpunkten, att de kunna vara den första början till rusdrycksmissbruk. Men om det gäller personer, som förut använda dessa äkta viner, tror jag icke, att det för dem är av så stor betydelse ur nykterhetssynpunkt. Det beklagliga är, att vi icke kunna skilja dessa viner ifrån de oäkta. Det finnes ingen praktisk möjlighet att kunna göra det. Vi ha inom nykterhetskommittén med hjälp av sakkunniga personer — såsom vinhandelsföreningens ledande man m. fl. — försökt tänka ut en möjlighet att sortera ut de äkta vinerna ifrån de oäkta. Och i Norge har man haft en särskild kommission för detta ändamål med en av Norges främste kemister såsom ledamot, men man har misslyckats. Nu sälja vinhandlarna jämte dessa äkta viner en hel del oäkta, — och kanske i övervägande grad — som ha den största berusningsförmåga, och som säljas billigt. Allt detta bluddervin, som säljes i speceributikerna, är sådant. Man kan förstå, att det ur nykterhetssynpunkt kan vara synnerligen farligt, om ett vin säljes till mycket billigt pris, ett vin, som kan innehålla ända upp till 22 å 24 procent alkohol. Detta vin kan mycket lätt framställas: det består i regel endast av sprit, vatten, socker och essencer, eller någon ringa tillsats av verkligt vin som ge vinet smak och färg. Nu har nykterhetskommittén tänkt sig, att detta vin skulle kunna sorteras ut ur den allmänna marknaden, därigenom att all utminuterung av vin omhändertoges av systembolagen. Man hyser nämligen den förhoppningen, att systembolagen skola lägga mera vikt vid nykterhetssynpunkten än den enskilde försäljaren. När vi därför föreslagit att förbjuda vinhandlarna utminuterung och i stället lägga densamma uti systembolagens händer, ha det bl. a. skett för att förtaga verkningarna av dessa konstgjorda viner. Vi förmena, att systembolagen skola låta sig angeläget vara att icke utminutera dessa viner på sådant sätt, att de kunna bli en ersättning för spritdrycken.

I det kungl. förslaget frångår man fullständigt denna kommitténs tankegång. Där föreslås att vinhandlarna skola få fortsätta ännu under 25 år. Och som förut framhållits är det ingen möjlighet att få bestämt, att vinhandlarna skola försälja endast äkta vin, utan de skola även i fortsättningen få försälja dessa konstgjorda viner. Visserligen äro inlagda vissa bestämmelser, att kontrollstyrelsen skall kunna förbjuda vissa viner; men det är lättare sagt än gjort. I kommitténs förslag ha vi upptagit likartade be-

stämmelser, som skulle tillämpas för systembolagen, men som det nästan förefaller mig omöjligt att tillämpa å vinhandlarna. Såsom jag förut antytt, måste man ställa såsom minimikrav på en försäljningsförordning, som verkligen skall medföra nykterhetseffekt, att försäljningsbestämmelserna skola vara så enhetliga som möjligt. Nu uppfyller Kungl. Maj:ts förslag icke alls dessa krav. Dels få bryggerierna i fortsättningen försälja det lätta ölet; och det är icke nog med att bryggerierna få göra det, utan kaféer och handelsidkare i allmänhet få göra det blott och bart efter handelsmälän. Dels äro övergångsbestämmelserna alldeles omotiverat för långt tilltagna. Dessutom tillkommer, att rätten att importerat fortfarande är medgiven enskilda personer beträffande öl och vin. Och detta drager ett mycket brett streck över de individuella bestämmelsernas verkningar. När vi nykterhetsvänner försökt föra fram generella restriktioner, när vi kräva lokalt veto, när vi kräva, att den och den krogen skall läggas ned, när vi kräva en inskränkning i öppningstiden, när vi på olika sätt krävt generella bestämmelser, har det alltid ifrån dem, som icke varit så varmt intresserade för nykterhetssaken, hetat — och särskilt ifrån första kammarledamöterna i bevillningsutskottet ha vi hört det påståendet ofta framkomma: vi vilja gärna vara med om en lagstiftning, som icke lägger alltför tunga band på måttlighetsförbrukarne av rusdryckerna, men som starkt försvårar åtkomsten av spritdrycker för vanedrinkare och för dem, som icke kunna sköta rusdrycker. Detta har varit ett stående argument. Nu tänkte jag i mitt stilla sinne, att om icke Kungl. Maj:et och högerns representanter i bevillningsutskottet kunna acceptera det lokala vtot, skola de åtminstone göra verklighet av det talet, som vi hört så länge, att man åtminstone skall effektivt försvåra åtkomsten för vanedrinkare. Men huru har man då gjort? Jo, man har även på denna punkt tagit skenet men icke verkligheten. Sveriges nykterhetsfolk har varit mycket tveksamma, om man skulle acceptera individuella försäljningsrestriktioner. Och det är nog bekant för kammarens ledamöter i allmänhet, att vi ha framstående nykterhetsmän i Sverige, som energiskt bekämpa dessa personliga restriktioner, därför att de tro, att man för framtiden icke skall därigenom erhålla den nykterhetseffekt, som det kan se ut i begynnelsen. När nu i allt fall Sveriges nykterhetsfolk accepterat dessa restriktioner, har det skett, därför att man trott, att de kunna ha nykterhetseffekt, och medföra bättre förhållanden i många hem än det nu råder. Men man har uppställt såsom villkor, att dessa individuella bestämmelser icke bara bliva sken utan verklighet. Och detta har nykterhetskommittén försökt göra. Vi ha inom nykterhetskommittén varit absolut ense om en sak, nämligen att, om dessa bestämmelser skola få praktisk nykterhetseffekt, skola de tillämpas på alla rusdrycker. Huru tillämpas de nu för närvarande? Jo, enligt försäljningsförordningen ha dessa systembolag icke kunnat tillämpa dem för annat än spritdrycker. Öl och vin försäljas av privata handlande eller i bryggerier. Nu har system-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

bolagen först i Göteborg och sedan en del andra systembolag börjat tillämpa individuella restriktioner vid försäljning av brännvin. Och det har glädjande nog visat sig ha nykterhetseffekt. Men det har visat sig också, att det mycket snart mattas utav. Och varför? Jo, därför att de, som förut berusat sig med spritdrycker, och som då blivit avstängda, nästan med samma fördel kunna hemköpa öl och vin. På grund härav har deras berusning-konsumtion övergått ifrån spritdrycker till öl och vin. Om man t. ex. tager statistiken över fylleriförseelserna ifrån Göteborg, — där har poli-mästaren med mycken noggrannhet under lång tid undersökt på vilket sätt berusningen skett — har det visat sig, att berusningen i väsentlig mån skett genom att vederbörande inköpa öl och vin i stället för spritdrycker.

Vad är egentligen meningen med dylika bestämmelser? Det skall väl vara system även i sådant. Nykterhetskommittén har föreslagit. — det är detta förslag, som intagits i utskottsmajoritetens betänkande — att, om en person avstängts, därför att han missbrukar alkoholhaltiga drycker på ett sådant sätt att ett avstängande är motiverat, skall detta gälla icke blott för spritdrycker utan även beträffande öl och vin och icke blott beträffande handeln inom landet utan även beträffande importen. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att avstängandet skall ske endast i fråga om spritdrycker men däremot beträffande öl och vin, blott om vederbörande bolag så vill, samt att importrätten skall alldeles bibehållas. Vad inträffar då, om Kungl. Maj:ts förslag blir lag? Jag skall taga som exempel förhållandena i Malmö stad. Sedan Kungl. Maj:ts förslag blivit lag — om det blir lag — får systembolaget i Malmö inte försälja spritdrycker till vanedrinkare men däremot öl och vin. En person där nere, som är vanedrinkare, avstänges från rätten att köpa spritdrycker men har däremot möjlighet att fortfarande skaffa sig öl och vin. Nu kan det ju emellertid hända, att systembolaget tycker, att detta är ologiskt och därför förbjuder honom inköp även av öl och vin. Han får alltså icke i Malmö hemköpa några rusdrycker alls. Vad inträffar då? Jo, han skickar en postanvisning till Köpenhamn, och några timmar därefter har han öl eller vin, så mycket han vill ha. Nog tycker jag ändå, att det skall stöta även det nykterhetsintresse, som kan finnas hos icke absolutister, och särskilt stöta våra sydsvenska lantmän med protektionistiska känslor, när man finner, att Kungl. Maj:ts förslag leder till så orimliga konsekvenser, att en vanedrinkare icke får köpa hem äkta svenskt brännvin av potatis från t. ex. Blekinge eller Kristianstads län, där ju mycken brännvinsbränning förekommer, men däremot kan från Köpenhamn förskaffa sig en dryck, bränd av dansk potatis och sedan utspädd och färgad och sockrad och rubricerad som vin. Nog tycker jag, att en nykterhetsreform av den innebörden bör stöta icke bara nykterhetssinnet utan även rent protektionistiska känslor.

När man sålunda ser på det hela i ett sammanhang, så är det omöjligt att finna, att dessa individuella bestämmelser skola

kunna medföra den nykterhetseffekt, som är absolut nödvändig, om man verkligen skall förorsaka allt det besvär, som kommer att bli en följd av dessa avstängningar, om de skola ske i någon större myckenhet.

Det finns en bestämmelse i nykterhetskommitténs förslag, som för mången nog kan vara en förgelseklippa. Jag förstår så innerligen väl, att denna punkt är besvärlig för mången. Men åtminstone personer från landsbygden kunna säkerligen förstå den stora betydelsen av att ingen kan få köpa mer än en liter spritdrycker i veckan, och att ingen kan få spritdrycker till sig hemsända efter rekvisition, för så vitt han bor utanför försäljningskommunens område. Varför har ett förslag till en sådan bestämmelse kommit fram. Ja, jag måste då bekänna, att jag för min del har varit en av dem, som mest ivrat för detsamma och detta just till följd av förhållandena på landsbygden. Hur är det nu på landsbygden? Jo, nästan varje järnvägsstation är en krog, visserligen icke i den bemärkelsen, att där försiggår utminuterig av spritdrycker, men på så sätt, att nästan varje järnvägsstation samtidigt är en poststation, varifrån de, som önska inköpa spritdrycker, inskicka en postanvisning till närmaste spritbolag, för att dagen därefter hämta sitt kvantum, en kutting på 5, 10, 15 liter eller dylikt. Under sådana förhållanden kan man med fog säga, att varje järnvägsstation är en krog. Detta förhållande är förutom ölbryggerierna landsbygdens värsta förbannelse för närvarande. Det förhåller sig ju så, att de befolkningsgrupper på landsbygden, som använda rusdrycker, göra det i regel icke annat än under helgdagar eller vid andra dylika tillfällen. Särskilt i norra Sverige är det allmänt, att när arbetarna och andra komma hem från skogarna om varen med en sparad penning, så blir det ett hejdlöst superi. Man tar då hem sprit i stora mängder, och så blir det vid helgerna och sådana tillfällen dryckesorgier med slagsmål och dylikt. Nu ha vi tänkt oss i kommittén, att om man icke kan få absolut transportförbud till landsbygden, så skulle dessa förhållanden dock högst väsentligt mildras, om man införde en bestämmelse, att ingen fick köpa hem mera än en liter i veckan, och dessutom förhindrade dylika spritsändningar efter rekvisition. Även för städernas befolkning skulle det för övrigt medföra en betydande nykterhetseffekt, ifall en sådan litergräns infördes.

Nu kan man säga, att det ingenting finns i lagen, som förbjuder systembolagen att själva tillämpa sådana bestämmelser. Och så har ju redan skett beträffande bolagen i Göteborg och i Stockholm i viss utsträckning. Ja, det är alldeles riktigt. Men då herr von Hofsten här nyss uttalade, att Kungl. Maj:ts förslag i avseende på kontrollbestämmelserna vore bättre än kommitténs, så får jag säga, att det resonemanget visserligen skulle vara alldeles riktigt, om man kunde vara säker på att samtliga systembolag vore besjälade av ett stort nykterhetsintresse. Men det kan man icke vara säker på. Om man ser på systembolagens verksamhet hittills, om man ser på sammansättningen av deras sty-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandlas ordnande.

(Fort.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handlans orä-
sande.

(Forts.)

relse, om man följer förhandlingarna vid deras årssammankomster, så måste man säga sig, att det är ett fåtal bolag, som verkligen ha ett levande nykterhetsintresse. De flesta ha, om de ha något intresse alls, uteslutande ett affärs- och handelsintresse och ingenting annat. Det är med tanke på *dessa* systembolag, där ringa eller intet som helst nykterhetsintresse gör sig gällande — och de äro beklagligtvis flertalet — som man fått lov att tänka på införandet av sådana bestämmelser, som skulle tvinga dessa bolag att göra mer än de göra, då det inte är någon, som tvingar dem.

Det skulle vara av intresse att gå in på en granskning av även några andra detaljer, men jag skall icke nu göra det. Kanske får jag tillfälle att göra det vid föredragningen av de olika punkterna. Jag skall därför nu endast yttra några ord om övergångsbestämmelserna. Den föregående talaren, herr von Hofsten, uttalade, att en lag av detta innehåll, som skulle träda i kraft år 1917, skulle vara för vinhandlarna synnerligen olämplig. Det kan jag icke förstå. Om man tar specerihandlarna, som försälja vin, så ha de i regel icke större lager än att de mycket väl på några få veckor eller månader kunna sälja slut desamma. Jag känner inte mer än en specerihandlare, som ligger inne med ett större vinlager. Men det torde väl även för den firman bli möjligt att realisera sitt vin till år 1917. Vad åter de egentliga vinhandlarna beträffar, så ha de, om kommitténs förslag går igenom, möjlighet att försälja sitt vin under en längre tid, därigenom att de efter anmälan hos kontrollstyrelsen kunna få ha det ineliggande lagret kvar.

Härifrån kommer man lätt in på frågan, huruvida det bör beredas någon ersättning åt dem, som få avstå sina försäljningsrättigheter. Den frågan behandlas i en punkt, som kommer att föredragas längre fram, och jag får kanske då tillfälle att uppträda. Jag skall därför nu icke göra det i annan mån, än att jag som min åsikt uttalar, att det förefaller som om vinhandlarna icke skulle kunna på något sätt göra anspråk på en sådan ersättning. De ha fått sina rättigheter *tills vidare* , och de ha icke i sina affärer måst nedlägga några större kapital för byggnader, maskiner och dylikt. Denna i viss mån behjärtansvärda omständighet, som förekommer på en del andra håll, finns alltså inte beträffande vinhandlarna.

Herr von Hofsten slutade sitt anförande med att uttala, att han icke kunde förstå det talet, som säger, att får man icke det bästa, så tar man ingenting alls. Jag förstår mycket väl, att detta är adresserat till riksdagens förbudsvänner. Men nu ligger saken faktiskt så, att vi icke vilja vara med om att genomföra en halvmesyr. Och varför? Jo, därför att om vi nu ta ett förslag, som inte kan tänkas få den nykterhetseffekt, som vi ändå kräva, så blir det sedan under många år omöjligt att få någon förändring i den lagstiftningen. Jag såg en tidning — jag minns icke vilken — i går eller förrgår, som ansåg, att nu kunde riksdagen egentligen slå sig till ro, ty nu har antagits lex Rehnberg, och

vidare har minsta tillåtna utminuteringskvantum brännvin sänkts till $\frac{3}{10}$ liter. Alltså, tyckte den tidningen, skulle man nu först pröva dessa försäljningsbestämmelser, innan man gick längre. Jag får verkligen säga, att när man kan taga sig en sådan ton och föra fram sådana motiv, så böra herrarna förstå, varför vi, som vilja ha någonting verkligt genomfört, nu icke kunna slå oss till ro. När man inför en så ytterst blygsam *ordningsbestämmelse*, som här tillkommit, för att Stockholmssystemet icke skulle ha obehag av en brännvinsförsäljare i Söderköping, kan visa en sådan tillfredsställelse, då böra herrarna förstå, att nykterhetsvännerna icke gärna kunna vara nöjda, förrän de fått åtminstone det mesta av vad de anse nödvändigt. Vi få i alla fall komma ihåg, att nu har nykterhetsrörelsen i vårt land enats om vissa principer och riktlinjer. Och då vill man naturligtvis icke heller överge dem, när man är övertygad, att det utan ett fasthållande vid desamma icke är möjligt att åstadkomma ett väsentligen bättre nykterhetstillstånd här i landet.

Jag har i detta anförande i någon mån sökt kritisera Kungl. Maj:ts förslag, och jag får på det bestämdaste framhålla detsamma, som jag yttrade vid remissen, att detta Kungl. Maj:ts förslag är ett upptagande av kommitténs allmänna bestämmelser, det är ett upptagande av kommittéförslagets uppställning och författningsförslag, men med ett samvetsgrant utmönstrande av allt, som kan ge förslaget verklig nykterhetseffekt, verklig anda och liv. Det innebär halvheter, små ansatser men ingenting helt. Därför är det omöjligt för dem, som nu verkligen vilja genomföra en effektiv nykterhetsreform, att acceptera regeringsförslaget.

Jag ber att i detta sammanhang få säga, att om riksdagens höger, det parti, som ställt sig emot det lokala vetot, vill acceptera detta lokala veto såsom grundläggande för hela denna lagstiftning, så kunna vi sedan talas vid om en del detaljer i förslaget i övrigt. Det är nog på en och annan punkt möjligt att låta tala vid sig, men grundvillkoret härför är, att man uppger motståndet mot det, som varit a och o i nykterhetskampen under många år och som flera gånger samlat andra kammarens majoritet omkring sig.

Då jag har den livliga övertygelsen, att den kommunala folkomröstningen, det lokala vetot, skulle medföra synnerligen stor effekt i nykterhetskämpen, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Lindström*, *Sävström*, *Norin*, *Svensson* i Skönsberg, *Ström*, *Tysk*, *Hansson*, *Hagman*, *Olsson* i See, *Sandler*, *Mossberg*, *Igel*, *Berg* i Munkfors, *Hedström*, *Helger*, *Sjöberg*, *Bogren*, *Gustafsson* i Vi, *Widlund*, *Mag-nasson* i Kalmar, *Bosson*, *Borggren*, *Torgén*, *Ericson* i Funäsdalen, *Wedin*, *Karlsson* i Mo, *Bäckström*, *Stenudd* och *Lundström* i Vreten.

Ang. Bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelsdrö-
nannde.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
händelas ord-
sande.
(Forts.)

Herr Lundström i Göteborg: Det är, herr talman, en egen-
domlig ödets ironi att, medan folken i övrigt stå i den väldigaste
kraftspänning, sysselsätter sig vår lagstiftande församling i sin
kanske längsta debatt i år med att undersöka och besluta, under
vilka villkor, förbehåll, garantier och restriktioner vi skola våga
att åt medborgare inom det folk, som en gång också kunde spänna
sina krafter till att göra världshistoria, anförtro en butelj pilsner-
dricka. Ja, det är inte bara en paradox, utan ytterst ligger verk-
ligen detta förslags springande punkt just på frågan, huru långt
ned dessa strängaste restriktioner skola gå. När den närmast före-
gående ärade talaren just på denna punkt betonade, att lössläp-
andet av de drycker, som ha en alkoholhalt under 3 $\frac{1}{2}$ procent
eller något dylikt, skulle enligt hans mening betyda en så oer-
hörd försämring av nykterhetstillståndet inom vårt folk, enkan-
nerligen på den stora landsbygden, då tryckte han utan tvivel på
den rätta punkten och satte in diskussionen på den punkt, där den
för närvarande i verkligheten först bör befinna sig. När han sedan
i sin intransigens för det lokala vetot förklarade, att vilka som
helst nödvändiga reformer, som icke innehöllo det lokala vetot,
vore för honom av ondo, men att om han blott fick det, skulle
han kunna jämka med sig på åtskilliga andra punkter, då kom
han egentligen ända fram till den punkten, där en allvarlig sak-
lig diskussion nästan upphör.

Jag ber därför, herr talman, att först och främst få uppehålla
mig vid den punkt i bevillningsutskottets — d. v. s. i stort sett
nykterhetskommitténs — förslag, som jag skulle vilja kalla punkten
eller kapitlet om pilsnerdrickat, ett kapitel, där redan i 1 § alla
dessa olika lätta drycker: pilsnerdricka, lagerdricka, lättöl, iskällar-
dricka, eller vad de nu må kallas i olika trakter av vårt land,
hänföras under benämningen »rusdrycker».

Jag har såväl i nykterhetskommitténs betänkande som nu i
bevillningsutskottets utlåtande försökt att pressa fram alla de skäl,
på grund av vilka man har kunnat tillåta sig att göra en — jag
vågar som språkman säga — mot språket rent våldförande defini-
tion, så att dessa drycker skola höra till rusdrycker. Jag har
egentligen funnit endast tvenne skäl anföras därför. Det ena skälet
är, att pilsnerdrickat och dithörande drycker torde som de övriga
dryckerna kunna missbrukas. Ja, mina herrar, skulle alla de
drycker, som kunna missbrukas, sättas under bolagskontroll och
under dylika stränga restriktioner, då skulle jag vilja hemställa
till herrarna, om ni icke ville vända eder till Sveriges läkare med
förfrågan: vilken av de två dryckerna, pilsnerdrickat eller kaffet,
är det, som mest missbrukas inom Sveriges land, vilken av dem
är det som borde sättas under restriktioner? Jag är övertygad
om, vad svar ni skulle få; men märkvärdigt nog tyckes kaffet,
trots den på vissa håll verkligen vällande svarta kaffemetoden, icke
hänföras till de drycker, som kunna missbrukas.

Det andra skälet är, att en av medlemmarna i nykterhets-
kommittén, min högt ärade kollega och vän professor Thunberg,

har anført, att det kan vara *möjligt* att dessa drycker kunna missbrukas. Jag kan inte neka mig att uppläsa de ord, i vilka professor Thunberg utmejslat denna sin åsikt; ty han erkänner själv med vetenskapsinnansens korrekthet, flerfaldiga gånger, att han icke har några positiva iakttagelser ännu att anföra för detta. Hans yttrande lyder så: »Formulerar man emellertid frågan så: Kunna drickor av den alkoholstyrka, här är fråga om framkalla berusning, så måste svaret bliva, att så rätt säkert kan vara fallet, låt vara under mer ovanliga och abnormala förhållanden. Vid tillfällen, då kroppens vätskebehov är kraftigt stegrat, t. ex. på grund av arbete vid extrem hetta, kan man rent teoretiskt sluta sig till, att en 3 %-tig alkoholdryck måste kunna förtäras i sådan mängd, att berusning kan inställa sig hos mer känsliga personer. Det är ock antagligt, att en person, som t. ex. på grund av bestående kraftigt spritbegär kan övervinna sin motvilja mot den stora vätskemängden, även genom dessa lagrade drickor bör kunna uppnå den efterlängade alkoholverkan. Om man dessutom tar hänsyn till vissa personers stora känslighet för alkohol, kan det alls ej uteslutas utan tvärtom med rätt stor säkerhet antas, att här ifrågavarande drycker kunna missbrukas, så att berusning följer. Även om man samtidigt har all anledning antaga, att det kan ske i rätt obetydlig utsträckning, är det emellertid omöjligt att utesluta, att missbruket kan hava praktisk betydelse.»

Kan väl någon, som har vana att läsa sakkunnigutlåtanden, av detta utlåtande få något annat intryck än det, att det är endast under ytterst sällsynta och abnormala förhållanden, som den sakkunnige anser det vara *teoretiskt* möjligt, att en dylik berusning i någon mån skulle kunna uppstå. Men samtidigt har vetenskapsmannen professor Thunberg, såsom också anförts i Kungl. Maj:ts motivering för förslaget, gjort ett praktiskt försök på den fysiologiska institutionen i Lund. Han har fått ett försöksobjekt, som var villigt att på fastande mage under en timma intaga åtta halvor pilsnerdricka, således nära tre liter, något som skulle överträffa även de flesta öldrunkares förmåga; och professor Thunberg har hos denne man, vilken modigt övervann den väldiga utspänning av buken, som naturligtvis samkades honom av denna kopiösa vätskemängd, icke kunnat iakttaga någon som helst berusning, utan endast att han blivit något fumlig med händerna; vilket sannerligen jag tror, att litet var skulle bli, även om det endast vore rent vatten, som man intoge på fastande mage till en mängd av tre liter. Men detta, mina herrar, är det enda skal, som hittills har av nykterhetskommittén eller bevillningsutskottet anförts för den oerhörda våda, som detta »dränkande av vår landsbygd i pilsnerdricka» skulle medföra och som man fruktar för. Det är nästan, mina herrar, som man skulle vilja fråga: skämtar man med oss från nykterhetskommittén och det allvarliga bevillningsutskottet?

Det har sagts, och upprepades senast av den siste ärade talarren, att om man släppte lös dessa drickor, eller låt oss kalla dem

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

öl, om man så vill, med liten alkoholhalt, 3,5 eller 3,6 procent, så skulle nykterhetstillståndet på landsbygden väsentligen sjunka. Jag har redan påpekat, vilka viktiga skäl som anförts för en dylik uppfattning av de lagrade drickorna som rusdrycker; men vi skulle då i alla fall enligt deras mening sjunka ned till den ståndpunkt vi redan ha höjt oss över. Om man framhåller, att det i flera länder är sämre ställt i detta avseende, så säger man, att dessa länder icke äro någonting för oss att efterlikna. Ja tänk, mina herrar, om vi genom att på detta sätt tillåta ett något friare drickande av pilsnerdricka och lagerdricka på landsbygden, tänk om vi därigenom skulle komma ned i samma ställning som för närvarande intages exempelvis av det tyska folket! Det har man och man emellan och i tidningarna hotats med och sagts, att meningen är att släppa lös det lätta ölet precis som det sker i Tyskland, där man likaväl i städernas Bierhäuser som ute i de små kneiperna i byarna ser både män och kvinnor samlas och sitta och dricka sitt lätta öl under samspråk och glädje och där man nästan aldrig ser någon berusad. Jag skulle nästan, mina herrar, vilja uttala den kätterska satsen, att det kan hända, att folket på de nämnda lokalerna utvecklar sig till större frimodighet, större samhörighetskänsla och vidare vyer, än man gör t. o. m. i den kaffedoftande cenakelluften och dess nöjen. Och för resten, vore det så farligt, om vi komme i vår folkkaraktärs utdaning och i vår folkkaraktär försämring så långt ned, som där det tyska folket står för närvarande, det folk, som, säga vad man vill, i alla fall i denna stund först genom möjligheten att kunna spänna både sina andliga och materiella krafter till det yttersta visar en folkkraft, som fienden liksom den neutrале endast kan skänka sin djupaste beundran?

Men, säger man vidare: det har visat sig att, där man hindrat konsumtionen av starkare spritdrycker, där komma i stället vinet och ölet — och i detta fall är ju pilsnerdricka också öl — och där får man på så sätt igen, vad man möjligen genom restriktioner beträffande den starkare spriten vunnit — och sådana restriktioner finnas ju, det kan man icke neka, även i Kungl. Maj:ts förslag — där, säger man, tar man igen med den ena handen vad man givit med den andra.

Särskilt läste jag mig vid vad den siste ärade talaren före mig, herr Eriksson i Grängesberg, anförde angående min hemstad Göteborg, där hos polisen förts synnerligen noggranna uppgifter rörande de för fylleriförseelser anhållna under de sista tva åren och där man sökt att i varje särskilt fall få veta, var och hur och av vad de anhållna fått sin berusning, samt även sökt kontrollera dessa uppgifter i de flesta fall, varigenom en ganska god statistik åstadkommits. I denna statistik har det visat sig, sade herr Eriksson i Grängesberg, att sedan man genom restriktioner beträffande de starkare spritdryckerna lyckats få ned dessa förseelser, så hade i stället deras antal kolossalt stigit genom inköp av vin och öl och förtärande av sådant. Jag har dess bättre med mig en tabell för åren 1912 och 1913 sådan den återfinnes i nykterhetskommitténs

betänkande, och jag kan då konstatera, att för det av herr Eriksson avsedda året 1913 visar det sig, att av 8,083 fall fylleriförseelser, där man kunnat bestämt fastställa orsaken till och stället där vederbörande fått sitt rus, så förekomma endast 49 fall, där berusning skett av vin eller öl ur butelj. Således av 8,083 fall var det 49 fall, kanske representerande ett tiotal personer, där vederbörande i verkligheten hade på inköpt vin och öl berusat sig, när de icke kommit åt brännvin eller konjak. Jag får verkligen uppfordra herr Eriksson i Grängesberg att återtaga det påstående han sålunda fällde och på vilket han byggde hela sitt yrkande, då det gällde att bevisa denna sak.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Just denna siffra har emellertid även en annan sida, mina herrar. Nu visar det sig, att i en stad på över 180,000 invånare kan det uppvisas, att av över 8,000 fylleriförseelser var det endast 49 fall, där ruset verkligen kommit därav, att det icke fanns restriktion på vin eller öl för att icke tala om pilsnerdricka. För dessa 49 fall skulle då hela denna stadsbefolkning underkastas restriktiva bestämmelser, så att den icke finge köpa ens pilsnerdricka utan motbok. Är det rim och reson i detta? Hur långt vi än gå, och jag är ju fullt villig att gå så långt som att godtaga Kungl. Maj:ts förslag, hur långt vi än gå, så någon reson får det väl lov att vara kvar.

Ja, herr talman, jag har uppehållit mig ganska länge med frågan om de lättare dryckerna, men den är verkligen den springande punkten här, och därför har jag måst göra det. Men det är också några andra punkter i föreliggande förslag, sådant det utgått ur nykterhetskommitténs och bevillningsutskottets betänkanden, som jag måste fästa mig vid, punkter, som jag sett ytterst litet eller icke alls indragna i diskussionen.

Jag måste då först och främst påpeka den i mitt tycke verkligen oerhörda godtycklighet, varunder hela detta restriktions-system, sådant det nu är utformulerat i bevillningsutskottets och nykterhetskommitténs betänkanden, kommer att lida. När jag vill ha tillstånd att köpa, låt oss fortfarande säga en pilsnerdricka, skall jag först och främst göra en anmälan, där jag skall uppgiva fullständigt namn, födelseår och födelsedag, yrke, bostad och hemvist, och dessa uppgifter till riktigheten bestyrkta, helst genom vittnesmål av två av bolaget kända personer, och sedan avvakta om tillstånd meddelas mig eller ej. Det stadgas i 62 §: »Föreligger ej veterligen i avseende å den, som gjort anmälan, sådant hinder för utminuterig, varom i 65 och 66 §§ stadgas» — det är en lång lista, som upptar en hel sida i betänkandet — »har bolaget, därest bolaget eljest finner utminuterig till honom kunna äga rum, att» o. s. v. Det är sålunda icke nog med, att icke bestämmelserna i 65 och 66 §§ träffa in på mig, utan sedan ligger det i bolagsstyrelsens, d. v. s. i bolagsdirektörens hand — ty man kan icke tänka sig att styrelsen skall sammanträda för varje fall — att bestämma, om fordringarna äro uppfyllda eller ej. D. v. s. att om bolagsdirektören vill giva mig en motbok, så gör han det,

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

men om han icke vill det, så låter han bli. Man har till och med undandragit den möjlighet till besvärshänvisning, som finnes i Kungl. Maj:ts förslag, och endast lämnat kvar vaga bestämmelser om rätt för den, som vägrats motbok, att göra anmälan därom till kontrollstyrelsen, varom bestämmelser finnas i 19 § sista momentet. Man har skapat ett ämbete eller något dylikt, där en herre är så gott som suveränt bestämmande, huruvida jag äger rättighet att utfå en pilsnerdricka eller ej. Jag hör icke till dem, som bruka i otid deklamera om att friheheten kränkes, men nog får jag säga, att i en tid, då man är så angelägen om att på alla områden hävda friheten, må man titta detta förslag i sömmarna, hur pass mycket rum man ger åt personliga trakasserier och lust att komma åt dem, som ha en annan övertygelse, för vilket detta förslag öppnar, kan jag säga, slussarna på vid gavel.

Men det finnes också i samma paragraf ett annat moment. Det är fortfarande frågan om anmälan för att utfå motbok. Det heter i detta moment: »Göres anmälan, som i 61 § avses, av kvinna pröve bolaget, huruvida och med vilka förbehåll rusdrycker må till henne utminuteräs. Lag samma vare, om anmälan göres av någon, som saknar stadigt hemvist.» Ja, första dagen jag hade nykterhetskommitténs betänkande i min hand, visade jag detta moment för en vid lagskrivande ganska van jurist och han använde därom ordet — jag ser att herr Lindhagen ej är närvarande, så jag kanske törs använda det — pekorat. Vad säger då denna paragraf? Jo, den säger rent ut, att, medan man särskilt i denna kammare anser, att man kan åt kvinnan överlåta att bestämma om en sådan småsak som Sveriges hela utveckling, att man kan åt henne överlåta att bestämma om Sveriges lagstiftning, så vågar man icke åt denna samma kvinna utlämna utan särskild prövning och förbehåll ansvaret att omhändervärd om flaskor pilsnerdricka. Ja, herr talman, det skulle vara frestande att begära votering om denna paragraf för att se i vad mån röstetalet till förmån för paragrafen täckes av röstetalet till förmån för kvinnans politiska rösträtt. Så långt har dock ingen motståndare till kvinnans politiska rösträtt gått, att han i likhet med nykterhetskommittén och bevillningsutskottet velat likställa kvinna och lösdrivare, men det står öppet och tydligt i denna paragraf.

Det skulle också vara ganska intressant att få göra en liten exposé över det angivarväsen, som det är uppenbart, att man med 67 § icke ogärna skulle vilja statuera i Sverige. Jag skulle vilja såsom en parentes till bevillningsutskottet uttala mitt tack för dess uppmärksamhet, ty nykterhetskommittén vill bland privatpersoner huvudsakligen göra folkskollärarna till sådana spioner, men bevillningsutskottet har unnat lärare i allmänhet tjänsten att få utöva detta angivarväsen.

Det finnes i denna kontrollhistoria också en annan punkt och det är en mycket allvarlig sådan. Det är den, vari i 77 § det bestämmes, att avhämtning å utminuteringsställen må äga rum endast mot avlämnande av köparens egenhändigt undertecknade re-

kvisition och erläggande av kontant betalning, eller om bolaget hemsänder en pilsnerdricka, vilket dock icke torde bli så särdeles vanligt, skall skriftligt undertecknad rekvisition finnas, när budet avlämnar varan. Jag vill erinra dem, som ha hushåll, om att, såvida det är familjefadern, som får motboken — ty hustrun tycks ju ha vissa svårigheter att få en sådan — han hade två utvägar: antingen att genast fylla i alla rekvisitionsblanketterna, så att de finnas för fruns eller tjänsteflickans räkning — ty själv torde familjefadern för sitt arbete icke för varje gång, när rekvisition av pilsnerdricka skall äga rum, ha tillfälle att underteckna rekvisitionen — eller också kommer hustrun eller tjänsteflickan att kort och gott underteckna rekvisitionen. Det är känt, att detta sätt tillämpas här i Stockholm i oerhört stor utsträckning, redan då det gäller inköp av starkare spritdrycker. Hur skall det då icke bli, när det skall tillämpas även vid inköp av låt oss säga ett halvt dussin pilsnerdricka? Men vad betyder detta? Jo, det betyder, att konsekvent dag för dag skall det inympas hos vårt folk icke minst den kvinnliga delen, att aktningen för namnteckning och förfalskning av namnteckning äro småsaker, som icke betyda något. Det är en synpunkt av verklig moralisk art, vars moral eller icke moral förefaller mig uppväga ganska många av de stora moraliska nykterhetsförtjänster, som kunna ligga i att hindra dessa människor från att få en pilsnerdricka utan skriftlig rekvisition.

En annan fråga, som också är ganska allvarlig, det är en fråga, som annars, där man talar om näringsintresse, litet beröres, nämligen restaurangförhållandena. Enligt 25 § i förslaget skulle, såsom alla de som läst förslaget veta, det vid överlåtelse av utskänkningsrättighet följa skyldighet för den, till vilken sådan rättighet blivit överlåten, att hos bolag inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker, och skall bolaget med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen därutinnan kan utfärda, vid överlåtelse stadga sådana villkor för dylikt inköp, att rättighetsinnehavares ekonomiska fördel så långt ske kan ej göres beroende på myckenheten av utskänkta rusdrycker. Läser man nykterhetskommitténs betänkande, får man klart för sig, att det är meningen att om möjligt göra restauratören alldeles oberoende av denna inkomst. Vad bleve följden av såväl detta som därav, att på alla de ställen, där lokalt veto skulle kunna inträda, restauranger med pilsner och andra drycker bleve en omöjlighet? Vad bleve följden? Ja, nog kan man säkert säga, att åtminstone blev följden den, att icke skulle restauranginnehavaren få så synnerligen mycket intresse för att lägga ned några kostnader på sin restaurang, göra den trevlig och bättre eller dylikt. Det framskymtar ur nykterhetskommitténs betänkande, att det är just *detta* man avsett, att han icke skall göra, ty det vore en lockelse. Till och med en man, så trogen mot förslaget som herr K. G. Karlsson från min hemstad, har reserverat sig i denna punkt och sagt ifrån, att hållandet av ordentliga och snygga restauranger är en kulturfråga, som in-

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

verkar på hela folkets trevnad. När jag betänker, hurusom jag ser landet runt mycket långt gående nykterhetsvänner på restauranger, finner jag, att dessa asikter måtte delas av även ganska många medlemmar av denna kammare. Men om så är, kan det icke vara lämpligt att grunda hela denna del av förslaget just på en dylik princip.

Jag känner en plats, där det i fjol genom omröstning av de röstberättigade invånarna infördes lokalt veto. På den platsen fanns det en restaurang, som dittills varit ganska god, men som, sedan det lokala vetot blivit genomfört, hastigt sjunkit, så att man efter sju månader var på det klara med, att restaurangen icke kunde upprätthållas utan att det lämnades ersättning såväl till restauranginnehavaren för hennes förlust på rörelsen som även till uppapperskorna för uteblivna drickspengar å 2 kronor om dagen. Kanske jag icke behöver tala om, var det var som detta lokala veto genomfördes eller var denna restaurang är belägen, men det är ett lysande exempel på, hur det går med restauranger, när de komma under paragrafer sådana som dessa. Nu är det kanske meningen att med statsunderstöd söka att litet varstädes upprätthålla restauranger; det finnes i vissa fall ansatser inom kommunerna, som visa, att man sökt få rikliga understöd till sådana nykterhetsrestauranger, och endera dagen kan det ju bli fråga om statsunderstöd till dylika. Det öppnar sig sålunda, som man ser, perspektiv med många utsikter.

Men, herr talman, det är icke alla dessa i och för sig i vissa avseenden rent barocka, i andra avseende nästan löjliga och i andra avseenden synnerligen betänkliga bestämmelser, som framför allt göra, att jag anser det olyckligt, om nykterhetskommitténs och bevillningsutskottets förslag ginge igenom, såsom man nu tycks vilja, och att man nu skulle sätta allt på ett kort för att få detta förslag igenom i dess huvuddrag eller också ingenting. Jag innehar ställning som en den mognare ungdomens lärare, och jag har kanske mera än många av herrarna haft tillfälle att komma den mognare ungdomen ganska nära, och detta har varit något av det mest glädjande i mitt liv. Men jag kan säga herrarna, att man hjälper icke ungdomen till det, som den mest behöver i de vargattider, vilka utan tvivel ännu stunda för vårt folk, och som består i karaktärens stålsättande och viljans skärpande, man hjälper icke ungdomen att ernå detta, om man säger åt densamma: du är icke sund i din innersta rot, utan du är en sådan krake, att till och med de svagaste njutningsmedel skola av dig kunna missbrukas. Att på detta sätt behandla det svenska folket som om det vore en rad av mer eller mindre sjuka och abnorma individer, individer hos vilka man icke kan hoppas att någonsin viljans kraft och karaktärens spänstighet skulle kunna göra sig gällande, det förefaller mig icke blott vara olyckligt, utan även utgöra ett bevis för, att man har en alldeles för låg tanke om detta svenska folk och dess växt. Det folket är ännu sunt i sin innersta rot och behöver icke att på detta sätt behandlas, det behöver tvärt om

veta, att man vågar att åt detsamma lämna *någon* viljans frihet och någon möjlighet till karaktärens daning och skärpning i livets frestelser.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.

(Forts.)

När herr Rune i slutet av sitt anförande förklarade, att det nu var deras skyldighet, som vore motståndare till nykterhetskommitténs och bevillningsutskottets förslag, att i enighetens namn offra något och gå med på detta, så får jag svara honom, att först och främst är det ett något för starkt krav på offer, då han begär, att man på så många punkter rent av skall offra det sunda förnuftet, och för det andra är det något starkt att gent emot åsikter, som beträffande den individuella frihetens krav kanske äro starkare skärpta, säga, att man icke offerar något av detta, då man dock oförbehållsamt går med på Kungl. Maj:ts förslag, vilket beträffande de starkare och farligare rusdryckerna går fullt ut så långt, som man kunnat hoppas, ja, till och med betydligt längre. Jag ber till slut få säga, att om detta bevillningsutskottets förslag — vilket jag hoppas icke måtte bliva fallet — skulle bliva lag, så kommer detsamma vad det nu än kan åstadkomma, ingalunda att åstadkomma den aktning för lagen, som är det lagbundna samhällets första och sista skydd, ty ett lagförslag, vars första paragraf redan innehåller ett sådant stadgande, att vilken människa som helst med någorlunda sunt språkligt omdöme och med någorlunda oförvillad blick måste säga, att det innebär en hycklande osanning, då det påstår att mycket av detta är rusdrycker, ett sådant förslag kommer aldrig att vinna den aktning, som man alltid vill finna hos en lag, och icke minst därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag å detsamma och närmast på nu ifrågasvarande paragraf.

Häruti instämde herr *Nydal*.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag hoppas, att herrarna icke alltför illa upptaga, om jag föreslår, att vi nu begiva oss från de högre rymderna, till vilka den föregående talaren lyft oss, och i stället sänka oss ned till verkligheten.

Mot det förslag, som bevillningsutskottet framlagt för oss, hava under den hittills gångna diskussionen framställts huvudsakligen två invändningar. Dessa invändningar ha riktat sig dels mot det lokala vetot och dels mot ölets läggande under bolags-systemet. Vad det lokala vetot beträffar, så har man gjort gällande, att detta icke skulle hava någon nykterhetseffekt; det skulle innebära ett sönderbrytande av den kommunala röstskalan, men det skulle icke få någon betydelse för nykterhetstillståndet. Denna invändning har hörts förut, och det är naturligt, att den framföres; det ligger nämligen alltid nära till hands att gent emot föreslagna åtgärder, som ha ett visst syfte, kort och gott påstå, att detta syfte icke med de ifrågasatta åtgärderna kan uppnås. Gent emot invändningar av detta slag är det svårt att åstadkomma bevisning i sådana fall, då de föreslagna åtgärderna icke

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

ännu någonstädes varit prövade. Men i det nu föreliggande fallet äro vi så lyckligt ställda, att vi kunna peka på exempel från andra länder, som anställt experiment med det lokala vetot, och där man funnit, att denna lagstiftning verkligen visat sig inverka på nykterhetstillståndet och inverka synnerligen förmånligt. Det torde härvid vara skäl att till en början erinra om, att nykterhetsvännerna i Amerika betrakta det lokala vetot såsom ett synnerligen skarpt och kraftigt vapen i kampen mot dryckenskapen och allt ont, som däraf följer. Vidare må även fastslås, att personer, som icke äro förbudsvänner, efter anställda forskningar på ort och ställe förklarar, att denna lagstiftning visat sig vara synnerligen effektiv med hänsyn till det syfte, som den vill tjäna. Jag vill i sådant avseende erinra, att två engelska skriftställare, Rowntree och Sherwell, kända såsom övertygade motståndare till förbudslagstiftning, efter att i Amerika hava studerat där tillämpade olika former av rusdryckslagstiftning, uttalat sig om local option sålunda: »Upp till gränsen för sin naturliga verkningsförmåga maste experimentet med »local option» i Amerika betraktas såsom en avgjord framgång.» I samma avseende må även åberopas ett år 1907 av det engelska utrikesdepartementet avgivet utlåtande, grundat på anställda undersökningar rörande dessa förhållanden. Departementet yttrar: »Om rusdryckslagstiftningens ändamål är att åstadkomma en minskning i superiet, så kan man säga, att local option av de system, som äro gällande, åstadkommer verkligt förbud över det största möjliga område med minsta möjliga friktion.» Till sist ber jag att få hänvisa till ett vitsord från den amerikanska bryggareindustrien, publicerat i tidskriften »Bar and buffet» och lydande sålunda: »Det lokala vetot är måhända det viktigaste symtom av nykterhetsrörelsen. Rättigheten för de röstande att inom vissa grevskap, stater eller kommuner rösta för eller emot krogssystemet, är det mest dödliga hugg, som handeln med starka drycker någonsin erhållit.»

Längre än till att åberopa dylika vittnesbörd om verkningarna av det lokala vetot i de länder, där det blivit infört, kan man icke komma.

I fråga om vad man kan vänta sig för resultat av det lokala vetot hos oss åberopar en av opponenterna mot utskottets förslag, herr Nilsson i Bonarp, att doktor Ivan Bratt, som ju är en auktoritet på detta område, medgivit, att det lokala vetot egentligen icke betyder något för nykterheten. I avseende härå medgives, att doktor Bratt icke hysar så hög tanke om det lokala vetots nykterhetseffekt. Men härvid må erinras, att doktor Bratt själv anser sig hava uppfunnit ett universalmedel mot dryckenskapen i de individuella restriktioner, som skulle försvåra åtkomsten av rusdrycker för notoriska alkoholmissbrukare. Och i allmänhet är det väl så med personer, som tro sig ha funnit ett universalmedel av det ena eller andra slaget, att de äro benägna att underskatta alla andra medel att bota det onda, som de själva vilja bota på sitt speciella sätt. Så torde det väl även förhålla sig med doktor

Bratt. Men för övrigt har doktor Bratt upprepade gånger förklarat, att, om man inför ett försäljningssystem med hans speciella restriktioner, så försvarar det lokala vetot sin plats i ett dylikt system såsom säkerhetsventil; det kan nämligen alltför lätt hända, att myndigheterna icke med erforderlig kraft allmänt tillämpa de i lagen föreskrivna restriktionerna, och då bör folkmeningen äga ett medel att reagera mot detta sätt att fuska bort saken, genom att med användande av det lokala vetot sopa rent hus. Jag tror därför, att det icke går att spela ut doktor Bratt mot det lokala vetot.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.
(Forts.)

Den andra huvudinvändningen, som framställdes under diskussionen, har riktat sig mot ölets läggande under bolagssystemet. Den, som först framställde denna invändning, herr Holmdahl, har dels sökt göra gällande, att ölet icke medför sådana olägenheter som brännvinet och dels erinrat vilken betydelse bryggerinärningen har inom vårt samhälle, huru stort kapital som är nedlagt här, huru många arbetare som erhålla sitt uppehälle därav o. s. v. Han sammanfattade sina bekymmer i utropet: »Ha vi råd att undvara en sådan näring?» Jag skall i anledning härav be att få hänvisa herr Holmdahl till alla de vittnesbörd, som i denna kammaravgivits av riksdagsmän från olika trakter, särskilt från landsbygden, om det superi och de olyckor, som just ölet medför i vårt land; och om han icke nöjer sig med dessa bevis, ber jag få hänvisa honom till fängvårdsstyrelsens berättelser. I dessa berättelser bruka förekomma utdrag ur fängpredikanternas redogörelser över deras verksamhet under det sistförflutna året. Fängpredikanter besöka som bekant fångarna i deras celler, söka tränga in i deras historia och söka särskilt taga reda på vad det är som föranlett, att de råkat in på brottets väg. Ännu för några år sedan fann man i den ena berättelsen efter den andra att fängpredikanterna angåvo dryckenskapen såsom den mest framträdande brottsorsaken. Men de nöjde sig icke med att konstatera detta, utan de framhöllo även, att ölet var den rusdryck, som i synnerhet utövat ett ödesdigert inflytande härutinnan. Det var ölet, som i stor utsträckning orsakat den berusning, som bragt fångarna in på brottets väg. När sålunda herr Holmdahl frågar om vi ha råd att undvara den näring, som ger vårt folk öl, så tror jag man kan svara honom, att vårt folk har råd att undvara varje näring, som för ett stort antal av landets söner är orsak till nöd, brott och elände.

Herr Berg i Staby hade särskilt svårt att förstå den i förslaget verkställda sammankopplingen mellan förbudslagstiftning och restriktivlagstiftning. Icke bör väl denna kombination vara så svår att förstå. Meningen är ju den, att man vill lägga i kommunernas egna händer att avgöra, huruvida de vilja bekämpa dryckenskapen på den restriktiva lagstiftningens väg med avskiljande, så vitt möjligt, av det privatekonomiska intresset från rusdryckshandlingen, eller om de vilja alldeles förbjuda denna handtering. Detta är ju endast att lämna vederbörande valet öppet mel-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

lan de två system för folkalkoholismens bekämpande, som i våra dagar företrädesvis kunna komma i fråga. I England till exempel pågår för närvarande en strid mellan två grupper av nykterhetsvänner; den ena gruppen anser, att enda sättet att få slut på dryckenskapen och allt det elände, som därmed följer, är att gå på förbudslagstiftningens väg, och denna grupp påyrkar därför lagstiftning om lokalt veto. Den andra gruppen vill icke vara med om förbudslagstiftning. Den vill i stället bekämpa det onda genom att så fullständigt som möjligt avskära det privatekonomiska intresset från rusdryckshanteringen i överensstämmelse med Göteborgssystemet, som man vill utvidga, reformera och förbättra. Vårt föreliggande förslag är nu byggt på principen, att man icke tar bestämd ställning till frågan om vilket system som är bäst, utan låter de båda systemen konkurrera i förhoppning att det som visar sig verksammast skall behålla segern. På somliga platser kan det vara lämpligast att tillgripa lokalt veto, på andra platser åter kunna ju förhållandena vara sådana, att man bättre kan komma till rätta med det onda genom anlitan av ett förbättrat Göteborgssystem. Jag tror sålunda att denna sammankoppling icke är så orimlig, utan väl låter sig försvara.

Den talare, som före mig hade ordet, herr Lundström, tillät sig en del överord mot sina motståndare, vilket ju icke förvånar, när man sedan gammalt känner arten av hans vältalighet och hans benägenhet att frossa i överdrifter, och jag tror därför icke, att hans ord ha den kraftigt övertygande förmåga, som förmodligen åsyftats. Herr Lundström uttalade också sin varma beundran för den tyska Bier-kulturen. Denna beundran torde icke förtjäna att delas av oss andra. Det kan vara ägnat att något svalka herr Lundströms varma förtjusning, om man upplyser honom att Tysklands kejsare, som bättre än herr Lundström torde känna, vilken verkan alkoholkulturen har på hans folk, vid upprepade tillfällen varnat för densamma och i varma ordalag framhållit nykterhetsrörelsens betydelse. Särskilt tänker jag därvid på ett tal inför unga sjöofficerare eller sjökadetter, däri kejsaren yttrade, att hellre än att sjöofficerare på grund av rusdrycksbruk en enda gång försummade sin plikt, ville han se alla sina sjöofficerare som absolutister. Sådana ord tyda på en helt annan uppfattning i frågan, än den, som framträdde i herr Lundströms hänfulla anmärkningar om nykterhetsrörelsen. Jag förmodar emellertid, att kejsar Wilhelm då det gäller förhållandena i Tyskland, är något mera sakkunnig än herr Lundström.

Herr Lundström framställde för övrigt den invändningen mot det föreliggande lagförslaget, att det skulle fresta vårt folk till förfalskning och ringaktning för lagen samt att därigenom de unga skulle hindras från att stalsättas mot livets frestelser. När man kommer med sådana argument, då bevisar man mera än som skulle bevisas, då bevisar man för mycket, och det påstås, att man då icke bevisar något alls.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Ingvarson: Herr talman! Det är icke endast i fråga om detaljerna i det föreliggande förslaget, som åskådningarna skilja sig så väsentligt från varandra, det är långt mera beträffande de djupare och, kan man säga, mera betydelsefulla frågorna, som åskådningarna gå isär. Det rör sig här endast i underordnad grad om frågan, huruvida den ena eller andra detaljen är förtjänt av att antagas eller ej, det rör sig fast mera om två vitt skilda allmänna åskådningar. De, som här av all makt kämpa för att slå ned kommitténs och utskottets förslag, hava byggt sin argumentation på den grundåskådningen, att detta är ett försök till trakkasseri mot enskilda oförvitliga medborgare; vad man härmed åsyftat, mena de, är ett kringskärande av personliga friheter och rättigheter för landets medborgare och sålunda i större eller mindre grad bevis på kitslighet. I frihetens sålunda missbrukade namn drar man sitt svärd för att hävda sin åskådning.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

De som förfäktat en motsatt uppfattning gå ut från andra tankelinjer. De betrakta icke detta som en fråga om personlig frihet eller som en fråga om vad man skall äta eller dricka; de söka icke diskutera detta, utan vad de gå ut från är, att detta är en *social* fråga, som rör samhörigheten mellan landets invånare, det är en fråga, huruvida man skall visa ansvarskänsla för någon mera än sig själv.

I dessa dagar har Sveriges folk kallats till gemensamma kraftansträngningar för att under hotande krigsfara bevara oss i den ställning, vari vi hittills levat. Det är ingen, så vitt jag vet, som knotat över de härför erforderliga åtgärderna. Den fråga, det här är tal om, kan man säga är i mycket stor utsträckning även den en fråga om behövliga åtgärder för att skydda vårt folks existens, dess lycka dess oberoende. Jag vet väl, att man skall försöka att vederlägga detta, men jag tvivlar på att man skall lyckas. Man torde icke kunna bestrida, att den dryckenskap, som sorgligt nog i så stor utsträckning förekommer, för vårt folk i så hög grad utgör en fara, att kraftiga åtgärder böra vidtagas för att stävja densamma. Den utgör en fara i fysiskt avseende i så måtto, att stora delar av vårt lands invånare få sin hälsa försämrad, att i massor av landets hem växer upp ett försvagat släkte, som i sin ordning bidrager till en omkring sig gripande degeneration. Och denna fara blir större, ju längre tiden skrider fram, därför att, medan våra förfäder tillbragte sin tid under mera gynnsamma förhållanden, med hälsosamt arbete i den friska luften, så dragas större och större delar av vår tids svenska folk in i tränga städer med olämpliga bostäder, in i kvava och unkna fabriker, där motståndskraften nedsättes. Kommer då spriten till användning i större utsträckning, så brytes denna motståndskraft, och då fostras ett svagare, fysiskt degenererat släkte, som bidrager att sänka vår nation generation efter generation.

Jag sade, att det här rör sig om en försvarsfråga av vital betydelse för Sveriges invånare nu och framdeles. Men icke blott i fysiskt avseende är det så, det är så även i många andra av-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

(Forts.)

seenden och icke minst i intellektuellt avseende. Herr Lundström tycktes här göra sig litet lustig över den andliga nivån hos skilda grupper av landets invånare, och han antydde skämtsamt — jag tror icke, att jag missuppfattade honom — att vyerna skulle vara vidare bland folk, som tillbragte sina lediga stunder på ölstugorna än i »cenakelkretsarna», som han uttryckte sig. Om jag häri fattat honom rätt, så tror jag, att man bestämt måste reagera häremot, ty jag kan icke underlåta att säga, att om herr Lundström liksom andra intresserade ville anställa undersökningar i vissa av Stockholms stads kvarter, särskilt vissa kvarter inom den gamla staden och på andra ställen, där de s. k. ölsyltorna finnas, han skulle få en helt annan föreställning om det tillstånd, som gör sig gällande och kommer till synes bland kunderna på dessa platser; man skulle då komma underfund med, huru pass vida vyerna här äro. Själv har jag varit med på rätt mycket i världen och sett så pass mycket, att jag vågar väl säga, att bland de mera ständiga besökarna av dylika ställen äro vyerna icke så värst vida. Jag betvivlar, att de nämnvärt känna till vad som menas med kultur, och jag är icke heller övertygad om att de ens känna till, att det existerar en professor Lundström eller veta något om hans vetenskapliga verksamhet. Men om jag går till de s. k. cenakelkretsarna, så har jag sett mångfaldiga bevis på att man inom dessa kretsar synnerligen ingående ägnar sig åt sådana studier, som verkligen giva vidgade vyer. Jag vågar således säga, att även i intellektuellt avseende rör det sig här om en fråga av stor betydelse för vårt lands invånare. Och icke mindre är detta förhållandet, om man ser saken ur rent ekonomiska synpunkter. Jag skall tillåta mig att taga ett exempel, som så vitt jag vet, här icke varit anfört förut. För mer än ett tiotal år sedan verkställde Svenska nykterhetssällskapet en undersökning rörande spritkonsumtionen här i Stockholm, särskilt inom arbetarekretsar, och det resultat, som man kom till, visade att arbetareklassen i Stockholm årligen använde ungefär lika stora summor till sprithaltiga drycker som till hyrorna för sina bostäder. En var torde veta, att herrar hyresvärdar här i Stockholm icke höra till de minst anspråkslösa och att hyrorna följaktligen uppgå till avsevärda belopp. Man beräknar, att vid den tidpunkten arbetareklassens hyresavgifter uppgingo till omkring 4 miljoner kronor pr år, och man antar sålunda, att arbetareklassens spritkonsumtion i denna stad uppgick till minst samma belopp. Jag vet icke med bestämdhet, huruvida dessa siffror äro korrekta, men att döma av den omständigheten, att de finnas återgivna i Svenska läkaresällskapets betänkande, förefaller, det, som de måste anses vara rätt tillförlitliga; och om de äro riktiga, så bevisar detta uppenbart, att frågan har en ekonomisk räckvidd av den allra största betydelse. Det är sålunda en fara för Sveriges folk, en fara som måste bort så fort möjligtvis ske kan. Nu vet jag väl, att härtill svaras, att man då skall vända sig icke mot bruket, utan mot *missbruket*. Det är ett tal, vi så många ganger

förut hört och som återigen dyker upp. Ja, om det över huvud taget vore möjligt, skulle för visso nykterhetsfolket reflektera därpå, men det är icke möjligt av den enkla anledningen, att det av rent fysiologiska skäl är omöjligt att draga en verklig gräns mellan bruk och missbruk; och jag tror icke, att jag tager alltför mycket miste, om jag säger, att direktörerna för vårt lands fångelser, tvångsarbetsanstalter m. fl. dylika inrättningar kanhända skulle bättre än någon annan vara i stånd att intyga ohållbarheten av det resonemanget. Det är uppenbart, att om — som det säges — det här i landet finnes flera tiotusental fullt utbildade alkoholister, som gång efter annan falla fattigvården, tvångsarbetsanstalterna m. m. till last, detta beror därpå att dessa människor en gång i tiden föreställt sig, att de skulle kunna bruka de sprithaltiga dryckerna på ett måttligt sätt men att förmågan därvidlag brustit och det blivit missbruk. Ingen av alla dessa, som nu äro socialt mindre värddiga och till följd av spritens användande höra till samhällets olycksbarn, har menat, att han på detta sätt skulle komma under isen. Deras föräldrar ha ställt de största förhoppningar på sina barn, väntat mycket av dem, men de ha uppmuntrat dem och föregått dem med »gott exempel» i enlighet med den beprisade maxim, som återigen föres fram, att bruket icke är skadligt endast missbruket. När de fallit för bruket, har detta så småningom tagit form av missbruk; och nu skall samhället taga hand om massor av dessa människor. Här hava vi för icke länge sedan fattat beslut om byggande av en dyrbar anstalt för internering av alkoholister. Vi skola försöka att med läkarevetenskapens hjälp återvinna dessa människor och återgiva dem hälsa och krafter. Sedan vi, mina herrar, nu fattat beslut om byggande av sådan anstalt och uppmunat kommuner och landsting att göra detsamma, skola vi, när vi lyckats lappa ihop dessa av spriten förstörda människor igen, på nytt släppa ut dem i ett samhälle, där alla spritkällor stå öppna för nästan var och en. Talare hava här idag uppträtt, som icke vilja vara med på några verkliga, effektiva åtgärder för att täppa till dessa källor. Jag får säga, att det ligger en så stor meningslöshet i den sortens politik, att den på mig verkar som en ren absurbitet. En liten smula konsekvens bör det vara i samhällets verksamhet på detta liksom på andra områden. Konsekvensen består däri, att om man vidtager åtgärder för att topphugga eländet, man skall samtidigt vidtaga åtgärder för att undanröja orsakerna till det onda. Genom det förslag, reservanternas här framlagt, går man icke fram på dessa båda olika vägar; detta förslag lämnar alltjämt strömmen att flöda ganska strid, den lämnar möjligheterna för det stora flertalet att förstöra sig öppna. Det är dessa möjligheter vi måste försöka få bort. Den del av svenska folket, som i årtionden åstadkommit den ena kraftiga, medvetna viljeyttringen efter den andra på detta område, vet förvisso bättre än många talare, som idag stått i riksdagen och bekämpat reformförslaget, var skon klänmer, och därför att den vet det, kräver den också åtgärder, som verkligen råda bot.

*Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.*

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Man vänder sig här särdeles kraftigt mot det lokala vetot. Är det då så underligt, att folket kräver att få det lokala vetot, när man i årtionde efter årtionde i kommunerna och särskilt städerna strävat efter att åstadkomma inskränkning i rusdryckshandlingen och då ständigt stött på bristande förståelse, ligkiltighet eller motstånd hos de styrande, hos myndigheter, hos kommunalrepresentationer o. s. v., är det då underligt, om folket icke är tillfreds med att dessa myndigheter och kommunalrepresentationer även i fortsättningen ensamma skola ha avgörande makt i sin hand? Är det icke fastmer naturligt, att folket då tänker: det är ej nog, att dessa myndigheter och representationer ha avgöranderätten; de få ha beslutanderätten, men om de icke vilja erkänna de synpunkter folkmajoriteten hyser, bör denna folkmajoritet själf få giva uttryck åt sin uppfattning.

Jag vill i detta sammanhang säga, att jag anser den förändring av det lokala vetot, som bevillningsutskottet vidtagit, vara praktiskt taget en försämring. Det är min bestämda uppfattning, att så är, men i det läge frågan nu befinner sig, vill jag icke på den punkten väcka någon strid; jag anser det i alla fall vara ett framsteg under nuvarande förhållanden, och därför värt att accepteras. Huvudsaken härvidlag är att de åtgärder, som skola vidtagas, icke lägga några hinder för framtida, längre gående åtgärder, bl. a. för det totala rusdrycksförbudet, och då, så vitt jag kan se, detta förslag icke så gör, finner jag heller ingen anledning att här gå mot detsamma.

Den andra invändningen, som motståndarna här göra, är den, att den svenska spritindustrien, speciellt ölundustrien, skulle komma att lida ekonomiskt av de åtgärder, som äro ifrågasatta. Ja, mina herrar, jag har den bestämda känslan, att man överdriver den risk, som därvidlag ifrågakommer. Jag är för min del övertygad om, att dessa farhågor icke komma att besanna sig på det sätt man här velat göra gällande. Men om i någon mån det skulle finnas grund för dessa farhågor, vill jag dock säga, att om svenska folkets välfärd, dess trygga existens och sunda utveckling nödvändiggör detta, det icke kan hjälpas, om mindre betydelsefulla ekonomiska intressen i detta avseende få lov att träda åt sidan, ty svenska folkets hälsa, sundhet och framtid är dock härvidlag huvudsaken, och då det visat sig, att denna folkets hälsa är stadd i fara, är det nödvändigt, att åtgärder vidtagas.

Jag vill till sist också fästa uppmärksamheten på ännu en sak. De herrar, som så energiskt bekämpa detta förslag, ha de över huvud taget tänkt över, hur pass stor räckvidd detta i verkligheten har? Har jag icke för mycket missuppfattat förslagets innebörd, kommer dess verkningar på landsbygden i allmänhet taget att bli ganska betydelselösa. Däremot komma dessa verkningar naturligtvis att i större utsträckning visa sig i städerna, i en del städer, men icke i de städer, där s. k. kontrollsystem, d. v. s. Brattssystem, Andréssystem och allt vad det kallas införts. Dessa system innebära praktiskt taget i viss mån detsamma

som detta förslag till försäljningsreformer nu avser att genomföra, och genom det beslut riksdagen helt nyss fattat om förbud i vissa fall mot försäljning av sprit till dylika kontrollområden, har riksdagen godkänt detta system. Vad här nu föreligger är sålunda en konfirmation av ett tidigare fattat beslut. I de städer återigen, där sådant system icke genomförts, är det uppenbart, att — för så vitt icke majoritet för lokalt veto uppnås — detta förslag skulle komma att medföra något dylikt, men det sker ju då mera i överensstämmelse med de synpunkter, som riksdagen för sin del allredan har godkänt. Att dessa system trots den kritik, som från vissa håll riktats mot den, dock verka välgörande hava vi sett exempel på. Jag förmodar, att det är många av herrarna som för icke länge sedan läst insändare och artiklar i tidningarna med skildring av förhållandena där nere i Stads-gården här i staden sedan motbokssystemet blivit genomfört. Där läste man om att detta motbokssystem definitivt gjort slut på en langningstrafik, som arbetarna icke själva önskat, men som de dagligen föllo offer för. Man läste också om många välsignelser från arbetarehustrur över detta system, och man kan säga, att detta borde kunna mana även förstockade motståndare att en stund övertänka, om det icke är anledning att fortsätta på den inslagna vägen.

Nu säger man: Ja, det är visserligen gott och väl, men det vinnes genom Kungl. Maj:ts förslag, vilket åtminstone i huvudsak innebär detsamma; men därtill vill jag svara, att det är oundgängligen erforderligt, att man tager med det lokala vetot, som verkligen skapar förtroende hos de breda lagren och visar dem, att i sista hand de ha i sin makt att öva inflytande på huru nykterhetstillståndet inom samhället skall gestalta sig.

Under sådana förhållanden och då jag anser, att frågan är oerhört betydelsefull för vårt folk, dock icke så, att den vänder sig mot vissa kretsar av vårt lands invånare för att för dem föreskriva, hur de skola leva, men väl så, att den tager hänsyn till vårt folks behov, har jag all möjlig anledning att ställa mig såsom varm vän till det föreliggande utskottsförslaget. Den, som icke det vill göra, dokumenterar därigenom endast, att han mest tänker på sin egen personliga frihet och endast i mycket underordnad grad tager hänsyn till sina lidande medmänniskor och deras intressen. För min del anser jag, att vi alla ha skyldighet att taga dylik hänsyn, och därför är det nödvändigt, att utskottets förslag här bifalles. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detta förslag.

Med herr Ingvarson förenade sig herrar *Törnkvist*, *Skareen*, *Persson* i Västervik och *Bärg* i Katrineholm.

Herr Jonsson i Hökhult: Ja, herr talman, mina herrar, sedan debatten har fortskridit så långt, och sedan nu så många talare, särskilt sådana, som varit med i kommittén och utarbetat

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

(Forts.)

det egentliga förslaget, nu uttalat sig om detta förslag i sin helhet, skall jag icke i detalj ingå på detta förslag, utan endast be att i huvudsak få klargöra, varför jag har biträtt detsamma.

Såsom herrarna finna av detta förslag, riktar det sig egentligen mot missbruket av rusdryckerna, och vi veta ju alla, att det bland vårt folk finnes många, som äro hemfallna åt missbruket av dessa drycker och som icke kunna låta bli att använda dem, så länge dryckerna äro så lätt tillgängliga, som nu är fallet. Man har därför velat komma dessa våra svagare bröder till hjälp genom att göra dessa drycker mera svåråtkomliga, så att de icke kunna få dem i så stora kvantiteter, att de kunna taga skada därav. Men det är icke blott dessa, som nu äro hemfallna åt rusdryckerna, som man vill komma till hjälp; man har även tänkt på de slakten, som komma. Även för dessa vill man göra rusdryckerna mera svåråtkomliga, så att de icke så lätt skola bli i tillfälle att komma åt dem och därigenom vänja sig vid deras bruk.

Jag skall också be att med några korta ord få angiva, varför jag icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Såsom vi finna har Kungl. Maj:t föreslagit, att vi skulle få en svagare maltdryck med en alkoholgräns av 3,6 procent, och denna dryck skulle då vara fri till försäljning. Jag för min del har icke kunnat biträda detta förslag, enär jag icke anser det rådligt att släppa ut i marknaden ett dricka med så hög alkoholhalt att försäljas fritt. Flera av utskottets medlemmar hava ansett, att en svagare maltdryck borde få försäljas friare, men man har då tänkt sig, att alkoholgränsen för denna dryck skulle sättas till omkring 3 procent. Vi ha funnit det nödvändigt att få en svagare maltdryck, som hade en högre alkoholhalt än svagdricka och som vore både smakligare och hölle sig bättre, men en så hög alkoholhalt som 3,6 procent ha vi dock icke vågat vara med om.

Vidare har jag för min del ej kunnat vara med om övergångsbestämmelserna, då jag ej ansett det vara lämpligt med så lång övergångstid som till 1921 för spritdrycker och ända till 1939 för öl och vin. Om nämligen de bestämmelser, som blivit införda med avseende på spritdrycker, skola träda i kraft 1921, men en del viner och maltdrycker fortfarande skola få vara fria ända till 1939, kan man befara, då man sålunda fastställt mera restriktiva bestämmelser för spritdrycker och gjort dem mer oåtkomliga, att de, som äro hemfallna åt missbruk av dessa drycker, i stället skola begagna sig av vin och öl i större utsträckning.

Nu har det också gjorts åtskilliga anmärkningar mot utskottets ledamöter, därför att de ha anslutit sig till det lokala vetot, vilket man påstått skulle innebära ett lössläppande av den allmänna rösträtten eller så att säga en början till införande av *allmän* kommunal folkomröstning. Jag skall då häremot be att få anföra det skäl, som har varit det avgörande för utskottet. Utskottet säger alltså i motiveringen: »Häremot må dock framhållas, hurusom rusdrycksmissbrukets förödande verkningar i hemmen,

där dess nedbrytande krafter måhända äro mest påtagliga, osökt leder tanken på anordningar av sådan art, att det blir möjligt för varje myndig medborgare, man som kvinna, att på ett verkligt sätt kunna även på lagstiftningens väg bidraga till skapande av större folknykterhet. Utskottet anser därför, att frågan om, huruvida inom en kommun rusdrycksförsäljning må få äga rum eller icke, är en samhällsfråga av den egenartade beskaffenhet, att man icke behöver befara några olägenheter av att den avgöres genom omröstning, vari alla till myndig ålder komna män och kvinnor med lika rösträtt äga deltaga.»

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Jag skall nu ej vidare upptaga kammarens tid, utan skall endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Akerlindh* och *Andersson* i Skrädene instämde häruti.

Som flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, men tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande betänkande och övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.